Fudbal i kriminal

VANDALI, JANJIČARI I DRUGI NEZABRANJENI

Intervju: Vladimir Pavićević

TAVORIMO U POLUDEMOKRATIJI

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01407

9 770353 802002

VREME

broj 1407

21. decembar 2017.

TAJKUN KUPUJE I DRUGU NAJGLEDANIJU SERIJU

ĐILASOVA SENKA NAD BALKANOM!

MIŠKOVIĆEV PULEN OBJAVIO KANDIDATURU

BEOGRAD NA UDARU TAJKUNA!

Đilas: Vraćam se u politiku

Mali: Plen mu je puna kasa

BIVŠI GRADONAČELNIK SE KANDIDUJE, SADAŠNJI MU ŽESTOKO ODGOVARA

VLADIKA BEŽI OD NARODA, PROTEST SE ŠIRI

VUK KOSTIĆ U UPRAVI OFK BEOGRAD

DEVOJCI IZ NOSA IZVUKLI ČUDOVIŠTE

Đilas je rekетirao državne firme

Mali: Puna kasa – savršen plen

KREĆE ŽESTOK MEDIJSKO-POLITIČKI UDAR NA VLAST

PAKT Mišković, Đilas i Šapić otimaju vlast u Beogradu

Dogovorili se da Šapić bude gradonačelnik Beograda, Đilas hoće vlast u Srbiji • Mišković: Sve mora da se završi do decembra 2017

NAJPRODAVANIJE I NAJČITANIJE U SRBIJI

MER

OTKRIVAMO

BIVŠI ŠEF BIA RADI ZA ĐILASA!

VUČIĆ TVRDI

ŠAPIĆ JE TUKAO LJUDE ZA ĐILASA

UDER PSG LICEMERAN

Janković: ĐILAS JE RADIO ZA VUČIĆA

Šaša Janković sve donedavno sarađivao sa onima za koje je Dragan Đilas "Vučićev čovek, a sada ga podržava na izborima u Beogradu

TAJKUN OBJ

Đilas otima policiju

Dragan Đilas hoće da formira beogradsku policiju koja

ĐILAS BI TREĆINU MANDATA!

Javni govor na režimski način

KOMBINOVANI UDAR NA ĐILASA

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 399 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena"
u neku od knjižara „Delfi" i kupite
jedan od deset naslova sa ovog spiska
po specijalnoj ceni od 399 dinara.
Akcija traje od 22. decembra 2017. do 19. januara 2018.

Elvedin Nezirović:
BOJA ZEMLJE

Autobiografska priča o odrastanju u Mostaru, umrlom ocu, porodičnoj drami i ratu u Bosni i Hercegovini devedesetih. Roman o jednoj nestaloj zemlji i zauvek izgubljenom zavičaju, nastao prema porodičnom albumu.

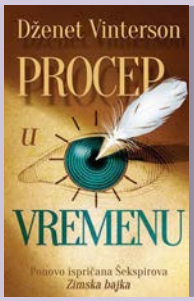

Dženet Vinterson:
PROCEP U VREMENU

Knjiga iz edicije „Hogart Šekspir" u kojoj se objavljuju moderne obrade slavnih Šekspirovih drama. Dženet Vinterson je u ovom romanu adaptirala Šekspirovu Zimsku bajku, *prenoseći priču o Perditi, napuštenom detetu, u današnje vreme.*

Aleks Kapi:
PO CENU SNOVA

Izvrstan istorijski roman o tri prepletene sudbine: o bivšem mladom pacifisti koji radi na izgradnji atomske bombe, bivšoj buntovnoj pevačici koja postaje saveznička špijunka u fašističkoj Italiji i nekadašnjem Šlimanovom asistentu na iskopavanju Troje, koji postaje najveći falsifikator svih vremena.

Dajana Čejmberlen:
KAO REČI NA VETRU

Nedovršeno pismo jedini je trag koji može da odgonetne razlog samoubistva jedne žene. Njene prijateljice će taj trag odvesti do otkrića strašne tajne o jednom životu o kome su mislile da znaju sve.

Fatima Buto:
SENKA POLUMESECA

Roman o sudbini petoro mladih ljudi koji pokušavaju da pomire ideju o ličnoj slobodi s večnim zahtevima porodice, društva i istorije. Priča o savremenom Pakistanu i večitom prokletstvu rata.

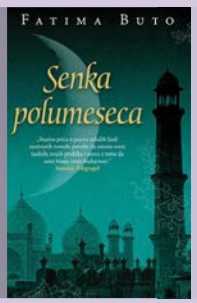

Dajna Džefriz:
DO PONOVNOG SUSRETA

Sredinom prošlog veka, u Malaji, razdiranoj građanskim ratom, jedna Engleskinja kreće na opasno putovanje u očajničkom pokušaju da pronađe nestale ćerke. Roman o izdaji i majčinskoj ljubavi.

Vuk Drašković:
TAMO DALEKO

Roman u kome se snovi glavnog junaka mešaju sa istorijskim činjenicama, da bi se kroz priču o sudbini jedne porodice pripovedalo o Srbiji tokom XX veka i traganju za uzrocima nacionalnog sloma.

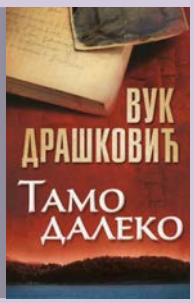

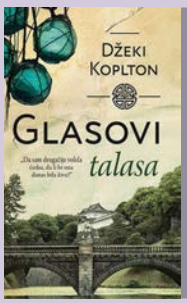

Džeki Koplton:
GLASOVI TALASA

Amaterasu zna da su joj unuk i ćerka poginuli onog dana kad su Amerikanci bacili atomsku bombu na Nagasaki. A onda, godinama kasnije, pred vratima svog stana zatiče čoveka sa ožiljcima koji tvrdi da je njen unuk. Roman o ljubavi, kajanju i isceliteljskoj velikodušnosti nade.

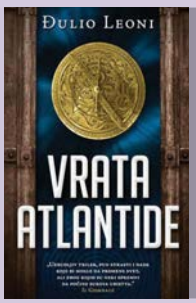

Đulio Leoni:
VRATA ATLANTIDE

Još jedan roman o potrazi za mitskom Atlantidom, čiji su junaci jedan pisac krimića i lepa Srpkinja, ratna izbeglica. Njihova potraga će ih dovesti do saznanja da je Atlantida stvarno postojala, ali se njene ruševine ne kriju na morskom dnu, već u najmračnijem delu naše istorije.

Samanta Veran:
SEDAM PISAMA IZ PARIZA

Imala je devetnaest godina kada je na putovanju u Pariz upoznala jednog mladića i s njim provela dan. Na sedam ljubavnih pisama koja joj je potom napisao nije odgovorila. Dvadeset godina kasnije na ivici je razvoda i svodi neveseo životni bilans. Ali kad jednog dana pronađe stara pisma, odlučuje da na njih konačno odgovori. Ljubavni roman po svačijem ukusu.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor,** Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić,** Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Terazije**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac,** Mirka Tomića 88
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Delfi knjižara **Valjevo**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina,** VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac,** Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin,** TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa,** Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86**,** Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2–4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica,** TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4,** Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac,** Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac,** TC Stop Shop, Železnička bb.

VREME
BROJ 1407
21. decembar 2017.

04 Zoom: Aikido, Vučić i Đilas

06 Fudbal i kriminal:
Vandali, janjičari i drugi nezabranjeni

10 Lični stav Saša Đorđević:
Državni huliganizam

12 Javni govor na režimski način:
Kombinovani udar na Đilasa

17 Nuspojave: Ivo Ronald Ribar

18 Intervju: Vladimir Pavićević

22 **Otvaranje Kliničkog centra u Nišu: Fasciniranost roletnama**

26 Lični stav Branko Pavlović:
Sistem ne prepoznaje pravdu

28 Integracija izbeglica i tražilaca azila u Srbiji: Škola života

31 Lisica i ždral: O nelagodi odevanja

KULTURA

32 Koncert Ive Pogorelića:
Kad muzičar postane muzika

34 Intervju: Katarina Zdjelar, umetnica

36 Najveća muzejska manifestacija u zemlji:
U prvom planu – muzeji

42 TV Manijak: TV Tranzicija

43 Lagunine knjige:
Istorija iz drugačijeg ugla

SVET

46 **Nemačka: GroKo, KoKo ili novi izbori**

50 Izbori u Kataloniji: Podeljena zemlja

MOZAIK

52 Politička klima: Mreža dobre energije

54 Gašenje FM radija:
Bešumna norveška šuma

56 **Brajan Ino: 40 godina od albuma „Before And After Science“**

60 Strip: Više od filma

62 Vreme uživanja:
Deda Mraz

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

Foto: Dimitrije Nikolić /Tanjug

Dve godine otkako je trebalo da bude završen, konačno je Klinički centar u Nišu svečano otvoren u prisustvu državnog vrha. Događaju je prethodio obilazak poslednje deonice na južnom kraku Koridoru 10 koja je definitivno lane trebalo da bude završena, ali nije

PIŠE: ZORAN MAJDIN

Nemačke socijaldemokrate su posle izborne propasti poručile da idu u opoziciju. Ipak, nakon što su propali pregovori demohrišćana Angele Merkel sa drugim partijama, započeli su sa njima preliminarne razgovore. Pregovori će biti dugi, a ishod je neizvestan

PIŠE: NEMANJA RUJEVIĆ

Album „Before and After Science“ ostaje kao mali dragulj iz vremena kad je muzika služila da se njome nešto kaže i kad je vrhunska umetnost bila pravljena za mase

PIŠE: DRAGAN AMBROZIĆ

Fotomontaža na naslovnoj strani: VREME/IH
Fotografija: Vesna Lalić /Ras

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

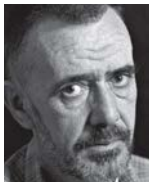

Aikido, Vučić i Đilas: Tek ćemo prisustvovati demonstraciji rada državne mašine za mlevenje ljudskog mesa

Da li bi gubitak prestoničkih izbora označio početak paranja čarape i otvorio pozamašnu poderotinu na slamarici u koju su ovi na vlasti tutnuli većinu svojih lukrativnih poslova, akcija i ambicija za budućnost

CRV SUMNJE: OTKUD TOLIKA HALABUKA?

Evo, živ nisam da dočekam taj ponedeljak kada će Aleksandar Vučić, posredstvom jedne televizije, da se obrati naciji i beogradske izbore da pretvori u svetsko pitanje, jer SNS je najavila da će o svim lažima Dragana Đilasa, kao i o stvarnim događajima, predsednik Aleksandar Vučić govoriti narednog ponedeljka u obraćanju javnosti.

SNS je još saopštila da je očigledno da bivši gradonačelnik Beograda i bivši lider DS-a Dragan Đilas živi u prošlosti.

Kako navodi SNS, on je ostao isti "onaj bahati, histerični i lažljivi Đilas koji ništa osim bezobrazluka i agresivnosti nema da pokaže Beograđanima, a koji su ga, sa punim pravom, poslali na političko smetlište".

Pretpostavljam da se ono oko Đilasove lažovske prirode odnosi na izjavu da mu je u leto 2016. lider SNS Aleksandar Vučić nudio, pred više ljudi, dakle svedoka, položaj prvog čoveka Beograda ili potpredsednika vlade kojoj je tada Vučić predsedavao.

Ako čitalac misli da će to biti vrhunac kampanje koja se vodi protiv Dragana Đilasa, grdno greši. Ono što je počelo kao vetar – i čemu je posvećena naslovna tema ovog broja „Vremena" – pretvoriće se posle Vučićevog obraćanja javnosti u naređeni ponedeljak u oluju i tek ćemo prisustvovati pokaznoj vežbi funkcionisanja državne mašine za mlevenje ljudskog mesa, operacije pod kodnim imenom „Sitna šajbna i samelji dva puta."

Ključno je, međutim, pitanje zašto aktuelna vlast svih fela u „bahatom, propalom, histeričnom i lažljivom" Đilasu vidi toliku opasnost i koji to crv sumnje izjeda garnituru na vlasti. Đilas se još formalno nije ni kandidovao i ne zna se s kim će na izbore, ali kao da se neka vrsta straha uvukla u vlast najpre zbog svesti da bi gubitak prestoničkih izbora označio početak paranja čarape i otvorio pozamašnu poderotinu na slamarici u koju su tutnuli većinu svojih lukrativnih poslova, akcija i ambicija za budućnost.

Drugačije nije moguće objasniti toliki udarnički napor partijskih i parapartijskih pregalaca na odbrani vlasti koja sve više liči na kliku i zaverenički poduhvat, nego na neku predvidljivu silu koja poštuje elementarnu proceduru i ne doživljava svakog protivkandidata kao arhineprijatelja, posebno ako taj protivkandidat ima neke šanse da uspe u naumu.

Ovo je najbolja kampanja za Dragana Đilasa i što je najlepše, radi mu je vlast o svom „ruvu i kruvu", dakle trošku, a dok se ovako zaneti ne dosete da bi sve to moglo biti kontraproduktivno, napraviće, ako već nisu, referendumsku atmosferu koja će i opoziciju, takva kakva je, a nikakva je ako mene pitate, naterati da se zbije oko Đilasa, pa i da zaboravi sve ono što mu je zamerala.

ČEKAJUĆI „VELIKOG BRATA": INŽENJERI KOJI PIŠU

Slikovito, bivši gradonačelnik i napredni voćar iz okoline Negotina, samo je napravio grudvu, a ovi na vlasti su je zakotrljali i preti nam da uskoro čujemo huk lavine.

Trenutno čekaju povratak „velikog brata“ iz Moskve i njegovo obraćanje javnosti, a u nadi da će dobiti jasne instrukcije za „dejstvo po neprijatelju“ i preporučio bih Đilasu da i on primeni „aikido taktiku“ kojoj Vučić pokušava da nauči ove svoje, odnosno da u odbrambene i napadačke svrhe koristi energiju protivnika, umesto da svoju energiju rasipa na pisanje patetičnih poslanica kao što je bila ona u listu „Danas“, u kojoj je imenicu „mi“ pisao velikim slovima naglašeno prizivajući neki kolektivitet nejasnog porekla, nejasnog cilja i sumnjivog sadržaja. Ali, ja još nisam upoznao inženjera koji ne veruje da ume da piše.

Đilas je, između ostalog, napisao: „Siguran sam da i vi verujete da smo MI koji želimo normalno da živimo, u stvari, većina. MI koji želimo bezbedne ulice i bezbedna školska dvorišta, MI koji smo protiv nasilja i agresije, MI koji hoćemo da gradska preduzeća budu vlasništvo Beograđana, a ne da se prodaju, MI koji želimo što više turista u našem gradu, ali želimo pre svega grad napravljen za nas koji ovde živimo... MI smo većina i zato je apsolutno nebitno šta pričaju Vučić, Mali, Vesić, džaba im svi Informeri, Aloi, Srpski telegrafi, Pinkovi, ćirilice, latinice, glagoljice i ostale -ice. Džaba im jer od njih više ništa ne zavisi. Sve zavisi samo od nas.“

PRVI I DRUGI PLAN: VEROVANJE I NOVE KOALICIJE

Nije to, međutim, tako jednostavno. Ako Vučić proceni da su mu rezultati izbora u Beogradu neizvesni, neće se libiti ni od raspisivanja izbora na opštem nivou, dakle i republičkom, čime beogradsku bitku gura u drugi plan i podstiče ambicije onih opozicionih stranaka koje veruju da bi samostalno mogle ući u parlament, što bi ih udaljilo od podrške Đilasu.

Jeste Vučić obrazložio odluku da tih izbora ne bude „zato što bi to bilo dobro za stranku, ali ne bi bilo dobro za Srbiju“, ali mu je malo ko poverovao jer je on odavno u fazi vere da su on lično i stranka isto što i Srbija i, nažalost, to nije daleko od istine. U tom slučaju, ono MI iz Đilasove poslanice pučanstvu dobija druga svojstva i meri se drugačijim aršinom. Sve bi se pretvorilo u borbu za stranačko samoodržanje.

Uostalom, mogućno je i sklapanje nekih koalicija kojima bi se zatvorilo tumaranje srpske politike u sve istim krugovima. U Mionici su koalicioni pakt pred nedeljne lokalne izbore sklopili Vojislav Šešelj i Ivica Dačić (uz neizbežno sasluženje Dragana Markovića Palme) i dok je Dačić tvrdio da je to udruga samo za lokalne prilike, Šešelj je nagovestio da bi to mogla biti osnova neke trajne rodoljubive koalicije. Odnosno, on nema ništa protiv SNS-a pod uslovom da pljune na vrata Brisela, a poljubi vrata Kremlja.

Pitanje je samo da li je cena gubitka vlasti u Beogradu toliko visoka da bi mogla da natera jarane da opet padnu jedni drugima u zagrljaj i podele vojvodska zvanja i odličja. S kakvom artiljerijom su krenuli na Đilasa, ta računica nije isključena. Dobro, nije baš ni verovatna, ali dopustite džanzigravom komentatoru da uoči najkraćeg dana u godini bude sumorniji nego što je obično.

Tada bi moralo da stasa sasvim novo MI, s tim što je Đilas prestareo za vođu studentskih demonstracija. ¶

Fudbal i kriminal

VANDALI, DRUGI NEZ

Baš kada su svi pomislili da se ova godina završava uspehom koji je toliko godina iščekivan, bande koji su okupirale tribine potrudile su se da nas vrate u realnost – krvave glave na stadionima i oko njih slika su srpskog fudbala, a ne neočekivano dobri rezultati reprezentacije i klubova u Evropi

Da su navijačke grupe u Beogradu i Srbiji odavno postale organizovane ulične bande, još uvek nije jasno onima koji od njih očekuju podršku na važnim utakmicama ili na izborima. Poslednje slike koje su iz Beograda obišle svet sa "večitog derbija" između Partizana i Crvene zvezde igranog na stadionu Partizana u sredu 13. decembra 2017. govore o Srbiji mnogo više nego sve pobede Novaka Đokovića ili pohvale MMF-a i Svetske banke na račun fiskalne konsolidacije.

Srbija i srpski fudbal – to je lanac nasilja i huliganizma koji s vremena na vreme dobijaju neke nove elemente i nove slike. To je nešto što mi u poslednjih 27 godina od raspada SFRJ ovde često "doživljavamo", a svet vidi samo kada se baš prekardaši.

PRVA SCENA: KRV NA DERBIJU

Tako je i sada bilo kada su se na južnoj tribini Partizanovog stadiona potukle suprotstavljene grupe navijača i kada je javnost – najpre ona koja je utakmicu gledala u TV prenosu – mogla da vidi grupu golih ili polugolih muškaraca zavidne telesne težine, obrijanih glava i respektabilno tetoviranih po telu. Tu grupu je Žandarmerija izvodila sa atlet-

JANJIČARI I ZABRANJENI

TUČA, PA HAPŠENJE NA "JUGU": Grupa huligana iz Hrvatske
Foto: Oliver Bunić / Blic

ske staze dok su svuda oko njih padale baklje, topovski udari i petarde.

Ubrzo se proneo glas da je neko hteo da preuzme upravljanje tribinom od onih koji to danas rade na "Jugu". Naime, dešavanje na tom prostoru poprilično su obezglavljena od kada je u oktobru 2016. godine u mafijaškoj sačekuši ubijen Aleksandar Stanković zvani Sale Mutavi, nekoliko godina predvodnik grupe Janjičari i neformalni kralj "Juga".

Sama tuča za one koji su bili na stadionu, a nisu bili na južnoj tribini, verovatno je izgledala kao mnoge pre toga, potpuno u huliganskom standardu odvajkada u Srbiji, a i šire. Tuku se na tribini – jaka stvar... Međutim, kada su se ispod nje, na atletskoj stazi, pojavili ti muškarci obrijanih glava i polugoli, sve je odjednom postalo krajnje intrigantno.

Ubrzo su društvene mreže bile preplavljene raznim snimcima tog događaja. Kasnije su se pojavili i kadrovi koji su napravili oni koji su na atletskoj stazi i izbliza mogli da snime tuču. Tada je postalo jasno da gledamo nešto što ipak prevazilazi standardno nasilje na tribini. »

Državni huliganizam

Umesto revolveraškog traži se sportski red. Ulični okršaji u Srbiji se nastavljaju i sve su opasniji jer kriminalci ne biraju mesto gde će zapucati. Prema Crnoj knjizi, u poslednjih pet godina počinjeno je 98 mafijaških likvidacija od kojih je pravosnažno rešeno tek pet, a počinioci su nepoznati u čak 73 slučaja. Neretko mediji izveštavaju da su u tim obračunima učestvovali vođe ili osobe bliske huliganskim grupama u Srbiji

Piše: **Saša Đorđević**

Istraživač Beogradskog centra za bezbednosnu politiku

Foto: M. Milenković

Devijacija je ključna reč koja povezuje ponašanje države i huligana u decenijskom neprijatnom i nasilnom delu sportskog folklora u Srbiji. I država i huligani se voze pogrešnom stranom ulice i skrenuli su s pravog puta. Država dopušta, zapomaže i spinuje umesto da spreči nasilje u sportu. Huligani nisu navijači, već promoteri ritualizovane agresije. Država svojim ponašanjem omogućava huliganske ispade tako da sport nije više fer igra bez nasilja. Na terenu je nova negativna pojava u sportu: državni huliganizam.

Sprečavanje nasilja u sportu nije prioritet Vlade, već radi reda umetnuta rečenica na kraju 103. strane programa predsednice Vlade. I sada je sigurno. Institucije nemaju "snage" da reše propratne pojave državnog huliganizma. Nedorasli su da podstaknu nenasilno ponašanje kod mladih. Nevoljni su da spreče nacionalistički narativ u sportu. Nemoćni su da zaustave huligansko nasilje i rasvetle ulične oružane okršaje u koje su neretko uključene vođe huliganskih grupa. Zato je važno da rešavanje državnog huliganizma bude osnovni prioritet novoformiranog Nacionalnog saveta za sprečavanje negativnih pojava u sportu. To je način da se "fer" vrati u sport. I pravi je trenutak za drastične promene jer su se desile dve pozitivne stvari. Konačno su naši najtrofejniji klubovi prezimili u Evropi. Fudbalska reprezentacija se direktno plasirala na svetski šampionat.

ARKAN, KUBI, HIJENA, SALE MUTAVI

Promene podrazumevaju dve stvari. Najpre su potrebne izmene u sastavu tima jer u Savetu ne bi trebalo da bude mesta za neodgovorne političare već samo za profesionalce. Ministru koji za žrtvu vršnjačkog nasilja kaže da mu na čelu piše "muči me" nije mesto u Savetu. Nema ni razloga da u Savetu bude ministar koji je dopustio osuđenom generalu za ratne zločine da predaje kadetima Vojne akademije. Isto važi i za ministra koji gubi "rat protiv mafije" jer se ulični okršaji nastavljaju i sve su opasniji. Nema šta da traži ni ministar koji preporučuje novinarima da ne izveštavaju o nasilnim incidentima jer to, navodno, "nije prava slika Srbije". Njihova politička neodgovornost ne doprinosi rešavanju "negativnih pojava u sportu".

U Srbiji sigurno postoje osobe sa znanjem i voljom da zaustave ili za početak smanje nasilje u sportu. Zato je potrebno okupiti te profesionalce koji bi trebalo da podstiču nenasilno ponašanje mladih, spreče nacionalistički narativ u sportu, rasvetle slučajeve uličnih obračuna i zaustave huligansko nasilje. U timu bi trebalo da budu ljudi sa iskustvom i idejama iz policije, tužilaštva, sudstva, privatnog obezbeđenja, školstva, sporta, omladinskih organizacija, socijalnih službi, lokalne samouprave, urbanizma, građanskog društva. Obaveza je svih da prepoznaju potrebu zajedničkog delovanja i odgovornog učestvovanja, kao što lepo piše u Nacionalnoj strategiji za borbu protiv nasilja u sportu, čiji rok važenja ističe sledeće godine. Tim profesionalaca bi trebalo da traži vođe navijačkih grupa umesto huliganskih, a da insistira na izgradnji sportskog reda umesto sadašnjeg revolveraškog.

Umesto huliganskih traže se vođe navijačkih grupa. Arkan, Kubi, Hijena, Sale Mutavi ili Velja Nevolja ne bi trebalo da budu idoli pravim navijačima u Srbiji. Svi oni su ubijeni u klasičnim sačekušama ili uličnim okršajima, a većina njih danas krasi zidove beogradskih zgrada. Na stadionima ne bi trebalo da bude mesta ni za transparente koji promovišu ratne zločince, rasizam ili mržnju. "Tvoje godine sve su Srbiji dale, srećan rođen-

»

Ispostavilo se, naime, da su ovi "sa juga" uspeli da isprebijaju na mrtvo ime grupu koja je upala sa istočne tribine i da ih toliko unakazi da su neki od njih hitno prebačeni u Urgentni centar sa teškim povredama, dok je druge Žandarmerija uspela da izvuče sa tribinine i spreči možda nekoliko potencijalnih smrti.

Za one koji su bili na stadionu sve se to brzo završilo, pošto se poklopilo sa masovnom bakljadom koju su na severnoj tribini napravile Delije, navijači Crvene zvezde. Sama utakmica, inače, ako je nekoga to zanimalo, nije bila loša, pa se moglo nastaviti sa gledanjem onoga na terenu.

Međutim, kako su minuti odmicali, pitanje šta se to dogodilo na jugu i zbog čega postalo je sve glasnije i danima nakon utakmice nastavlja da odjekuje u srpskoj i regionalnoj javnosti.

DRUGA SCENA: MEDIJSKA OBRADA

Slike krvavih glava, tela oblivenih krvlju i snimci raznih TV stanica i policije munjevito su obišli svet. Prvi utisak bio je grozan, a ono što će uslediti bilo je još gore. Prvi put posle "incidenta u Đenovi" 2010. godine, koji je od Ivana Bogdanova, jednog od vođa navijača Crvene zvezde, napravio pop zvezdu, dogodilo se da uz srpski fudbal idu ovakve scene: ogromni tipovi, tetovirani i više debeli nego mišićavi, gospodare tribinom...

Međutim, ovog puta za razliku od Đenove, oni su prebijeni na najstrašniji mogući način. Izgledali su za to kratko vreme, koliko su proveli na atletskoj stazi pre nego što ih je policija spakovala

dan, generale." "Dok je dece Partizana, pamtiće se ime Karadžić Radovana." "Za čast, potomke i za zemlju svoju, srpska deca stajaće u stroju." "Niste hteli na popis, ali svi ste na spisku." "Puši kurac pičko i ponosan budi, kada Majo ustaša onako ti sudi." Nezamislive su i aktivnosti kao što su minut ćutanja za osobu koja je nastradala u klasičnom obračunu ili da "misteriozni" isporuči majice fudbalerima i košarkašima sa likom nastradalog koje su sportisti kasnije obukli.

Neophodno je da socijalna integracija kroz sport bude dugoročan prioritet Saveta. Zamisao je da kroz programe prevencije i borbe protiv rasizma, promociju rodne ravnopravnosti, integraciju marginalizovanih i ranjivih, i dodatnim obrazovanjem aktivnih građana i građanki dobijemo vođe navijačkih grupa koje promovišu toleranciju i "fer plej". I ne treba mnogo lutati. "Mondiali Antirazzisti" u Italiji od 1997. godine rade na promociji socijalne kohezije i eliminisanju diskriminacije u sportu. U Velikoj Britaniji "Playdagogy" već pet godina promoviše ravnopravnost dečaka i devojčica od 6 do 11 godina kroz sportske aktivnosti. U Nemačkoj se više od 20 godina održava fudbalski turnir "Come-Together-Cup" u kome učestvuju marginalizovane grupe. Sada je najposećeniji turnir u amaterskom fudbalu. Kroz ligu "Escolhas" u Portugalu klinci od 10 do 14 godina iz siromašnih krajeva jednostavno uče da igraju fudbal.

CRNA KNJIGA

Umesto revolveraškog traži se sportski red. Ulični okršaji u Srbiji se nastavljaju i sve su opasniji jer kriminalci ne biraju mesto gde će zapucati. Prema Crnoj knjizi, u poslednjih pet godina počinjeno je 98 mafijaških likvidacija od kojih je pravosnažno rešeno tek 5, a počinioci su nepoznati u čak 73 slučaja. Neretko mediji izveštavaju da su u tim obračunima učestvovali vođe ili osobe bliske huliganskim grupama u Srbiji. Ponavljaju se nasilni incidenti na mečevima, dok je drastična razlika u broju optuženih za nasilničko ponašanje na sportskim priredbama i ono koje vidimo na utakmicama. Republički zavod za statistiku izbrojao je tokom 2016. godine 123 prijavljene osobe (zajedno maloletna i punoletna lica) zbog nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi. U Beogradu je prijavljeno samo jedno lice. Brojevi su veći ako se uzme u obzir uopšteno nasilničko ponašanje. Prijavljeno je nešto više od 1800 lica u Srbiji, a u Beogradu blizu 400.

Kaznena politika je blaga i nema odvraćajući efekat jer su osude najčešće uslovne. U 2016. godini je zbog nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi uslovno osuđeno čak 81 od 121 lica. Zatvorska kazna nije česta. Dvadeset osoba je prošle godine završilo u zatvoru zbog nasilja u sportu. U Valjevu je čak više pravosnažno kažnjenih igrača nego huligana. Mali je broj izricanja zabrane prisustvovanja utakmicama u odnosu na veliki broj incidenata. Štaviše, mera se ne izvršava na odgovarajući način. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u Srbiji je 188 huligana kažnjeno zabranom prisustvovanja određenim sportskim priredbama. Nije poznat broj huligana koji su prekršili zaštitnu meru, ali su pojedini "poznati huligani" viđeni na utakmicama bez obzira na zabranu. Sud nije zainteresovan za izvršenje mere jer policiji ne dostavlja presudu samostalno, već naknado, po zahtevu policije. Sud ne reaguje na obaveštenja policije o neizvršavanju zabrane prisustvovanja. Za to vreme u Engleskoj je prvi put izdata doživotna zabrana prisustvovanja sportskim mečevima zbog nacističkog salutiranja.

Neophodno je da Nacionalni savet za sprečavanje negativnih pojava u sportu ozbiljno uzme u obzir ove probleme i zahteva ozbiljan odgovor sportskih organizacija, policije, tužilaštva i sudstva. Za početak je nužno regulisati rad redara, kvalitetno ih obučiti i razmisliti o profesionalizaciji ove profesije. Mera zabrane prisustvovanja mora da se izvršava u praksi. Tužioci i sudije treba da prisustvuju utakmicama, posebno visokorizičnim, kako bi prekršioci bili odmah procesuirani i osuđeni za prekršaj. Rešavanje mafijaških ubistava je jedan od ključnih faktora za smanjenje kriminala i povećanja percepcije bezbednosti. Pored jasne politike smanjenja nasilja neophodno je da tužilaštvo preuzme glavnu ulogu u vođenju istraga koja za sada postoji samo "na papiru". U proceni rizika od nasilja u sportu potrebno je da učestvuju sportski organizatori i policija.

Dovoljno je za početak, nedovoljno za kraj. Huligani ne smeju da budu jači od države. ¶

ZNA KAKO STVARI STOJE: Aleksandar Vučić smiruje "navijače" na protestu zbog hapšenja Radovana Karadžića 2008. godine
Foto: Marija Janković

u "Marice", poput ljudi koji su se spasli velike nevolje, ošamućeni, kontuzovani i zbunjeni, kao da im nije jasno kako su se tu našli. Ipak – čuje se na jednom od snimaka – kada policajac pita nekog od njih odakle je, on jasno i ljutio veli – "iz Splita".

Ta rečenica izazvala je sutradan lavinu u svim srpskim dnevnim novinama. U kratkim crtama – Hrvati na derbiju pokušali da izazovu krvoproliće plus što je trebalo da bude uvod u ulične nemire i nasilnu smenu vlasti u Srbiji. A kako se u prva dva dana posle derbija predsednik Srbije Alek- »

sandar Vučić nalazio u poseti Kubi, mediji kod kuće konstruisali su najnoviji državni udar: nasilne grupe kriminalaca, potpomognute Hrvatima i plaćeni od strane vođe jednog od narko-klanova, krenule su preko tribine na Andrićevog venac.

Kada to tako pročitamo u medijima koji su pod kontrolom režima i koji jako dobro znaju šta predsednik voli da ponudi publici u Srbiji, sve izgleda kao čista budalaština, još jedan od medijskih državnih udara kojih smo se nagledali poslednjih godina. Mafijaški klanovi preko tribine žele da preotmu vlast u Srbiji! Zaista – ko bi u to mogao da poveruje?

Ali... Prvo su od ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića stigle neke naznake da je stvar mnogo veća nego što izgleda. Gotovo u isto vreme je i Vladimir Đukanović, poslanik i visoki funkcioner SNS-a, na svom TV kanalu u nekoliko tura objašnjavao da sve što se dogodilo na tribini nije borba za prevlast na "jugu", nego je to rabota u koju su očevidno, veli Đukanović, umešane i službe Hrvatske i Crne Gore, a moguće i Makedonije...

Ipak, iznenada kao što su uzleteli, tabloidi su ubrzo aterirali i od, u prvi mah, umešanosti stranih službi, prešli na lokalne mafijaše kao glavne organizatore obračuna na "jugu". Jasno je da nam ovu verziju sada serviraju ljudi koji prečesto koriste nakaradne policijske i izvore tajnih službi. A oni ne služe da bi se informisala javnost. Naprotiv.

Foto: Tanjug

DERBI: Tuča na jugu; VIP loža Partizana (M. Vučelić, I. Ilijev, M. Vazura); Žandarmerija i huligani Foto: AP

SCENA TREĆA: VUČIĆEVA INTERPRETACIJA

Iako stalno zauzet poslovima važnim za razvoj Srbije i odnosa u svetu, predsednik Vučić je već na Kubi našao malo vremena da za TV Pink pojasni svoj stav. Rekao je da su takve stvari nedopustive, da su kriminalci pušteni s lanca i da će državni organi postupati po zakonu. Takođe, najavio je da će se obratiti naciji verovatno u ponedeljak 25. decembra 2017. kada završi važne poslove na spoljnopolitičkom planu.

Za vikend je bio na otvaranju KC Niš – zaista velikog događaja za zdravstveni sistem u Srbiji – u gradu u kome su nekoliko sati pre Vučićeve vizite kriminalci zapalili automobil zameniku načelnika policije. I tamo je predsednik komentarisao nasilje na fudbalskoj utakmici i činjenicu da su u to umešani neki Hrvati, konstatacijom da su službe dobro radile svoj posao i da je, otprilike, sprečen veći incident, ali da je potrebno bolje pratiti šta se dešava u oblasti trgovine narkoticima jer iz tog sveta dolazi najveća pretnja.

U oktobru 2016. godine kada je ubijen Aleksandar Stanković zvani Sale Mutavi, Vučić je takođe bio u Nišu u svojstvu predsednika Vlade Srbije. Tada je sa puno strasti govorio o tome događaju, čak i preterano naglašavajući da se takve stvari u Srbiji više neće moći dešavati i da će ubice brzo biti pronađene, te da on zna da dolaze iz Crne Gore... Sada se nije mnogo obazirao na sve to nastojeći, valjda, da ceo slučaj za sada ostavi tabloidima..

SCENA ČETVRTA: ŠTA KAŽE ULICA

Sve ovo što se dogodilo i ono što je usledilo ne može da se posmatra van kontekста već pomenutog ubistva nekadašnjeg vođe navijača Partizana Saleta Mutavog i nekih drugih ubistava i hapšenja koja su se dogodila u poslednjih godinu dana. Naime, u Srbiji ne prođe nedelja bez nekog mafijaškog smaknuća. To dosta govori o dinamici na toj sceni, ali – što je i najgore – ne izgleda da policija namerno pušta mafijaše da se uzajamno poubijaju, niti da su MUP i službe bezbednosti u stanju da reše bilo koji od slučaja o kojima tabloidi danima "izveštavaju" pozivajući se uvek i uvek na izvore "bliske istrazi".

Stankovićevo ubistvo svojevremeno je potreslo sam vrh države verovatno zbog činjenice da je on i bio "doveden" na južnu tribinu stadiona Partizana kako bi se taj deo huligana držao pod kontrolom. U najkraćem – da ne bi skandirali i radili protiv vlasti, te da ne bi organizovali kakve "Za Kosovo" i "antipederske" demon-

Foto: MN press

Foto: Blic / Oliver Bunić

Ubistvo Aleksandra Stankovića svojevremeno je potreslo sam vrh države verovatno zbog činjenice da je on i bio "doveden" na južnu tribinu stadiona Partizana kako bi se taj deo huligana držao pod kontrolom. U najkraćem – da ne bi skandirali i radili protiv vlasti, te da ne bi organizovali kakve "Za Kosovo" i "antipederske" demonstracije. Nespremnost policije da govori o tome kako se Stanković umesto u zatvoru našao na tribini i bio u društvu Nenada Vučkovića Vučka, člana Žandarmerije – dela policije koji se bori protiv huligana – ukazivalo je od početka da je reč o nekoj vrsti simbioze policije i kriminala, a navodno zarad nekih "viših ciljeva"

stracije. Nespremnost policije da govori o tome kako se Stanković umesto u zatvoru našao na tribini i bio u društvu Nenada Vučkovića Vučka, člana Žandarmerije – dela policije koji se bori protiv huligana – ukazivalo je od početka da je reč o nekoj vrsti simbioze policije i kriminala, a navodno zarad nekih "viših ciljeva".

Ti ciljevi su jasni: trebalo je sprečiti, kao što je severna tribina prvo zaustavljena lukrativnim poslovima, da se nezadovoljstvo određenih društvenih grupa prelije na članove huliganske zajednice na jugu koja je u međuvremenu, evoluirala u grupaciju sposobnu da diluje drogu, reketira, iznuđuje, ali i da, po potrebi, pomaže u organizaciji i sprovođenju izbora na lokalu.

Međutim, ne znamo ništa o ubistvu Stankovića. Ta istraga je u "pretkrivičnoj fazi" i sporadično se izbacuju vesti koje bi trebalo da ukažu da je on ubijen zato što se zamerio nekome: ti neki su uvek isti, vođe različitih narko kartela ili klanova iz Crne Gore, koji se, gle čuda, javljaju i u priči o nasilju na derbiju. Navodno, uhapšeni državljani Hrvatske radili su za jednog od mafijaških bosova, čoveka Luke Bojovića, koji je sa njima i sa grupom Vandal bojs iz novobeogradskog bloka 45 hteo da preuzme tribinu onako kako je to pokojni Stanković učinio sa grupom Janjičari i da, valjda, sa te pozicije ima bolje pozicije za pregovore sa vlastima oko poslova kojima se bave.

U zemlji koja ima traumu ubistva predsednika vlade koje su počinili zajedno delovi policije, državne bezbednosti i mafijaških grupa, sa ovakvim stvarima uvek treba biti dodatno oprezan i pažljiv. Kada se tome doda da je Srbija preko svojih službi imala uticaj i u Crnoj Gori, Makedoniji i BiH – možda ne treba odbacivati ni umešanost takvih "struktura" u ceo slučaj.

Ali, pre svega toga, odgovore nam duguje srpska policija koja je u saradnji sa klubovima direktno zadužena da brine o bezbednosti na stadionima, pa su, prema tome, sada na redu dr Nebojša Stefanović i ljudi koji vode FK Partizan – Milorad Vučelić Vučela i Miloš Vazura. Pored njih, neke odgovore bi mogli da daju i ljudi koji su uticajni u Partizanu i poznaju "tribinu". Na primer, Branko Ružić i Novak Nedić, obojica zaposleni u Vladi Republike Srbije.

Sasvim je sigurno da bi se tu lako mogao da pronađe tačan odgovor na pitanja ko je razbijao lobanje, palio ljude na južnoj tribini stadiona Partizana i zbog čega?

Pre nego se to desi, moraćemo da se oslonimo na Vučićeve teorije koje će saopštiti kada se bude obraćao naciji. Ako do tada jaganjci ne utihnu. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

KOMBINOVANI U

Priča o politici kao, ipak, najstarijem zanatu, uz koji obavezno ide rečenica koju je, navodno, izgovorila Ćićolina napuštajući italijanski parlament – „Napuštam politiku i vraćam se časnom poslu pornografije“ – ovih dana u Srbiji dobija novo poglavlje

Ono što se izručilo na političko-medijskoj sceni od kada je Dragan Đilas saopštio da će se kandidovati za gradonačelnika Beograda, moglo bi se porediti samo sa cunamijem optužbi i fekalija koji se prosuo na Tomislava Nikolića pošto je onomad obznanio svoju želju da opet učestvuje u trci za predsednika Srbije. „Bludni otac“ Nikolić je ipak brzo disciplinovan, setio se da ima decu i unuke o kojima treba da brine; kasnije se ispostavilo da su u *new deal* uračunati i vila na Dedinju i nekakav novoformirani komitet za saradnju sa Rusijom i Kinom, u kome su se udomili Toma i njegovi, pa je oluja preko noći utihnula. Međutim, ovo sa Đilasom deluje kao da će potrajati do beogradskih izbora, koji su tek u martu.

Bolesna atmosfera u društvu koja se kreira već pet godina, a čija je osnovna mantra da je svako ko ne obožava vođu ili izgovori neku primedbu o vlasti neprijatelj, protivnik progresa, lopov, izdajnik, tajkun, kao da se potpuno otima kontroli. To neminovno biva kada je stvaranje i održavanje takve atmosfere jedini metod vladanja, uz minhauzenovske laži o sadašnjim i budućim uspesima koje se emituju svakodnevno, ali repertoar je u „slučaju Đilas“ dodatno obogaćen. Lopovom, tajkunom i inim već nabrojanim epitetima sada se časti neko samo zbog toga što je rekao da će se uopšte kandidovati. Jeste medijsko-politički linč prolazio Saša

UDAR NA ĐILASA

Janković dok je bio ombudsman, kao i sam Đilas pre nego što se povukao iz politike, bilo je još mnogo sličnih slučajeva, ali ovakav intenzitet do sada nije zabeležen na srpskoj političkoj sceni, koja je zaista svašta videla u poslednjih tridesetak godina.

ŠAMPIONI LICEMERJA

Nema tog viđenijeg pripadnika vladajuće kaste koji se nije oglasio ovim povodom i hitnuo kamen u pravcu budućeg kandidata, uz sasluživanje pravovernih analitičara i medija koje predvode TV Pink, „Informer", „Dnevni telegraf", „Večernje novosti"... Razabrati ko se najdublje spustio u septičkoj jami u koju se pretvorila srpska politička scena zaslugom sadašnje vlasti čini se kao nemoguć posao s obzirom na konkurenciju, ali ima kandidata koji se ističu.

Pominjati moral u vezi sa bilo čim kada su u pitanju Ivica Dačić i Socijalistička partija Srbije degutantan je posao, ali čini se da je SPS uspeo da nadmaši sebe iz godina najgoreg licemerja, a toga je bar u istoriji ove partije bilo. SPS je, povodom kandidature Đilasa, izrazila iskreno žaljenje što je 2008. godine zbog „sramnih pritisaka tadašnjeg predsednika Borisa Tadića donela pogrešnu odluku" i što je tada za gradonačelnika Beograda podržala Dragana Đilasa „a ne Aleksandra Vučića, koji je tada zavredio pažnju i podršku građanki i građana Beograda". Pozvala je SPS i „sve devastirane, nepostojeće, odnarođene i egocentrične opozicione prvačiće" da „obavezno podrže" kandidaturu Đilasa, koga naziva „zločincem koji želi da bude povratnik u svom zločinačkom poduhvatu kako bi punu kasu Beograda, investicije koje se realizuju, zaposlenost koja je na najvišoj istorijskoj koti, pozitivnu energiju kod građana uništio željom za novim bogaćenjem".

Pomenuta 2008. bila je relativno skoro, pa sećanje i arhive svedoče o bezmernoj sreći Ivice i drugova dok su se ljubili, mirili i delili funkcije sa „žutima", i nisu se žalili ni na kakve sramne pritiske, naprotiv, ni tada ni sledeće četiri godine. A danas, socijalisti su „uvereni da pravda, vizija i strateška saradnja SPS i SNS donosi veliku pobedu na gradskim izborima, nosi sobom i veliku dozu odgovornosti da Beograd pozicioniramo na mapi sveta koje zaslužuje, ali takođe i da secikese, umišljene liderčiće i snobovske sebičnjake i definitivno pošaljemo na smetlište istorije" (ovo „smetlište istorije" pominjalo se još kod Marksa, valjda su socijalisti posegnuli za literaturom iz svoje prošlosti).

Nastavljajući neizvesnu bitku za prvog poltrona predsednika Srbije, Ivica Dačić kaže da opozicija preko gradskih izbora želi da igra „Ligu šampiona", ali da u njoj ne učestvuju glavni igrači Vučić i Dačić (ala trupćemo!). „Ne možete da odlučujete o Vučiću i Dačiću, a da mi ne učestvujemo. Moja deca imaju većeg psa i manjeg. Ovaj mali stalno štipa i ujeda, a veći trpi dok mu ne dosadi i dok ga ne 'odalami'. Hoćete parlamentarne izbore? Videćemo onda ko će ostati na političkoj sceni," zapretio je ponovo i republičkim izborima predsednik socijalista. Dodao je i da bi trebalo raspisati vanredne parlamentarne izbore jer „udruživanje opozicije na gradskim izborima nije borba za Beograd, već za vlast u Srbiji", dok se, naravno, Vučić, on i njihovi ne bore za vlast, već samo za dobrobit Srbije.

Zanimljive su neke opaske Nebojše Krstića, marketinškog stručnjaka čije radno mesto je u poslednje vreme uglavnom Tviter. Na pomenutom Tviteru Krstić je, između ostalog, napisao: „Kad je smenjen s mesta gradonačelnika i predsednika DS, Đilas je 'prestao da se bavi politikom'. Ćutao je 5 god dok ga je Vučić držao u KSS. Sad kad postoji šansa da opet bude vlast, Đilas se vraća u politiku. Sumnjam da je politika uopšte tema koja Đilasa tangira."

Interesantna je jedna frojdovska omaška u ovom tvitu, podseća na onaj sovjetski vic o Staljinu koji mazi decu, a neko prokomentariše: „Kako je dobar drug Staljin, mogao bi sve da ih pobije, a on ih mazi." Dakle, i Krstić misli da se Vučić baš sve pita u ovoj državi, čak i ko će biti predsednik Košarkaškog saveza Srbije, pa je bio dobar i ostavio Đilasa na toj funkci- »

ji, umesto da ga smeni. To što su i muška i ženska košarkaška reprezentacija u tih pet godina donele pregršt medalja sa velikih takmičenja, što je valjda zasluga trenera, igrača, ali i pomenutog KSS, nije važno. Još je interesantnija konstatacija „sad kad postoji šansa da opet bude vlast, Đilas se vraća u politiku". Reče Krstić koji se „vratio u politiku" tako što svakodnevno po Pinku, Hepiju, štampanim tvorevinama i Tviteru hvali Vučića i njegove grandiozne uspehe, a usput blati Borisa Tadića, kome je bio savetnik („političar za koga neki tvrde da je bio predsednik Srbije, a koga danas u istraživanjima možete naći u rubrici 'Ostali'„) i svoje bivše drugove iz Demokratske stranke.

Zamera Krstić Đilasu i što se vraća u politiku: „Nije politika samoposluga da u nju uđeš i izađeš kad god to tebi odgovara", kao da su taj ulazak i izlazak ustavom propisane kategorije.

TRAKTAT O MRŽNJI

Po običaju, jedno od kreativnijih tumačenja budućih izbora dao je ministar odbrane Aleksandar Vulin. „Uspostavila se u ovoj zemlji jedna kultura mržnje, iskrene mržnje, koja je dozvoljena kada mrzite Vučića ili njegovu porodicu ili ljude koji su mu bliski. To je dozvoljeno. U redu je da širite lažne vesti, u redu je da najbrutalnije lažete. U redu je da od svoje mržnje pravite politiku", tvrdi Vulin. „Pogledajte ovo što se okupilo, Đilas i ostali tajkuni. Šta ih povezuje? Povezuju ih dve stvari – želja da ponovo budu još bogatiji, naravno, želja da svojim novcem ponovo vladaju, kao što su nekada vladali. Đilas se frapantno obogatio za vreme svoje vlasti. Druga stvar koja ih objedinjuje je mržnja prema Vučiću."

Kombinovani udar na Đilasa ide po više linija – red prozivanja za mržnju, poput Vulina, red optužbi za krađu i ostale nepodopštine. Istakao se i gradski menadžer Goran Vesić, bivši član DS-a, po kome je kandidatura Đilasa „pokušaj tajkuna da se vrate na vlast". Između ostalog, Vesić je ocenio da je dobro to što je Dragan Đilas tako pompezno najavio svoju kandidaturu na beogradskim izborima jer je podsetio građane na vreme kada je vladao Beogradom, a koje su obeležile afere, skandali i rasipanje narodnih para, „ali je očito da mu nije bilo dovoljno pljačke i sada bi da završi započeti posao". Zapanjen je Vesić i izjavom bivšeg gradonačelnika koji tvrdi da Beograd danas nije bezbedan grad i navodi podatke koje je izneo ministar Nebojša Stefanović o drastičnom padu kriminala dodajući: „Sada će o bezbednosti da priča čovek čiji su saradnici tukli građane Beograda."

Ređaju se optužbe za lopovluk, poput one da je rekonstrukcijom Bulevara oslobođenja Đilas najviše nagradio sebe i svoje saradnike jer su dali posao kompaniji koja je bila za milijardu dinara skuplja od najjeftinije ponude, uništavanju gradskih preduzeća, dugu od 1,2 milijarde evra koji su Naprednjaci zatekli u Beogradu (ta tvrdnja o dugu od 1,2 milijarde evra horski se ponavlja i pored više puta iznetih činjenica da je ukupan dug tada bio 400 miliona evra), dugovanju porodiljama, „Đilasovom mostu" na Adi koji je primer rasipanja para...

Ako je sve ono što predstavnici vlasti govore tačno, ako nikada nije bilo bolje, ako cvetaju i Beograd i Srbija, postavlja se logično pitanje čemu onda tako histerični napadi na slabašne glasove protiv vlasti, poput ovih na Đilasa

Pominje gradski menadžer i da je Đilas 12. marta 2009. godine sa tajkunima u Kanu promovisao Miškovićev projekat „Grad na vodi", kako je 2005. godine bio promovisan u gradu projekat „Menhetn na Balkanu" na prostoru Beograda na vodi, da je Đilas 2005. godine najavljivao izgradnju nuklearne centrale u Kostolcu, 2008. godine da počinje izgradnja mosta kod Ade Huje i izgradnja metroa za godinu dana, 2009. godine da će do kraja njegovog mandata svi nelegalni objekti biti legalizovani, 2010. godine da će Prokop raditi do kraja te godine. "Ništa se od toga nije desilo i otud frustriranost kada mi ostvarujemo snove", rekao je Vesić nabrajajući sadašnje i buduće uspehe ove vlasti.

Ni reči o neostvarenim snovima o tri milijarde evra koje će Arapi dati za Beograd na vodi (beše li, u realnosti, 150 miliona za 30 godina), fabrici čipova Mubadala, lukama po Dunavu, procvatu poljoprivrede, srpskom Mercedesu, nikad boljem životu, zlatnom dobu čiji početak se odlaže već godinama, ali se redovno najavljuje...

Malo niže rangirani članovi vladajuće partije konkretniji su u uvredama. Član Predsedništva SNS-a Aleksandar Jovičić kaže: „Kada građani Beograda čuju bar deo onoga što im poručuje tajkun Dragan Đilas, čiji je jedini cilj da, zajedno sa svojim prijateljem Šapićem i šefom Miškovićem, nanovo pljačka i njih i imovinu Beograda, jasno im je da osim jeftine demagogije, bujice laži i lažnih obećanja nema ništa ni da ponudi... Đilas, medijski tajkun lopovskih navika, jedino se može pohvaliti brojem kriminalnih afera, od nabavke španskih tramvaja, podzemnih kontejnera, replika Terazija, preplaćenog, a nezavršenog mosta i mnogih drugih 'rekonstrukcija' od kojih nije bilo nijedne, ni leti ni zimi, a da Đilas, Šapić i Mišković nisu Beograđanima oteli pare."

Član Glavnog odbora SNS Aleksandar Savić, koji je i predsednik opštine Voždovac, uveren je da će građani Voždovca Đilasa, Šapića, Šutanovca, Jankovića, Jeremića i „ostale hohštaplere" poslati u političku istoriju nakon beogradskih izbora.

Dragan Marković Palma, predsednik opštine Jagodina i lider Jedinstvene Srbije, komentarišući beogradske izbore kaže da se sada sastalo „i šuto i rogato", a o kandidaturi Đilasa kaže da se on sa svojim saradnicima „politički raspao još u povoju". „Ne mogu da zamislim šta bi bilo kada bi oni došli na vlast. Teško građanima Srbije, verovatno bi dobijali batine na ulici", smatra Palma, koji je koliko juče, u savezu sa demokratama tvrdio da se „ne sipa patriotizam u traktor".

Inače, Ivica Dačić, Palma i Vojislav Šešelj održali su koalicioni predizborni skup pred lokalne izbore u Mionici. „Možda se ponekad nismo slagali, ali jedno je sigurno – nikada nismo bili izdajnici", rekao je tada Dačić ističući potrebe jačanja „patriotskog bloka" jer, kako je primetio, sve je više onih koji bi da destabilizuju Srbiju i

region. Šešelj se složio s tim i dodao da bi bila dobra i neka šira patriotska koalicija na republičkim izborima, kao i da nikada neće dozvoliti „da 'dosmanlije' dođu na vlast".

Čeka se još veliko oglašavanje predsednika i vođe SNS-a Aleksandra Vučića, najavljeno za ponedeljak, koji je za vreme posete Kubi poručio, komentarišući namere Dragana Đilasa i Aleksandra Šapića: „Ti ljudi su uvek to radili zato što su izgubili svoje privilegije."

PRIČE IZ SVETLE BUDUĆNOSTI

Uporedo sa pričama o strašnoj prošlosti koju su kreirali Đilas i „žuti", do besvesti se ponavljaju mantre o spasu koji su donele sadašnje vlasti i njihovim neverovatnim uspesima. U svakom nastupu pljušte cifre koje pokazuju prosperitet Beograda i Srbije u poslednjih pet godina, otplaćenim dugovima, rekordno niskoj nezaposlenosti, nebrojenim gradilištima. U nastupima koji se graniče sa zanosom svašta se čuje, pa tako gradonačelnik Beograda Siniša Mali tvrdi da će „već 2019. započeti uklanjanje železničkih šina od Pančevačkog mosta preko Dorćola do Beograda na vodi", ne pominjući kuda će onda prolaziti teretni železnički saobraćaj koji se kreće ovom rutom. Kaže Mali i da su mere koje je donosila vlast donele boljitak svim Beograđanima, a i svim građanima Srbije, i da njemu lično politika nije bila cilj, ni sredstvo za postizanje ciljeva, već da od Beograda napravi grad po meri svih građana, „a ne po meri tajkuna uz pomoć političara".

DVOJAC SA KORMILAROM: Siniša Mali i Goran Vesić
Foto: Božidar Petrović /FoNet

Izborne kampanje umeju da budu prljave, nije to srpski specijalitet. Ali, ako je sve ono što predstavnici vlasti govore tačno, ako nikada nije bilo bolje, ako cvetaju i Beograd i Srbija, postavlja se logično pitanje čemu onda tako histerični napadi na slabašne glasove protiv vlasti, poput ovih na Đilasa.

Neki odgovori postoje. Na primer, opsesivna želja da se zatvori svaka rupa i preuzme sve, od dečjeg vrtića do predsedništva, od Mionice do Beograda. Osim toga, Beograd je zlatna koka i vlast ne želi da bilo šta prepusti riziku, a kada se lestvica podigne na nivo da se svaka pobeda manja od apsolutne tretira kao poraz, onda su u strahu velike oči. Ima verovatno i lične omraze prema Đilasu zato što je dva puta u direktnim izbornim duelima porazio Vučića, koji je došao do stadijuma da i izbore po mesnim zajednicama tretira kao pitanje života i smrti, a kamoli u Beogradu.

BUDITE SPREMNI NA SVE

Iza svega se ipak nazire i strah koji može imati realne osnove. Bilo je mnogo gunđanja na Đilasov račun dok je bio gradonačelnik, ali uz sve primedbe, teško da se može naći građanin Beograda koji može iskreno da negira da je tada u Beogradu mnogo toga dobrog urađeno i završeno. Dreka o krađama i prosipanje gomila laži imaju svrhu da tu činjenicu pokriju, ali i činjenicu da su po gradu mafijaška ubistva postala uobičajena pojava, da je Beograd na vodi rupa bez dna koju će plaćati i unuci današnjih stanovnika Srbije, da su bahato zatrpane priče o bugarskim stanovima i ofšor kompanijama Siniše Malog, tetki Vulinove žene, lažnim doktoratima i diplomama...

Dragan Đilas se za sada hladnokrvno nosi sa olujom koja se srušila na njega. Uostalom, nije neiskusan u politici, pa je tako nešto verovatno i očekivao. Ako ga je intenzitet iznenadio, nije to do sada pokazao, a ko zna čega ćemo se sve nagledati i naslušati za sledeća dva i po meseca. I ta dužina vremena do izbora daje neke nade opozicionim kandidatima. Ne treba sumnjati da ova vlast i njeni čauši mogu da pljuju neprekidno mesecima, to im je posao i jedino za to su se ceo život učili, ali hoće sve što je preterano da pređe u svoju krajnost. Ovakvim intenzitetom, i oni koji su za vlast otupeće na priče o pljački prethodnika i protivnika, poštenju sadašnje vlasti, atentatima i najavama državnih udara.

Kad smo već kod državnih udara, po izjavama pripadnika režima i njihovih medijskih uzdanica, jedan samo što je propao. Radi se, naravno, o divljanju na stadionu Partizana tokom utakmice sa Zvezdom. Ako je verovati Aleksandru Vulinu, „Večernjim novostima", „Informeru" i inima, to je bila akcija koja je podrazumevala i „premeštanje nereda na ulice Beograda", u organizaciju nereda bile su „uključene i pojedine strane službe", čiji su operativci u poslednje vreme „značajno povećali prisustvo u našoj zemlji".

Dragan J. Vučićević, urednik „Informera", tvrdi „da je 'rat za južnu tribinu' trebalo da bude samo početak rata za ulicu koji je, što bi Hrvati rekli, u konačnici trebalo da dovede do krvavog rata za vlast u Srbiji". Organizatori? Tu su se poklopili različiti interesi, „od interesa krupnih narko-dilera, preko interesa moćnika iz policije i tajne policije, pa sve do interesa stranaca, najvećih tajkuna i političara koji su definitivno shvatili da na vlast u Srbiji mogu da dođu samo silom".

Sve bi se ovo moglo uklopiti u uobičajeni folklor vlasti, mnogo puta viđenu predstavu, ali atmosfera otvorenog neprijateljstva prema protivnicima postaje sve mučnija i ne miriše na dobro, a do izbora je dugo. Kaže Vučićević još: „I da se mi na kraju razumemo – ovo je samo početak! Početak pokušaja izazivanja uličnog haosa u Srbiji. Budite zato u novoj 2018. spremni na sve. Bukvalno na sve." Vučićević je sklon histeriji u javnim nastupima, ali je i glasnogovornik ovih na vlasti. Ovo „budite spremni na sve" zloslutno zvuči. ¶

MOMIR TURUDIĆ

NOVI BMW X3.
SPREMAN ZA MISIJU.

5 GODINA SERVICE INCLUSIVE

Potpuno novi BMW X3 je stav o bezgraničnim mogućnostima i izraz čiste pojave i slobode. Od samog prvog pogleda, on zadivljuje svojim atletskim izgledom i opčinjava uzbudljivim doživljajem vožnje. Zahvaljujući delimično autonomnoj vožnji i inteligentnom sistemu pogona na sva četiri točka BMW xDrive, on nudi vrhunsku udobnost vožnje kako na putu, tako i van njega. Stoga on redefiniše limite u svojoj klasi i jedno čini krajnje jasnim: postoji velika razlika u načinima na koje ćete doći do svojih odredišta.

Zakažite test vožnju na www.bmw.rs

BMW

Zadovoljstvo u vožnji

TEOFIL PANČIĆ

Ivo Ronald Ribar

Ono što nam se dešava često deluje apsurdno, ali zapravo se odvija strogo po Zakonu idiotskih situacija

Najdraža moja, jedina moja,
ne stiglo te ovo pismo,
verujem u život, videt ću te opet,
nadam se, nadaj se
(Korni grupa: Ivo Lola, 1973)

Apsolutno romantično! Osamnaestogodišnji Splićanin Ivan Ronald Mišković sedi u sobi beogradskog hotela i piše pismo svojoj dragoj, kuražeći malo nju a malo više sebe pred odsudni okršaj koji mu sutradan predstoji na tribinama fudbalskog stadiona. Građanin susedne i sestrinske države došao je u Beograd, po svemu sudeći, kao neka vrsta plaćenika iliti legionara, kao unajmljeni tabadžija koji treba da – za odgovarajuću konvertibilnu protivvrednost – pripomogne jednoj grupi ovdašnjih kriminalnih bilmeza da preuzmu navijačko „liderstvo“ (čitaj: unosne posliće s obeju strana zakona, naročito s one druge) od konkurentske grupe kriminalnih bilmeza. Dečko je jako mlad, naložen, srca junačkoga, ali ipak mu nije svejedno, zna da ide u pakleno grotlo i da mu niko ne može garantovati da će se odatle vratiti sa štitom, a ne na njemu.

Znamo šta je bilo posle: sekstet splitskih rent-a-huligana je ratovao u poraženoj frakciji, prvo su natamburani a onda pohapšeni, a sada se od njihovog tzv. slučaja pravi jedan od onih tipičnih postjugoslovenskih politikantskih kermesa – uz jake i obilne primese upotrebe paranoje opšte prakse i eksploatacije izukrštanih nacionalističkih sentimenata i predrasuda – zbog kojih vas bude stid što uopšte razumete jezik kojim se ovde govori.

Ali, meni ustrajno ne da mira taj, rekoh već, apsolutno romantični detalj: policija je, tvrde ovdašnje novine i interneti, u Miškovićevoj hotelskoj sobi pronašla naređeno pismo, očigledno neotposlato. Ima li tu možda, my dear Watson, neki detalj koji zbunjuje vaše osećanje za logiku?

Obratite pažnju, doktore W: policija nije pronašla Miškovićev laptop ili smartfon, i u njemu koncept („draft“) e-maila, ili neke druge, još savremenije forme elektronske komunikacije, nego pravo pravcato, fizičko, papirnato pismo, ono koje se onda lepo stavi u koverat na koji se napiše adresa primaoca (ime, ulica i kućni broj, grad, država), nalepi se poštanska marka tako što se pljucne na njenu poleđinu, i zatim se odnese do najbližeg poštanskog sandučeta. Dva-tri dana kasnije, a možda i duže (ipak je Split sada u inostranstvu), Miškovićeva „Ljube“ iz ruku brkatog kvartovskog poštara Mate na kućnu adresu prima pismo svog voljenog, i zaliva ga suzama („pišem pismo, tinta mi se proli“). Šta tu nije u redu, sto mu gromova?

Imam pedeset i dve godine, i jako dobro pamtim vreme „pravih“ pisama. Ipak, ne mogu da se setim kada sam poslednji put poslao nešto takvo; bilo je to jako davno, svakako u XX veku. To jest, poslednje sam pismo poslao mašala pre nego što se splitski Ivo Lola zvan Ivan Ronald uopšte rodio. Sam mlađani Mišković ni u teoriji ne može da pamti vreme pre masovno raširenog interneta i elektronske pošte, i teško je zamisliti da uopšte poznaje proceduru slanja „klasičnog“ pisma. Osim toga, prozorljivi Votsone, svakako ste zapazili i da ima nečega malko apsurdnog u pisanju takvog pisma veče uoči odsudnog okršaja, kad je belodano jasno da ono može stići na odredište tek nakon što ishod avanture, kakav god bio, bude već uveliko poznat! Okej, ranije to ne bi nužno bilo prepreka jer se taj vremenski *delay* podrazumevao kao neizbežan, ali danas... Tako nešto, verujem, ne bi uradili ni deda i baba Ivana Ronalda M. Radije bi šibnuli topli ljudski SMS.

Tvrdim li ja da je sve ovo „izmišljeno“? Ne, mada bi to bilo najlogičnije. Što ne znači da ne bi i dalje bilo apsurdno: kojoj budali može pasti na pamet da konstruiše nešto tako vrišteće glupo? A ako je nekim neobičnim slučajem istinito, opet je zaumno, iz razloga očiglednih. Kako je sve to moguće?

Vrlo lako: sve (nam) se ovo dešava strogo i dosledno po *Zakonu idiotskih situacija*. Niste čuli za taj zakon? Nema veze: gravitaciona sila, recimo, važi i za one koji nikada nisu čuli ni za Njutna ni za Zakon gravitacije. Zakon idiotskih situacija u jednoj od svojih ključnih stavki, pak, nalaže da su idiotske situacije načelno moguće, pa i neizbežne, u svakom društvu, ali da su ipak daleko učestalije u društvima kojima upravljaju najgori, najnesolidniji, najnekompetentniji i najpokvareniji elementi unutar tih društava. Srbija je, naročito poslednjih godina, (iznova) jedno od takvih društava. Hrvatska takođe, mada nam je to slaba uteha. U takvim se okruženjima idiotske situacije lako i neometano razvijaju, razmnožavaju i teže zauzimanju svekolikog javnog prostora, kako to već rade svi paraziti i nametnici koji nalegnu na neki organizam – fizički ili društveni. Zato je, u tom kontekstu, ne samo normalno nego i neizbežno da stadioni budu slobodna igrališta za mafiju i fašiste istovremeno, da hrvatske tabadžije honorarno učestvuju u srpskim makljažama, a da srpski i hrvatski demagozi, paraziti i štetočine (čitaj: vaskolika struktura prezidencijalne i izvršne vlasti s obeju strana granice) gledaju kako bi ovaj bizaran podzemni rat iskoristili u svrhu daljeg podsticanja i unapređivanja sveopšte tupoumnosti.

I naposletku na sve to dođe Ivan Ronald Mišković, jedini majčin sin XXI veka koji ne ume da šalje ni smsove, ni mejlove, ni fejsbuk statuse i šta već sve tu još ima, nego lepo zašilji plajvaz pa ožeže po papiru. Onda se, jebiga, u nedoba opseti da ne zna kako se pismo šalje, pa ga ostavi u hotelskoj sobi i ode da časno izgine... The rest is history, dragi moj Votsone. ¶

Tavorimo u poludemokratiji

„Dogovor treba da postignu najuticajniji, a to su predstavnici Demokratske stranke, predstavnici Pokreta slobodnih građana i čovek koji ima iskustvo u upravljanju Beogradom, gospodin Đilas. Podršku treba potom tražiti i od ostalih aktera u ovom delu opozicije. Dakle, evropska opozicija da ide u jednu, pobedničku kolonu“

Tokom intervjua za „Vreme”, u oktobru prošle godine, Vladimir Pavićević je iznenada oglasio tajmaut što se tiče njegovog daljeg stranačkog angažmana. Rekavši da je posle aktivnog učešća u Liberalno-demokratskoj partiji, pa u Novoj stranci, za skupštinskom govornicom, pa u kampanji Dragana Šutanovca za predsednika stranke, došlo vreme da o svemu učinjenom i neučinjenom dobro razmisli. „To ne znači da sam odustao od bavljenja politikom”, rekao je tad, „mene politika interesuje i najverovatnije ću se u nekom momentu ponovo značajnije angažovati.”

Danas je Pavićević, po biografiji rođeni Kotoranin, angažovan u Crnogorskoj, što je nekadašnja Crnogorska demokratska unija, na mestu političkog savetnika predsednika stranke Dragana Ivančevića. U Beogradu, kao docent Fakulteta političkih nauka i studentima omiljeni predavač radiće do polovine januara, a potom sporazumno prekida radni odnos i odlazi u Crnu Goru gde već radi na osnivanju instituta za istraživanje politike i političke teorije. Razgovor započinjemo onim što je kao vest iz Crne Gore našlo put do srpskih medija, a što, s druge strane, ukazuje na ovdašnje prilike i šablone vlasti za koje se sve drugo može reći, samo ne da su svakidašnji.

„VREME“: Taman kad se pomislilo da se predsednik DPS Milo Đukanović i definitivno povukao iz vlasti, s obzirom na prethodnih nekoliko premijerskih mandata, pa predsedničkog, pa opet premijerskog mesta uprkos najavljenom povlačenju iz politike, sada se opet govori o njegovoj kandidaturi za predsednika Crne Gore. Jeste li iznenađeni time?

VLADIMIR PAVIĆEVIĆ: Kandidatura gospodina Đukanovića ne bi bila iznenađenje. On je neprikosnoveni lider vladajuće stranke, njen integrativni oslonac i sigurno je da svojom kandidaturom može snažnije od bilo kojeg drugog kandidata da mobiliše najveći deo potencijalnih glasača DPS. Njegov uticaj u crnogorskoj politici je takav da u poređenju sa potencijalima drugih kandidata ima najviše šansi da pobedi na izborima. Ali, ta kandidatura otvorila bi i pitanje sposobnosti najjače stranke u Crnoj Gori da radi na stvaranju novih, mladih lidera koji mogu da preuzmu političko nasleđe svojih prethodnika i da kreirajući nove politike unapređuju uslove života građana. Pitanje može da bude prosto formulisano – šta se radilo prethodnih godina kako bi stasala nova generacija političara i unela novu energiju i svežinu u crnogorsko političko polje?

Pitanjem ste takoreći već odgovorili. U poređenju sa Srbijom, i praktično zacrtano najsnažnijom izbornom listom sa imenom Aleksandar Vučić, koje sličnosti nalazite u ove dve države?

Svakako, osnovna i očigledna sličnost je akumulacija moći u rukama pojedinaca, a da to ne mora biti praćeno autoritetom iza kojeg stoji institucija. Nema dileme da je u Srbiji gospodin Vučić najmoćnija politička ličnost bez obzira na kojoj je funkciji. Isto važi za gospodina Đukanovića u Crnoj Gori. I u jednoj i u drugoj državi vladavina prava nije kao načelo tretirana onako kako je predviđeno ustavom, pa uz nesklonost poštovanju institucija to stvara utisak da se tavori u poludemokratijama. Moj je sud da treba preći na sledeći nivo i graditi uslove za pune, konsolidovane demokratije.

„Za razliku od Crne Gore, u Srbiji je smena vlasti zagarantovana stvar, iskustvo skoro tri decenije višestranačja to pokazuje“

U okviru tih poludemokratija, koje bi bile najveće razlike između ove dve vladavine?

Prisutna su, dakle, slična obeležja, ali i velike razlike. Za razliku od Srbije, medijski prostor u Crnoj Gori je slobodan. U Crnoj Gori su najčitaniji i najgledaniji mediji kritički usmereni prema nosiocima vlasti. U Srbiji je civilni sektor prilično utišan, dok je u Crnoj Gori veoma uticajan. Naročito su uticajni predstavnici onih nevladinih organizacija koji argumentovano kritikuju politike vlasti.

Postoje li razlike koje bi Srbiji u nečemu dale prednost?

Postoje. Strašna podeljenost u društvu oko velikog broja važnih pitanja koja

Fotografije: Marko Rupena

postoji u Crnoj Gori, u Srbiji nije takva. I očigledna stvar, u Srbiji je smena vlasti zagarantovana stvar, iskustvo skoro tri decenije višestranačja pokazuje da nema te legure koja može predugo da opstaje na vlasti.

Obema državama pripisuje se pojam „stabilokratija“...

Nikada taj termin nisam upotrebio da bih opisao stanje u bilo kojoj državi zapadnog Balkana, jer mislim da imenovanje jednog fenomena u ovom slučaju ne odgovara onome što taj fenomen jeste. Prvo, stabilnost je velika politička kategorija i veoma važna za savremena, demokratska društva. Stabilnost se postiže obezbeđivanjem niza pretpostavki, pa bi termin stabilokratija trebalo da označi stanje poretka u kojem je stabilnost vrednovana mnogo više od nekih drugih političkih vrednosti poput ideja slobode i jednakosti, na primer.

Pa zar nije upravo to ono što imamo i u Srbiji i u Crnoj Gori?

Nije. Ne može se ni za Srbiju ni za Crnu Goru reći da su unutrašnje prilike toliko stabilne. Terminom stabilokratija unesena je strašna zabuna kako bi se pokušala objasniti podrška koju autoritarni balkanski lideri dobijaju sa Zapada. Ta podrška sa Zapada autoritarnim liderima postoji kako bi se na zapadnom Balkanu sačuvao kakav-takav mir između država i naroda koji ovde žive i nema veze sa čvrstom stabilnošću unutar ovih država. Iole ozbiljnija analiza otkriva velike deficite u pogledu stabilnosti kada govorimo o unutrašnjim sistemima ovih država.

Međunarodnoj zajednici ipak je prijemčivija parola „garanta stabilnosti u regionu“ nego pitanja unutrašnje stabilnosti. Da li samo zato političari u regionu neprekidno ponavljaju da su baš oni garanti stabilnosti?

Ja mislim zato. Jer nije, dakle, reč o punoj stabilnosti unutar država. Pre će biti da je reč o stanju nadziranog mira na zapadnom Balkanu. Dakle, ključan doprinos ovog koncepta jeste odsustvo sukoba i ratova i otud često pominjanje te kovanice „garant stabilnosti u regionu“ koja zapravo znači „garant mira u regionu“. Sprečavanje da izbije konflikt ne znači nužno obezbediti stabilnost. Konsekventno, lideri su tu da osiguraju da stvari stoje tako, odnosno da ne ode na gore. Otud mislim da stabilokratija nije prava reč za ono šta imamo. Nemam drugu reč kao supstitut ove uvrežene, ali znam da u državama zapadnog Balkana nemamo ni pune demokratije, ni stabilokratije, već poludemokratije.

Izjavili ste da bi članstvo Srbije u NATO ovoj zemlji donelo velike koristi. Zbilja, šta se može zameriti vojnoj neutralnosti Srbije?

»

Mislim da bi članstvo u NATO donelo posebne mogućnosti za Srbiju. Te mogućnosti ne tiču se samo bezbednosnih pitanja, već i političkih i ekonomskih, pa i jačanja kapaciteta demokratskih institucija. Bilo bi korisno da se za početak pokrene ozbiljan dijalog i o tom pitanju. Da se građanima predstave sve prilike i dobiti. Da se i o ovom pitanju raspravlja sa stanovišta interesa Srbije i šta se članstvom u NATO dobija. Mislim da bi racionalno sagledavanje mogućeg članstva Srbije u NATO otvorilo mnoge šanse koje se sada, zato što nigde ne smeš reći da si za NATO, ne mogu ni naslutiti. Ozbiljni političari moraju da rešavaju i bolna i teška pitanja. Za Srbiju je ovo jedno od tih pitanja.

U Crnoj Gori zalažete se za „meko razvlašćivanje vladajućih struktura". Šta to tačno znači i mislite li da je takav model primenjiv i u Srbiji?

Model mekog razvlašćivanja je racionalan odgovor na stanje političke scene u Crnoj Gori. U Crnoj Gori imamo dubinski podeljenu scenu na dva oštro suprotstavljena bloka između kojih je provalija. Preko te provalije građani posmatraju jedni druge kao neprijatelji. Opozicioni blok je integrisan zahtevom za hitnu smenu vlasti, a vlast opstaje zahvaljujući, pre svega, državotvornom legitimitetu, spoljnopolitičkom programu i uticaju koji u crnogorskoj politici ima gospodin Đukanović. Nosioci vlasti u Crnoj Gori do sada se nisu suočili sa sopstvenim greškama u upravljanju državom, a jedna od posledica tih grešaka je široko rasprostranjeni osećaj nepravde među građanima. Dakle, promena je potrebna. Ako govorimo o realnim političkim mogućnostima, moje je mišljenje da je u Crnoj Gori moguća meka transformacija sistema ili meko razvlašćivanje. Ovaj pristup podrazumeva da je promena moguća uz učešće vladajuće stranke u tim promenama. To kažem imajući u vidu da gotovo polovina birača podržava opciju koju vodi gospodin Đukanović. To se mora imati u vidu i mi to moramo priznati jednako kao i da postoji ogroman deo društva koji želi promene po svaku cenu. Dakle, samo ako predstavnici u oba ova dela budu videli svoj interes da se stvari urede na pravednijim osnovama, društvo će imati potencijala za promenu.

„Mislim da bi racionalno sagledavanje mogućeg članstva Srbije u NATO otvorilo mnoge šanse koje se sada, zato što nigde ne smeš reći da si za NATO, ne mogu ni naslutiti"

A Srbija?

U Srbiji politička scena nije tako blokovski podeljena. I inače, drugačije su političke prilike u dobrom delu, pa ne verujem da bi ovde koncepcija mekog razvlašćivanja mogla da ima neki potencijal. Ova koncepcija nastala je analizom crnogorske politike i traganjem za najboljim pozicioniranjem jedne političke stranke, koja želi da se prevazilaze rovovske borbe u politici. U Srbiji je politička scena značajno nijansiranija i ne postoji kontinuitet vladavine na način kakav Demokratska partija socijalista ima u Crnoj Gori.

Pre godinu dana kada smo razgovarali, rekli ste sledeće: "Cilj opozicije (u Srbiji) treba da se sažme u jednoj reči, a to je konsolidacija". Ostali ste pri tome?

Da, prvo konsolidacija, dovođenje u red, potom napuštanje defanzivne formule da si uspešan ako preskočiš cenzus. Na beogradskim izborima uspeh je pobeda, sve drugo će biti neuspeh. Naravno, reč je o beogradskim izborima pa je šansa veća jer je Beograd uvek bio nosilac promena u Srbiji. Verujem da grad koji je slao poruku „Beograd je svet" onda kad je najbrutalnije gušena svaka sloboda, može da bude prvi koji će vladajućoj stranci reći NE. Ja verujem da Beograd ima tu snagu, da ima tih građana koji će, ako im se ponudi kredibilna opcija, dovesti do smene vlasti Srpske napredne stranke.

Koja bi, po vama, bila ta kredibilna opcija?

Uvek sam najviše zainteresovan za uspeh onog dela opozicionih stranaka koji zagovara evropske standarde u preobražaju srpskog društva. Mislim da u tom delu bazični dogovor o zajedničkom delanju treba da postignu najuticajniji, a to su predstavnici Demokratske stranke, predstavnici Pokreta slobodnih građana i čovek koji ima iskustvo u upravljanju Beogradom, gospodin Đilas. Podršku za taj dogovor treba potom tražiti i od ostalih aktera u ovom delu opozicije. Dakle, evropska opozicija da ide u jednu, pobedničku kolonu.

Ta evropska opozicija se, izgleda, nalazi ispred mnogo izazova, od borbe za lidersko mesto do nepokazivanja ambicije da se izbori za konačnu pobedu, nego više za prelazak cenzusa ili što veći procenat glasova odnosno odborničkih mesta.

Mnogo je izazova, među kojima su i oni koje nameće vlast. Odsustvo medijskih sloboda, na primer, kao posledicu ima i otežano delovanje opozicije. Ali, one prepreke koje zavise od same opozicije treba lakše prevazilaziti. Racionalno sagle-

davanje prilika uoči beogradskih izbora jasno ukazuje da opozicija ima potencijal za pobedu i sada je pitanje da li se može napraviti pobednički dogovor relevantnih aktera. Treba da se zna da će posledica izostanka takvog dogovora biti učvršćivanje vlasti gospodina Vučića. Drugim rečima, svako ko ne učestvuje u takvom dogovoru, svesno ili nesvesno će pomoći gospodinu Vučiću. A u politici je uvek važno sagledavati posledice sopstvenog delanja. E, ovo će biti, svidelo se to nekome ili ne, posledice izostanka takvog dogovora.

Kada smo već pomenuli borbu za lidersko mesto, može li biti da je ovde čak precenjen značaj imena samog kandidata za gradonačelnika? I to na račun opcije širokog bloka udružene opozicije. SNS se imenom kandidata, za sada, čak i ne bavi.

Srpska napredna stranka se time i te kako bavi jer će u prvom planu i na beogradskim izborima imati predsednika Republike. Kada stavljate na svaku listu za svaki grad ili opštinu Aleksandra Vučića, vi onda, u stvari, pokazujete koliko je vaš kadrovski potencijal istanjen i isticanjem tog jednog jedinog kandidata na svim mogućim izborima koristite najjači adut za kampanju. Mislim da je najbolja opcija za opoziciju da ima odličnu listu kandidata za odbornike i nosioca liste za kojeg unapred možete da kažete da će biti kredibilan kandidat za gradonačelnika. To je i za građane najbolja opcija. Tako bi građani unapred znali šta ih čeka ukoliko glasaju za tu listu. Ja mislim da je tako i pošteno, a ne da se ne zna ko je kandidat i da ne bude ni važno ko će biti. Tako se ne razvija odgovornost ni političara ni stranaka.

Ali, pre svega, prednost dajem bazičnom dogovoru evropskog dela opozicije o kojem sam govorio. Dakle, ako se želi pobeda, zna se put, a pobeda na beogradskim izborima znači osvojiti makar jedan glas više od kandidata na listi Srpske napredne stranke. I to je, mislim, realno i dostižno.

Širok opozicioni blok značio bi ujedinjenje i stranaka i pokreta, kako se glasovi ne bi rasuli. Ali koliko su dualiteti u samim političkim konceptima između tradicionalnih stranaka, s jedne strane, i pokreta, kao što je PSG ili Ne da(vi)mo Beograd, s druge, premostivi?

Mislim da u ovoj konkretnoj situaciji nisu nepremostivi. Imate lidere, različite interese i realne opcije koje su se svojim radom pojavile na političkom spektru Srbije, građani ih na neki način podržavaju. Zadatak političara je da prave dogovore i postižu ciljeve u interesu građana, a ne da se pričaju prazne priče, da dominiraju prepucavanja ili da se osmišljavaju doskočice. Dakle, pitanje beogradskih izbora je i pitanje da li je na jednim i to veoma važnim izborima moguće pobediti lošu vlast. To je i najvažnije pitanje ovih izbora.

„Na beogradskim izborima najvažnije je pitanje da li je na jednim, i to veoma važnim izborima, moguće pobediti lošu vlast“

Mnogi se pozivaju i na pouke Petog oktobra. Dakle, dilema je: zajednička pobeda pre svega, ili sumnja da je zbir različitih (ne)liderskih i političkih opcija siguran put u neku kasniju, čak i posle eventualne pobede, neodrživu vlast?

Glasam za pobedu i predlog programa za dalji razvoj Beograda. Ali, prioritet je da se pokaže da opozicija nije nemoćna, da ukoliko pristupa racionalno dogovorima i vredno radi tokom kampanje, može da pobedi. Pobedom opozicije u Beogradu bio bi poslat još jedan signal građanima Srbije – da su demokratske vrednosti i načela u osnovi utemeljeni u Srbiji i da nikakvi autoritarizmi ne mogu da naruše osnovna postignuća petooktobarske Srbije. A osnovna postignuća tiču se uspostavljanja jednog nivoa prosvećenog društva ispod kojeg se više nikada ne može ići. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Fasciniranost rolet

Dve godine od kako je trebalo da bude završen, konačno je Klinički centar u Nišu svečano otvoren u prisustvu državnog vrha sa vrhovnim šefom na čelu. Ovom svečanom događaju prethodio je obilazak poslednje deonice na južnom kraku Koridora 10 od Caričine Doline do tunela Manajle, dugačke 26 kilometara, koja je lane konačno trebalo da bude završena, ali nije, mada ništa zato. Biće gotovo već sledeće godine, kao i sve ostalo što je trebalo da se završi prošle godine prema prvom, a ove prema drugom, inoviranom planu

Hrabar i iskren, kao što rado ističe da jeste, predsednik Srbije je priznao da ne ide sve po planu, da se „unekoliko kasni“ i da nije srećan zbog toga. „Jutros sam vikao na Babića, a i on na mene“, objasnio je, „ali to je normalno kad se radi, a radovi napreduju.“ Dok je scenu opisivao, v.d. direktora ‘Koridora Srbije’ se iza njegovih leđa ponosito i zagonetno smejuljio: ponosito jer nije mala stvar da se šef lično izviče na podređenog u četiri oka, ali i pride da potvrdi i da mu je uzvratio, jer je to dokaz da je sa šefom veoma blizak. Da nije, na njega bi vikao neko nižeg ranga, recimo potpredsednica vlade Zorana Mihajlović, a zagonetno jer svi znaju da je packe dobio, ali ne znaju detalje.

To je bila prilika za još jedno priznanje: poput južnog kraka, „unekoliko kasni“ i onaj istočni, prema Bugarskoj, ali nije ništa strašno. Kao što je govorio/najavljivao/zacrtavao i prošle godine u ovo doba na istu temu, tako i sad. Šest kilometara kod Pirota biće završeno do kraja ove ili početkom sledeće godine, onda je preostalo samo onih već čuvenih 12 kilometara od Bancareva do Crvene reke koji su u „samo što nisu gotovi“ statusu već dve godine, kao i to parče kod Pirota. „Kad to bude završeno sledeće godine, biće kompletno završen i taj krak Koridora 10, a kad bude ‘povezan’ auto-put od Obrenovca do Preljine, svima će da bude jasno da je Srbija na pravom putu sa najviše auto-puteva u istoriji.“ Sve to do kraja iduće godine.

Optimizam je, veli, pobedio i na livadi na čijem je mestu nikao novi Klinički centar, pobediće i u celoj Srbiji gde neće biti pustih livada, izneverenih nada i očekivanja. „Pokazalo se da Srbija može da stvori nešto ni iz čega, da reši svaki problem, da nema straha ni manjka vere u sebe, u svoj rad i svoje sposobnosti. Znam da

Fotografije: Tanjug

KLINIČKI CENTAR U NIŠU: Konačno otvoren

KORIDOR 10: Još na čekanju

nama

Srbija neće da odustane više nikada i da mi nećemo više nikada da odustajemo", rekao je i dodao: „Obećavam!"

„Završićemo više nego bilo ko pre nas, ne da bi nas građani hvalili i ne zbog izbora, već da bi pokazali da je rad rešenje, da nema izazova na koji ne možemo odgovoriti, da više nema odustajanja i da i kod nas postoji srećan kraj", što je publika dovezena autobusima iz susednih gradova na uobičajeni partijski izlet, propratila frenetičnim aplauzom.

Istina, ne reče baš i kad to iduće godine ali, k'o veli, evo je tu sledeća godina, samo što nije, a da li će to da bude sredinom ili na kraju godine, gotovo da je svejedno: kad se ovoliko čekalo, ne mari ni godina pride. Važno je da se napreduje, pa makar polako i natenane.

GOTOVO POSLE 47 GODINA

U nekoliko navrata najveći narodni sin, najvredniji među vrednima i najhrabriji među hrabrima naglasio je, a svi listom prihvatili kao istinitu tvrdnju, da je izgradnja ovog kliničkog centra započeta 1970. godine, ali niko do sad nije ništa uradio da bude i završen, što u najmanju ruku nije istina. U dugoročni plan razvoja upisan je 1974. godine, u isto vreme kad i klinički centri u Beogradu, Novom Sadu i Kragujevcu, 1978. su završeni projekti i počela izgradnja beogradskog kliničkog centra koji je, doduše ne baš u potpunosti završen, u rad pušten 1983. godine. Ovi drugi su ostavljeni za bolja vremena, kad protutnji (tadašnja) ekonomska kriza.

Kako god, prethodni put kad je obilazio gradilište Kliničkog centra u Nišu jula ove godine, dva meseca nakon što je na prečac otkazano svečano otvaranje, rekao je da će jednog od sledećih dana zgrada da bude puštena u „probni rad". „Oprema je na licu mesta, u stvari, stiglo je skoro sve, ostalo je još svega nekoliko mašina da stigne i onda još samo da se postavi i kako mi to na prostom srpskom jeziku kažemo – da se baždare svi instrumenti i oprema, da se sve to upodobi, da se uzmu svi specijalizanti, da se doda novih stotinu medicinskih sestara i 20 lekara, da oni kreću da koordinišu svoj rad, da se svi integrišu u jednu celinu, te da će komplet klinički centar da bude gotov do 15. oktobra, što doduše ne znači da će i pacijenti moći baš tad da uđu u njega, jer zaposleni treba da prođu obuku, ali do kraja godine sigurno."

I eto, svanuo je i taj slavodobitni dan. Istina, nije baš 15. oktobar nego je druga polovina decembra, ali najbolje opremljeni klinički centar na Balkanu, u stvari u celoj jugoistočnoj Evropi, zdravstvena ustanova koja po opremi može da parira najboljim klinikama po svetu, poput klinika Mejo ili Klivlend, ima da bude spreman da za nedelju dana primi prve pacijente, još samo da se objekat dezinfikuje. Onu naj-naj tvrdnju potkrepio

»

Renoviranje i dogradnja niškog Kliničkog centra, kao i kliničkih centara u Kragujevcu, Novom Sadu i Beogradu, bili su tema svih izbora od 2000. naovamo, ali je išlo kilavo: Evropska banka odobrila je zajam od 34 miliona evra još 2006. godine, ali su posle bili izbori, pa godinu kasnije opet, te je tek dve godine kasnije Skupština blagoizvolela da aranžman ratifikuje i tu se otprilike stalo – stisla svetska ekonomska kriza da nije moglo ni da se diše čestito, kamoli da se nešto radi.

Pred izbore 2012. nije bilo stranke kojoj ova zdravstvena ustanova nije bila "prioritet nad prioritetima", ali je ona koja je pobedila imala zlatni argument: Koliko su vam puta obećali? Šta su uradili?

Negde u julu 2013. godine potpisan je ugovor sa izvođačem radova po sistemu "ključ u ruke", početak radova najavljen za 20 dana dok se još neke sitnice ne doteraju. Tih 20 dana oteglo se do sredine oktobra iste godine kad je udaren kamen temeljac. Rok za predaju ključa u ruke – početak 2016. godine.

Po svečanom otvaranju radova tadašnja ministarka zdravlja Slavica Đukić-Dejanović rekla je da je renoviranje ovog kliničkog centra, ali i onih u Kragujevcu, Beogradu i Novom Sadu, naročito raduje što je sve započeto baš u Nišu, a da su već na početku sledeće godine na redu Kragujevac i Novi Sad, a one tamo – 2016. i Beograd, taman kad posao u Nišu bude završen.

Posle su opet bili izbori uz povike: "Za razliku od prethodnog režima, mi držimo reč: evo, gradi se", a sad će i Kragujevac, pa Novi Sad, pa i Beograd. Onda su bile poplave, pa je bilo prečeg posla, sledeće godine opet izbori, opet patetični povici "za razliku od onih... mi ovo": evo, gradi se da sve pršti, nabavlja se najsavremenija medicinska oprema, niški Klinički centar ima da bude najbolje opremljena klinika u ovom delu sveta, možda i šire, za to će država da se pobrine, ima para u budžetu, jer "mi nismo oni".

„Glavobolja ministra Lončara", „Vreme" br. 1388, 25. maj 2017.

je poređenjem sa nedavno otvorenom sličnom klinikom, franšisom Klivlenda u Abu Dabiju: „Ni oni nemaju sve ovo što mi imamo."

Ovaj istorijski događaj svojim prisustvom i pohvalama upućenim šefu upotpunili su predsednica vlade Ana Brnabić sa skoro celokupnom vladom, predsednik Republike Srpske Milorad Dodik kao već ustaljena kulisa na ovakvim događajima, a na iznenađenje svih i Tomislav Nikolić, politički stric prvog među nejednakima, ovom prigodom u svojstvu predsednika Odbora za saradnju sa Rusijom i Kinom. Svi do jednog nisu propustili da podvuku notornu zaslugu da to što je uprkos svim preprekama, opstrukcijama i lažljivim izvođačima radova nova zgrada niškog Kliničkog centra ipak završena, pripada šefu lično.

U stvari, najzaslužniji bi trebalo da budu Marko Blagojević i Radisav Baćević iz Kancelarije za kontrolu javnih ulaganja. Da nije njih, ni ovoga ne bi bilo: u poslednjih osam i po meseci, kažu oni koji tvrde da znaju, danonoćno su bili na gradilištu sve do završetka građevinskih radova, a potom kad je instalirana oprema.

"Država je na sebe preuzela finansiranje tog objekta: deo finansija za građevinske radove obezbeđen je iz kredita Evropske investicione banke, a deo za nabavku opreme obezbeđen je iz budžeta", izjavio je Blagojević i podsetio da je tokom same obnove bilo problema, ali je realizacija projekta vraćena u, kako kaže, smislenu dinamiku nakon što je Radna grupa vlade defakto preuzela deo odgovornosti za upravljanje projektom.

"Dinamika je dovedena u red, objekat će biti završen i prvi pacijenti će biti primljeni u roku koji smo i tada obećali", rekao je Blagojević i dodao da nema nevinih, već samo "krivih i krivljih" i da će svako snositi svoj deo odgovornosti. „Na kraju će se podvući crta i onda ćemo videti ko je u kojoj meri kriv i na osnovu toga ćemo i postupiti", naveo je Blagojević i dodao da odgovornost za kašnjenje i probleme snosi i naša strana i izvođač. Bilo je, kaže, problema jer projekat je bio previše kompleksan, i za nadležne jedna ozbiljna škola i lekcija koju su naučili i koju će primeniti u realizaciji budućih kompleksnih infrastrukturnih projekata, ali uprkos svemu, ovaj projekat je priveden kraju, a zgrada je, insistira, svojevrsno remek-delo.

PRIGODNE TLAPNJE

Za premijerku, izgradnja i završetak KC Niš su dokaz da se polako uvodi red u državi Srbiji: „Sve polako dolazi na svoje mesto – korak po korak, dan po dan, malo-pomalo i eto reda u državi. Ovaj centar je jedan od najboljih primera da je tako. Naredni korak je izgradnja Kliničkog centra Srbije u Beogradu, potom u Novom Sadu... Sledi i završetak Koridora 10, nastavak izgradnje Koridora 11, od Pojata do Preljine, izgradnja tehnoloških parkova u Novom Sadu i Nišu i laboratorijske lamele na Elektronskom fakultetu u Nišu.

Ministar zdravlja je istakao da je pre tri godine na mestu nove zgrade KC Niš bilo blato i močvara, a da je danas tu savremeni objekat koji je simbol novog vremena i novog zdravstva, a Dodik poručio da Republika Srpska jednako deli radost zbog izgradnje jednog od najsavremenijih Kliničkih centara u ovom delu Evrope.

Tomislav Nikolić je izjavio da je srećan zato što je Fondacija „Dragica Nikolić" pomogla kliniku za kardiovaskularnu i transplantacionu hirurgiju, da je ponosan na naprednjake koji nastavljaju da podižu Srbiju. Pozvao je sve koji mogu da pomognu da u skladu sa svojim mogućnostima i sami učine nešto za one kojima je pomoć potrebna, a da su građani Pčinjskog, Jablaničkog, Topličkog, Niškog okruga kao i oni sa Kosova i Metohije od danas bogatiji za priliku da sačuvaju ili povrate svoje zdravlje.

„Dobili smo budućnost i to ne samo u fantastičnoj opremi, najmodernijim uređajima, krevetima koji su poslednja reč savremene tehnike, već i u onim roletnama za koje mi se uvek smeju – sa daljinskim upravljačem, koje me i dalje fasciniraju", iskazao je svoje oduševljenje najzaslužniji za sve i objasnio da je inače za podizanje/spuštanje onih neautomatskih roletni potrebno da se prozoru priđe, da se pomeri zavesa, pa da se potegne gurtna, a ovo... „Na dugme!" ¶

ZORAN MAJDIN

NE PROPUSTITE NOVU EPIZODU "ZUMIRANJA"

POLITIČKE EMISIJE U PRODUKCIJI NEDELJNIKA "VREME"

ČETVRTKOM U 18H UŽIVO NA WWW.VREME.COM I NA YOUTUBE I FACEBOOK KANALIMA "VREMENA"

EMITUJE SE I NA SLEDEĆIM LOKALNIM TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARK ČAČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- FORUM TELEVIZIJA PRIJEPOLJE

I NA PORTALU JUŽNE VESTI

Sistem ne prepoznaje pravdu

Puzanjem se u naše živote uvlači normativni sistem koji ne razlikuje dobro od lošeg, istinu od laži, pravdu od nepravde

Piše: **Branko Pavlović**

Autor je advokat iz Beograda

Foto: A. Anđić

Imam težak zadatak – da javnost zainteresujem za još jedan slučaj pljačke u Srbiji. Zašto sam se prihvatio ovog teškog zadatka? Evo: verujem da nije najstrašnije to što se krade mnogo, često i svuda, već da ćemo dotaći dno onda kad na to oguglamo, kad tu sveopštu i stalnu krađu prihvatimo kao normalno i nepromenjivo stanje! Redovi koji slede izraz su nemirenja.

Ono što se sada dešava sa bivšim gigantom u građevinarstvu, preduzećem GIP "Hidrotehnika-Beogradgradnja" a.d. (u daljem tekstu "Hidrotehnika") na vrlo slikovit način predstavlja probleme pravosudnog sistema danas i to će biti predmet ovog razmatranja. Čitalac treba da ima na umu da sam ja "zainteresovana strana", da sam angažovan od strane Odbora poverilaca "Hidrotehnike", ali i da za svaku iznetu tvrdnju raspolažem neoborivom pisanom dokumentacijom.

DIREKTOR OD SUDA TRAŽI POVLASTICE JER JE "ŠEF ODBORNIČKE GRUPE SPS NA ZVEZDARI"

Pođimo redom: zbog razloga koji nisu bitni za ovu priču, GIP "Hidrotehnika-Beogradgradnja" a.d. otišla je u stečaj. Poverioci su izglasali Plan reorganizacije i, pored ostalih odredbi, za direktora postavili Vasilija Markovića. Po Planu reorganizacije, direktor mora da ima saglasnost Odbora poverilaca za svaku prodaju imovine preduzeća u stečaju (iz koje poverioci, inače, naplaćuju svoje dugove).

Ispostavilo se, međutim, da direktor Vasilije Marković godinama unazad imovinu "Hidrotehnike" prodaje bez odobrenja Odbora poverilaca, čime nanosi ogromnu štetu "Hidrotehnici" u stečaju i poveriocima – i čini krivična dela.

Zbog toga su pre deset meseci poverioci doneli odluku o smeni direktora Vasilija Markovića. I od tada – deset meseci – čekaju samo jedno: da beogradski Privredni sud zakaže ročište na kome će dosadašnji direktor Marković biti smenjen i na njegovo mesto biti izabrana druga osoba, koja će savesno i pošteno obavljati svoj posao.

Ročište, međutim, još nije održano.

Zašto Sud ne zakazuje ročište? Zato što ne prepoznaje zloupotrebu prava. Zato što viši sud blokiran predmetima i pritisnut zahtevima za olakim suđenjem pravi velike greške. Zato što vršilac funkcije predsednika Privrednog suda u Beogradu ne vidi problem ili neće da vidi problem u tome što ročište deset meseci nije održano. Možemo samo da nagađamo šta je od nabrojanog razlog ili nešto još gore.

Jasno je kao dan da ne postoji interes, ni poverilaca ni društva, da Vasilije Marković ostane na sadašnjoj funkciji, ako ne računamo specijalne interese. Dodatna nevolja je u tome što je on u poodmaklom životnom dobu. On, naime, ima 78 godina i očigledno ga moguća kazna zatvora ne sekira previše. Dok i ako do toga dođe, on računa da će svakako dobrano prebaciti osamdesetu. Hladnokrvnost Markovića, ipak, pre svega proizlazi iz činjenice da je on funkcioner srednjeg ranga u Socijalističkoj partiji Srbije. I kad preti, on se poziva na Aleksandra Antića, visokog funkcionera SPS, pa je u jednom postupku od suda čak tražio povlašćen tretman jer je on "šef odborničke grupe SPS na Zvezdari".

HOĆE LI ALEKSANDAR ANTIĆ KAMPANJU PLATITI OPLJAČKANIM NOVCEM

O nezakonitim postupcima Vasilija Markovića svedoči i nalaz Agencije za licenciranje stečajnih upravnika (ovo telo ima funkciju državnog nadzora), kao i izveštaj Nadzornog odbora "Hidrotehnike". Da bi čitaocima bilo jasnije, i spoljna, državna i unutrašnja kontrola su saglasne da su Markovićevi postupci nezakoniti, i o tome su obavešteni i sud i tužilaštva. Ja ću navesti samo jedan primer: stan u strogom centru Beograda, na Slaviji, površine 49 kvadratnih metara, inače vlasništvo "Hidrotehnike", on je prodao za tričavih 7000 evra. Ja ne mislim da on ne zna koliko taj stan zaista vredi. Kao ni da su ostali njegovi štetni i nezakoniti potezi – prijave su podnete tužilaštvu, a jedan predmet završio se nagodbom posle priznavanja krivice – plod neznanja. Naprotiv, svi oni dobro su osmišljeni, a cilj im je pretakanje imovine u džepove moćnika, koji Vasilija Markovića u ovom momentu drže iznad zakona i van dohvata suda.

Zbog toga javno pitam Aleksandra Antića da li on zaista štiti Vasilija Markovića i hoće li se njegova eventualna kampanja za gradonačelnika Beograda finansirati i novcem otetim od "Hidrotehnike-Beogradgradnje"?

Javno pitam i ministarku građevinarstva Zoranu Mihajlović hoće li zaustaviti čerupanje jednog od onih preduzeća koja su slavu srpskih građevinara pronela širom sveta, a o čijoj renesansi ona često i s entuzijazmom govori?

Odgovori su potrebni odmah!

Jer, Vasilije Marković sprema se da "Hidrotehnici" zada završni udarac – za petak, 22. decembar, zakazao je prodaju poslovne zgrade i placa, čime će ova firma u stečaju, odnosno

njeni poverioci, biti oštećeni za 3,2 miliona evra! Drugim rečima, izvršenje krivičnog dela je u toku, a državni organi to nemo posmatraju!

KOLIKO SRBIJA DA OSIROMAŠI DA SE SVI IZ VLADAJUĆE KOALICIJE NAMIRE

Ovaj slučaj otvara nekoliko tema za razmišljanje:

1. Ako je nižim, opštinskim kadrovima dozvoljeno da pribavljaju protivpravnu imovinsku korist u milionima evra, koliko Srbija treba da bude bogata, odnosno koliko svi mi treba da osiromašimo da bi se svi iz vladajuće koalicije, na ovom i višim nivoima, namirili?

2. Zakon o privrednim društvima predviđa (čl. 584) da je ovakvo postupanje direktora krivično delo, ali odredbom čl. 33, st. 2 kaže "Ograničenja ovlašćenja zastupnika ne mogu se isticati prema trećim licima". Drugim rečima, kupac koji je znao da direktor prodajom vrši krivično delo ne može snositi posledice zbog toga. Ergo, kad 22. decembra direktor – vršeći krivično delo – proda zgradu i plac "Hidrotehnike", vuk će pojesti magarca! Sa zakonima koje imamo i sudijama koje imamo, kupac koji je znao da je prodaja krivično delo ima dobre šanse da zadrži kupljeno. Ovakvo zakonsko rešenje je opasnije od najveće pljačke. Naš pravni sistem, a ovo nije jedini primer, sve češće propisuje da je nesavesno, protivzakonito postupanje – zakonito. Puzanjem se u naše živote uvlači normativni sistem koji ne razlikuje dobro od lošeg, istinu od laži, pravdu od nepravde! Toga zaista nikad nije bilo. U praksi, posledice su ovakve: iako je bio obavešten da direktor ima ograničenje u pitanjima prodaje i da ne sme samostalno da proda deo imovine,u jednom prethodnom slučaju javi beležnik mu je overio ugovor o prodaji. Mi imamo javne beležnike koji smatraju da je overavanje ugovora kojima se vrši krivično delo dozvoljeno!

3. Preopterećenost sudskog sistema u Beogradu dostigla je neizdržive razmere. U osnovnim tužilaštvima zamenici imaju 8-10 puta više predmeta od broja sa kojim je moguće raditi. U Privredni apelacioni sud godinama pristiže duplo više predmeta od broja po kome bi moglo savesno da se postupa. U Višem sudu u Beogradu, najznačajnijem za parnična suđenja, u prvom stepenu nedostaje pet puta više (!) sudija od broja koji trenutno sudi. Sistem je u kolapsu zbog lošeg upravljanja. Kao da onaj ko je na vlasti želi, ili to baš želi, da sistem nije u stanju da rešava sporna pitanja.

4. Kad se na preopterećenost doda politički uticaj, sistem neopozivo postaje nesposoban da zaustavi vršenje krivičnog dela kakvo je Vasilije Marković oglašavanjem prodaje najavio urbi et orbi. To što je Odbor poverilaca moguće kupce i sve nadležne organe obavestio da će prodaja biti nezakonita, objasnio sam, za sada nema nikakve posledice ni snagu.

NAŠ PRAVOSUDNI SISTEM JE KAO BOLESNIK OD HIV-A U TERMINALNOJ FAZI

Svi Markovići u Srbiji višestruko su zaštićeni: lošim zakonima (odgovorna izvršna vlast – znamo kako Skupština funkcioniše), partijskim uticajem (izvršna vlast), lošim vođenjem sistema (izvršna vlast).

Sudije i tužioci pod decenijskim pritiscima da je samo važno raditi brzo, i u stalnom strahu od uticaja izvršne vlasti na njihovu službu i napredovanje u njoj, gube svaki osećaj za kvalitetno odlučivanje. I što je još gore, oni ne vide sebe kao sudije i tužioce, nego kao činovnike koji treba da zadovoljavaju interese mimo pravosudnih normi i standarda.

Kao što bolesnik od HIV-a u terminalnoj fazi ne reaguje na bolest, tako i naš pravosudni sistem više uopšte ni ne reaguje na kršenje zakona. Isto se ponaša i kada neko radi dobro i kada radi loše. Trgne se tek kad mu izvršna vlast ispostavi neki zahtev i onda još dublje zapada u bolest.

To je istinsko stanje pravosuđa danas. Sve pohvale u izveštajima EU o "izvesnom napretku" i slično, na tragu su onog Čerčilovog pitanja Ficroju Meklinu: "Šta vas briga što će zbog naših odluka u Jugoslaviji zavladati komunisti? Pa nećete vi živeti tamo!"

U SRBIJI SE KRIVIČNA DELA VRŠE JAVNO, BEZ ZAZORA I STIDA

Hoće li u petak, 22. decembra, mimo otvorenog neslaganja Odbora poverilaca, dakle nezakonito, Vasilije Marković, 78 – direktor GIP "Hidrotehnika-Beogradgradnja" a.d. i šef odborničke grupe organizacije SPS na Zvezdari, prodati zgradu preduzeća i plac i oštetiti poverioce za 3,2 miliona evra? Izgleda, nažalost, da hoće. Jer može! Jer mu je to omogućio sistem!

Zašto onda trošim papir, struju i čitaočevo vreme ovim tekstom?

U istoriji ljudskog roda svetlim se smatraju datumi kada su uvedeni zakoni – u Velikoj Britaniji, na primer, 1215. a u Srbiji od 1219. godine... Osam vekova kasnije, u Srbiji se krivična dela vrše javno. I to bez zazora i stida, pred nemoćnim građanima kojima je skoro potpuno uskraćeno i pravo da se zbog toga bune.

Ovaj tekst je podsećanje da nismo hteli i nećemo takvu Srbiju. ¶

Škola života

Od zatvaranja balkanske rute u martu 2016. godine, za mnoge izbeglice i migrante Srbija se, mada planirana kao usputna stanica, pretvorila u privremeno boravište. Neki su u našoj zemlji već duže od godinu dana, a među decom koja žive u prihvatnim i tranzitnim centrima ima učenika koji se školuju u Srbiji već drugu školsku godinu

Na pitanje "Koliko imaš godina?" sedmogodišnji Eshan iz Avganistana kaže: "Prvi razred" i uporno pokušava da provuče ruku kroz kaiš na školskoj torbi. Sa stolice u uglu radoznalo posmatra nešto starija Bahara. "Ima sedam", kaže ona. "A ti?" "Devet", odgovara i stidljivo usmerava pogled na svoju svesku. U Društvenom centru humanitarne organizuje ADRA u Boči, mališani iz Centra za azil u Krojači svakodnevno pišu domaće zadatke, igraju se i pohađaju raznovrsne edukativne aktivnosti. "ADRA organizuje prevoz od kampa do škole", objašnjava Jelena Ilić. "U našem Društvenom centru deca imaju organizovanu pomoć sa domaćim zadatkom, školicu malog fudbala, časove jezika i razne druge aktivnosti."

Prvi učenici tražioci azila uključeni su u sistem formalnog školovanja još 2013. godine. Međutim, sve do donošenja obavezujućeg Stručnog uputstva za uključivanje izbeglica/tražilaca azila u obrazovni sistem naše zemlje u maju 2017. godine, školovao se mali broj dece. Od ove školske godine, nastavu u 45 osnovnih i srednjih škola u Srbiji pohađa više od 500 izbeglica. "Ovo je trenutno brojno stanje, ali broj đaka u školama je promenljiv i zavisi od migracija roditelja", kaže Snežana Vuković, viša savetnika u Ministarstvu prosvete. U praćenje dece u školama u Beogradu, Bogovali i gradovima na jugu Srbije, kao i obezbeđivanje prevodilaca i psihosocijalne podrške učenicima, uključene su nevladine organizacije ADRA i Grupa 484 iz Beograda, kao i Grupa za decu i mlade Indigo iz Niša.

Izbeglička deca u školi provode četiri časa dnevno. Kada za to postoje uslovi, na časovima je prisutan prevodilac ili se radi bez njegove pomoći. "Težnja je da učenici budu na redovnim časovima, a poseban akcenat stavlja se na nastavu jezika, engleskog i srpskog", kaže Natalija Košak, nastavnica engleskog jezika u OŠ "Jovan Ristić" u Beogradu. "Razlog što posebno insistiramo na srpskom je da bi učenici ubuduće mogli da prate nastavu. Imamo jednog prevodioca koji prati grupu dece iz kampa koja su različitog uzrasta i raspoređena su u različite razrede. Učenici dosta dobro savladavaju srpski jezik, ali im je teško da prate časove istorije, biologije i sličnih predmeta." Biljana Mihailović, psiholog škole, ističe da je sa mlađom decom lakše raditi, ali i da su stariji izuzetno motivisani. "Mlađi su prilagodljivi – ne znaju šta su školska pravila i uče ih prvi put, a jezik brže usvajaju. Sa starijom decom je teže, a nivoi znanja su različiti. Prošle godine smo imali slučaj učenice koja je odlično znala matematiku, ali se kod nas prvi put susrela sa nastavom fizike. Starija deca pokazuju ogromnu motivaciju za učenje, a posebno devojčice", kaže Mihailovićeva.

SVAKA ŠKOLA PREMA SVOJIM MOGUĆNOSTIMA

Struktura učenika u izbegličkoj populaciji vrlo je šarenolika. Maternji jezici su im farsi, paštu i arapski. Ima onih koji su prethodno pohađali nastavu u nekoj zemlji, ali i onih koji su se školovanjem prvi put susreli u Srbiji. Učenici časove prate po slučajnom izboru, koji je uslovljen sa četiri časa njihovog boravka u školi, u vreme između doručka i ručka koji imaju u kampu. "Program koji prate je isti kao i za srpsku decu, s tim što imaju mogućnost da biraju u odnosu na interesovanja i Plan podrške na kojim časovima će biti. Sugestija je da to prvo budu časovi matematike, likovnog, informatike, muzičkog i sl. gde im nije najneophodnije poznavanje srpskog jezika. Jedina razlika u odnosu na decu iz lokalne sredine jeste pohađanje časova srpskog kao nematernjeg jezika", objašnjavaju iz Ministarstva prosvete.

Stručno uputstvo Ministarstva prosvete predviđa da se razred u koji se dete upisuje određuje na osnovu uzrasta i prethodno stečenog znanja. U praksi se deca u razrede raspoređuju samo na osnovu uzrasta, a testovi za prethodnu proveru znanja ne postoje. "Imajući u vidu da najveći broj izbegličke dece ne poseduje svedočanstva o prethodnom školovanju zbog specifičnih uslova života u zemlji porekla i načina putovanja, Ministarstvo prosvete kroz Stručno uputstvo predviđa prethodnu proveru znanja koja se radi nakon zvaničnog podnošenja zahteva za upis od strane roditelja, drugog zakonskog zastupnika ili nadležne institucije", objašnjava Gordana Vukašin u ime Grupe 484.

Praksa pokazuje da upis učenika u određeni razred prema uzrastu u nekim slučajevima jeste efikasno rešenje, dok je u drugim potrebno naknadno prilagođavanje. Odluku o tome šta je najadekvatnije rešenje u datoj situaciji donose zaposleni u školi. "U Tehničkoj školi u Pirotu imamo četvoro učenika, od kojih je dvoje bilo upisano u stariji razred zbog godina, pa smo naknadno shvatili da je najbolje za njih da pređu u prvi i počnu da slušaju kurseve od početka, jer nije bilo moguće da prate nastavu u starijim razredima", kaže Nina Tošić, profesorka srpskog jezika i književnosti. Međutim, nisu sve škole jednako fleksibilne da poklone pažnju svakom individualnom slučaju, pa usled nemogućnosti da se izvrši standardizovana provera znanja na maternjem jeziku deteta ponekad ispaštaju učenici.

"Kada su 2016. moja deca krenula u državnu školu u Srbiji, Ministarstvo prosvete bez obzira na predočenu dokumentaciju o prethodnom toku školovanja nije uvažilo činjenicu da su deca krenula u

DALEKO OD KUĆE: Izbeglice u školi "Branko Pešić" u Zemunu
Foto: Marija Janković

školu kada su imala šest godina. Tako je mlađi sin, koji je imao sedam, ponavljao prvi razred, a stariji koji je trebalo da krene u osmi, ponavljao je sedmi razred", priča za "Vreme" jedan od roditelja. "Najstarije dete, koje je prošle godine polagalo prijemni za srednju školu, nije dobilo mogućnost da prijemni uradi na stranom jeziku, pa se u srednju školu upisalo naknadno. Polaganje prijemnog ispita i neizvesnost u vezi s tim da li će se uopšte upisati verovatno je bilo najstresnije iskustvo u vezi sa školovanjem moje dece u Srbiji", kaže roditelj.

IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE

Đaci-izbeglice trenutno se školuju u osam srednjih škola u Srbiji. Među srednjoškolcima, najviše je maloletnika bez pratnje. "Srednje obrazovanje je besplatno, ali za razliku od osnovnog, nije obavezno. Mladi migranti koji su izrazili želju da pohađaju srednju školu dobili su tu mogućnost tamo gde postoje slobodna mesta", kaže Snežana Vuković, viša savetnica u Ministarstvu prosvete. "Cilj je da što više mladih koji to žele budu deo našeg obrazovnog sistema, jer im školsko okruženje pruža mogućnost da se bave aktivnostima kakvim se bave deca u svim bezbednim zemljama sveta", dodaje ona.

U Adrinom Društvenom centru za maloletnike bez pratnje postoji program vokacionih treninga, u okviru kojeg se tinejdžeri osposobljavaju za razne zanate. "Kursevi traju od mesec dana do tri meseca, pa ih u zavisnosti od toga koliko planiraju da se zadrže savetujemo koji kurs da upišu. Kada završe kurs, dobijaju međunarodno priznat sertifikat sa kojim mogu da traže posao i negde u Zapadnoj Evropi, što je njima i cilj", kaže Ilićeva.

Nazir i Zaman su tinejdžeri iz Avganistana koji pohađaju školu za osnovno obrazovanje odraslih "Branko Pešić" u Zemunu. Nazir je u Avganistanu prestao da se školuje kada je imao 13 godina, dok je Zaman prvo školsko iskustvo stekao u Srbiji. U okviru programa vokacionih treninga, Nazir i Zaman pohađali su kurs za automehaničare. "Živeo sam u ruralnom području gde je opasnije nego u gradovima, jer su teroristički napadi češći. U školu sam prestao da idem jer su nas Talibani presretali i zabranjivali nam. Takođe, oni su bili protiv učenja engleskog, tako da ga u školi nismo ni imali. Engleski koji sada znam naučio sam usput", priča Nazir. "Sada kada imamo sertifikat, planiramo da tražimo posao u Francuskoj."

Stručno uputstvo Ministarstva prosvete predviđa i da Stručni tim za inkluzivno obrazovanje na nivou škole osmisli Plan podrške uključivanju učenika/tražilaca azila, koji može da sadrži aktivnosti usmerene na odeljensku zajednicu i roditelje. "Ustanova organizuje dodatnu podršku učeniku u skladu sa resursima i postojećom zakonskom regulativom", objašnjava Snežana Vuković iz Ministarstva prosvete. "Plan podrške učeniku sadrži program adaptacije i prevladavanja stresa; program intenzivnog učenja srpskog kao stranog jezika na dopunskim časovima, ali i individualizaciju nastavnih aktivnosti kroz prilagođavanje rasporeda pohađanja nastave, didaktičkog materijala, metoda i načina rada".

Škole, sa druge strane, ove smernice mogu da isprate samo u određenoj meri. "U organizovanju nastave postupamo prema Stručnom uputstvu Ministarstva prosvete. Međutim, nije moguće da sprovodimo program prevladavanja stresa, jer se suočavamo sa jezičkom barijerom. Jedino što možemo je da prema deci budemo nežni, ali nikakva druga vrsta intervencije nije moguća bez posredstva prevodioca", kaže psiholog Biljana Mihailović. Psiholog Stefan Milutinović i stručni saradnik humanitarne organizacije ADRA ocenjuje da škole nisu pripremljene da postupaju prema specifično izrađenim individualnim planovima, koji su teško uklopivi u rigidnu školsku strukturu. "Treba raditi na izgradnji kapaciteta »

kod nastavnika. Takođe, jedan od načina da se efikasnost obrazovanja poboljša jeste traženje fleksibilnije šeme funkcionisanja, koja bi omogućila deci da se bolje uklope u školski raspored u odnosu na grupne odlaske i dolaske iz kampa", kaže Milutinović.

ENTUZIJAZAM KAO POGON

Jedan od glavnih izazova u realizaciji nastave jeste nedovoljan broj prevodilaca za maternji jezik dece koja pohađaju nastavu. U prevođenje su se tako uključili asistenti u nastavi, po obrazovanju najčešće psiholozi, koji su angažovani na praćenju dece u školu, pri čemu se pomažu engleskim. "U OŠ 'Olga Petrov' u Padinskoj Skeli u kojoj sam ja asistent u nastavi nema prevodilaca, tako da deci

Foto: Marija Janković

na engleski prevodim ja. Škola ima jednog asistenta, a ja obilazim svu decu koja su na nastavi", priča Stefan Milutinović. Nastavnici ističu da rad sa učenicima izbeglicama podrazumeva prekovremeni rad, dodatnu pripremu materijala i organizovanje časova srpskog jezika kao stranog van redovne nastave, za šta niko nije dodatno plaćen, i upozoravaju da entuzijazam neće trajati doveka.

Na jugu Srbije, pedagoški asistenti koji ujedno posreduju i kao prevodioci angažovani su na volonterskoj bazi. Tamara Simonović u ime Grupe za decu i mlade Indigo iz Niša kaže da je za ove potrebe organizacija obučila 25 volontera i volonterki. "Zahvaljujući podršci UNHCR-a, Indigo je angažovao saradnice koje su od aprila održavale neformalne obrazovne aktivnosti sa decom u kampovima u Pirotu i Beloj Palanci, i pripremale decu za polazak u školu. Osim toga, zahvaljujući podršci UNICEF-a, sada su ove saradnice i pratioci dece u školama u Pirotu. Volonteri u Beloj Palanci, Pirotu, Dimitrovgradu, Vranju, Bujanovcu i Preševu pomažu deci posle škole da što bolje razumeju i savladaju nastavne sadržaje, napišu domaće zadatke, uključe se u nastavne i vannastavne aktivnosti u školama, upoznaju se sa vršnjacima i lokalnim zajednicama u kojima se nalaze", kaže Simonovićeva.

Volonteri se služe engleskim jezikom, koji je većina dece u određenoj meri naučila na putu od svojih zemalja do Srbije, i čini se da svakodnevna komunikacija teče bez većih problema. "Moj zadatak je da budem sa decom dok su u školi. Dočekujem ih, ispraćam, komuniciram sa nastavnicima i decom ako ima nekih problema, vodim računa o tome da ne beže sa časa i da generalno budu bezbedni", kaže Maša Igić, volonterka u OŠ "Vuk Karadžić" u Pirotu. Sažetak sadržaja svakog časa obezbeđuje se u formi štampanog materijala na engleskom jeziku. Ostaje pitanje da li je engleski koji su deca mahom naučila usput dovoljan da bi zaista mogla da prate nastavu i uče iz materijala na stranom jeziku.

IMITACIJA NORMALNOG ŽIVOTA

Uključivanje dece izbeglica u obrazovne programe nema primarno edukativnu, već socijalizacijsku komponentu, a čini se da upravo u ovom segmentu obrazovni programi za izbeglice najbolje funkcionišu. "Uključivanjem u školovanje, deci se omogućava i druženje sa vršnjacima i vraća osećaj normalnosti, bolje se strukturira vreme tokom njihovog boravka u Srbiji i podstiče psihofizički razvoj", kaže Gordana Vukašin. Jelena Ilić ističe da Srbija za većinu porodica nije željena destinacija, pa je teško govoriti o pravoj integraciji. "O integraciji može da se govori kada je lice dobilo azil i ostaje u Srbiji, ali ako izbeglica Srbiju i dalje smatra tranzitnom zemljom, prave integracije nema", ističe Ilićeva. "Sa druge strane, deca izbeglice pohađaju školu zajedno sa našom decom i stiče se utisak da su jako lepo prihvaćeni, izbeglička deca koja su u školama od početka 2017. krenula su da razumeju i govore srpski i polako se upoznaju sa kulturom zemlje u kojoj trenutno žive."

Psiholog Biljana Mihailović ocenjuje da je za decu izbeglice posebno važan osećaj rutine i stabilnosti koji deca stiču odlaskom u školu, što je prvo ovakvo iskustvo u njihovom životu posle perioda intenzivnog stresa. "Deca koja su upisana u školu putuju od nekoliko meseci do nekoliko godina. U školi prvi put posle dugotrajne neizvesnosti i straha konačno rade nešto što im je primereno uzrastu. U tom smislu, polazak u školu je izuzetno važan za njihov psihosocijalni razvoj", kaže ona i dodaje da su razlike u životnom iskustvu lokalne i izbegličke dece velike.

"Oni sada sede u istim školskim klupama, s tim što jedni idu kući, pa neće da jedu grašak i ljute se što nemaju najnoviji telefon, dok se drugi vrate u sumorni kamp gde mnogo njih živi na jednom mestu i onda se tamo trude da napišu domaći, pa sve tako dok roditelji ne odluče da je vreme da se ide dalje. Imali smo i situaciju da za vikend odu da pokušaju da pređu granicu, pa u ponedeljak dođu u školu modri. To su neuporediva iskustva", kaže Mihailovićeva. Ona ističe da đaci izbeglice pokazuju veliku motivaciju da uče i učestvuju u aktivnostima u školi. "Dešava se da dođu u školu i bukvalno jure nastavnike da predaju domaći zadatak, bez obzira na to što tog dana nemaju određeni predmet. Oni se, u stvari, otimaju za kontakt, za normalnost, da rade ono što treba da rade u tim godinama."¶

JOVANA GEORGIEVSKI

LJUBOMIR ŽIVKOV

O nelagodi odevanja

Kako se primiče kraj moje karijerete, tako se malo-malo pa spomenem značajnih tema koje nisam obradio, jer su se divna stvorenja, rođena iz duha tragedije višestranačkih izbora, vazda nametala kao važna karika u evoluciji

Ne verujem da bi mi srce bilo puno u nastupajućim mojim penzionerskim danima i godišnjim dobima kad ne bih, dok još mogu, guknuo i koju o odevanju, rasprostranjenoj i večnoj pojavi, kojoj niko ne može da umakne, i koja je uvek znakovita, hteo to njezin protagonist ili ne.

Ono što si obukao uvek je poruka, najčešće ne ona koju bi ti ponosno potpisao; odelo uvek o tebi nešto govori drugima, čak i onda, ili pogotovo onda, kad bi ti da ga lišiš značenja: zar da te okolina, nedorasla semantici, preko tvog tekstila tumači i smešta u uveliko pripremljene tabele?!

Šta god obukao padaš u kliše. Ako se planski i zapravo ambiciozno opireš modi, pripašćeš klasi na drugi način žigosanoj i prepoznatljivoj ništa manje od one u kojoj su fashion addicts. Ležerno, nemarno, nehajno odevanje nikada nije do kraja iskreno, u njemu uvek ima rđavo prikrivenog truda i lažne, neutemeljene nadmoćnosti.

Onih koji bi da se odevaju nekonvencionalno ima čak i više od onih koji modi robuju, ima ih više i od onih kojima kompanija, država ili crkva propisuju precizan dress cod.

Šta dakle i želeti? Nešto što svi koje cenimo imaju, ili pak nešto što niko nema? Postoji li odeća prosečna i neupadljiva toliko da neće o tebi i tvom svetonazoru nikome ništa zucnuti?

Odećom čovek može planski da se lažno predstavlja, a može ga i sama njegova odora lažno predstaviti, mada ni jedno ni drugo ne ide unedogled; svak ima neki odevni predmet koji ne priliči i ne pripada njegovom staležu, pa ni njemu samom, imaš ljude prerušene u ono što bi voleli da budu, nose somotske pantalone, košulju od tankog džinsa i sako sa kožnim zakrpama na rukavima, kao da predaju na nekom jako lepom univerzitetu, a pišu takorekuć besplatno za novine...

Ili naprotiv: u malenoj gostioni gost nama dvojici daje nekoliko stotina evra za šest ili sedam pesama, ima farmerke fabrički poderane na kolenima i belu, jednostavnu, ali ne jeftinu košulju, ispostaviće se da je to jedan od najimućnijih žitelja naše raslojene više no ikad ranije prestonice: vidim džip na drugoj strani ulice i dvojicu telohranitelja kako budno motre na svog tobože sportski odevenog poslodavca i dobrotvora. Oni su isto prerušeni: imaju crna odela i kravate. (Prerušeni su i fizički: teretana ih je učinila drukčijim nego što su genetika i priroda bile zamislile.)

U nekoliko navrata sam protivno svojoj prirodi bio na knjiž. večeri – kao domaćin, premda nisam književnik, ali nauka i umetnost još nisu izumeli novinarsko veče – i svaki put sam se pitao: bih li se u znak poštovanja prema grupici koja zbog mene dolazi obukao što bolje mogu, ili sam, naoborot, dužan da joj prikažem svoje pravo lice, a to je lice ako ne baš siromaha, ono svakako pripadnika staleža koji će istorija knjižiti kao trajno pauperizovan ("Položaj novinara u XXI veku bio je težak. Bezmalo kao položaj naših naroda pod turskim igom i pod nemačkom čizmom".)

Svakog dana gledam ljude koji zapravo glasno poručuju da se odevaju po svom ćefu, oni, eto, ne podležu reklami, ne daju da ih nosi modna, pomodarska matica, oblače ono u čemu se osećaju prijatno, ili u ono što su u stanju da kupe... Ali i to je samo podvrsta mode, njeno naličje. Ma koliko se čovek zanosio da mu je duh asketski, ma koliko pazio da ne izgleda kao direktor, ni kao portparol ministarstva, pa ni kao mladoposlenik novokapitalizma (u tesnom sakou i uzanim pantalonama, na minusu uvek bez kaputa, jer ga unutrašnja vatra karijere greje dok žuri sa svojim prepametnim telefonom u nejakoj desnici), uvek mora nekako da se obuče i uvek mora nekako da izgleda: "Nadam se da ostavljam utisak čoveka koji guta knjige, koji ne izbiva iz pozorišta i opere, koji ima bogat unutrašnji život usled čega ne pere svoj auto pred kućom u nedeljno podne", misli antikicoš. Avaj: i njegove farmerke i duks smeštaju ga u klasu oholica radih da se uznesu iznad stvorenja koja imaju ličnog šnajdera, bricu i stilistu.

Danas sam se mimoišao sa građaninom kojem se odnegovani pramenovi prosede kose talasaju pri svakom koraku (što svaki ćelavi prolaznik primeti na dva kilometra), ima i mantil malo alvatniji, pa se i mantil sa svoje strane vijori, ni to prolazniku ne bi dosta, nego je tobože nemarno oko vrata obavio poduži crveni šal, ja sam umetnik, piše na njemu, a ako i nisam umetnik, svakako do umetnosti držim, tako mi Isidore Dankan.

Ali zar ne nosi svako od nas sebe kao vlastitu zastavu?

Kad pomislim na akademika Bećkovića pred oči mi odmah izađe nešto karirano: jedinstvena kapa sa nekim da li perom, šnalom ili muškim brošem na dvodelnoj kupoli, poeta je nosi naprosto misleć da mu odlično stoji (što i ja mislim), ili se kapom lažno predstavlja kao britanski veleposednik, ili kao prvi komšija Šerloka Holmsa? Ima dolamu na tragu one koju je imao Milić od Mačve, a u jednom trenutku svog modn. razvoja mislim i Bregović Goran; pelerinu g. Bećković već neko vreme ne nosi, čeka da je se uželimo, ali ima sitno karirani sako koji je u dijalektičkoj vezi sa kapom: dok vi odgonetate, braćo moja, da li su kapa i rekla komplet, da li su od iste engleske čoje i sa istog razboja iz besmrtnog Šefilda, da li su im šare istovetne ili komplementarne, ja ću vas zaseniti nečim iz moje priručne riznice: kad se hrišćani budu odrekli Hrista i mi ćemo Kosova... ¶

nastaviće se do sveč. mog odlaska u penziju

Koncert

Kad muzičar postane

Fotografije: Dragan Kujundžić / Tanjug

U uglu scene, dok se orkestar namešta i uštimava, a publika polako prodire u salu Kolarca, sedi jedna figura sakrivena iza klavira, i ispod natučene crvene zimske kapice posmatra okolinu. Niko iz publike nije gledao u tom pravcu, ali iz toga pravca gledao nas je sa podijuma Ivo Pogorelić.

Mogao je u tom trenutku da zavrti sve filmove koji su ga vezivali za grad u kome je rođen i odrastao, i da nas vidi kako ulazimo, svakog ponaosob, građane grada koji se toliko puta prevario u proceni, i koji je toliko puta prevario samog sebe – ali, nema veze. Potom se Ivo, gotovo neprimetno, izgubio u masi orkestarskih muzičara i zamakao za vrata pozornice, da bi u drugom delu koncerta, nakon Dvoržakove Simfonije "Iz Novog sveta", trijumfalno kročio na nju ponovo, sada u punom sjaju, izazvavši ovacije na nogama čitavog Kolarca, prepunog oduševljenih i potresenih ljudi svih generacija.

NIJE TO SAMO ZBOG LEPOTE

U današnjem merkantilnom svetu postoji i dalje jedna nenaplativa stvar. I neuništiva, takođe. A to je umetnička duša, ili ispravnije rečeno – duša umetnika. Ivo Pogorelić, ta misteriozna persona klasičnog muzičkog izraza, izmicala nam je veoma dugo, skoro trideset godina. Poslednji put nastupivši na Kolarcu u martu 1989. godine, on kao da je svojim odsustvom sa ovdašnjih scena nekako objavio prestanak normalnog života i prekid boravka u višim sferama za sve uživaoce u kulturnom blagostanju. Negde baš u to vreme, paralelno sa ex-SFRJ ratnim grozotama, polako smo od 'uživalaca' zauvek postajali 'konzumenti'. Bolan proces, koji zapravo u svim onim šokantnim privikavanjima na jednu novu stvarnost, nismo gotovo ni primetili. Ali smo ga zato, u jednom otrežnjujućem trenutku prvog aktuelnog susreta sa Pogorelićem – onog u društvu Simfonijskog orkestra RTS pod upravom maestra Bojana Suđića prošle subote (16. 12) – namah postali svesni, slušajući Ivu kako svira taj glasoviti Šopenov Koncert za klavir i orkestar br. 2 u ef-molu. Negde tamo u drugom stavu, iste te večeri ponovljenom i na bis, iznenada nas je ščepala ta snažna tuga u srcu, od koje su mnogima krenule suze na oči. Nije to bilo samo zbog lepote muzike. A lepa je, nema nikakve sumnje. Niti zbog majstorstva interpretacije kojom Ivo Pogorelić boji ovo delo već nekoliko decenija, čineći ga različitim od svačijeg drugog tumačenja ikada. Jer, bila je majstorska ponovo, nema govora ni oko toga. Nego se sve to nekako dogodilo baš zbog onog nečeg što smo u međuvremenu zauvek izgubili, zaturili, zaboravili, a i to samo zato što smo, eto, poklekli u nekom kukavičkom času svojom krivicom, ničijom drugom, ispuštajući to nešto zauvek iz ruku. Bila je to rečju ona nit života u slobodi i spokojstvu, jezgro iz kojeg je moglo da se rodi štošta još veliko, u vremenu kada su se polako i rađale velike, najveće stvari – ono hvatanje koraka sa stvarno 'cool' svetom čitave planete, punk i novi talas, raskidanje lanaca uštogljenosti kod

muzika

Dva koncerta Ive Pogorelića u Beogradu nakon skoro tri decenije odsustva, i iznenadna tuga koja ščepa srce zbog onog nečeg što smo tokom tih decenija zauvek izgubili, zaturili, zaboravili

obavezne koncertne garderobe, iznenadna prihvatljivost nepristojnosti pobune u stvarima do tada zaglavljenim u uglađenu i nepokretnu prošlost, neki sasvim novi film zato, nova televizija, novo pozorište i – nova muzika!

Nekadašnji nosilac tog odmetničkog barjaka u klasici, Ivo Pogorelić, taj buntovni mladić ispod svoje 'novotalasne' frizure, koji je 1980. godine prevrnuo slavni Šopenov Konkurs u Varšavi naglavačke – uzrokujući do tada nezamisliv incident kad je slavna Marta Argerič napustila žiri jer on nije prošao u finale ovog uglednog takmičenja, premda ga je Argeričeva istom prilikom proglasila genijem – mogao je komotno da se u tom času nađe i na bilo kojoj naslovnoj strani nekog svetskog rok ili pop magazina. Pogledajte samo Peti Smit na omotu za album "Horses" – ta klasična elegancija, ispod koje svejedno bukti energija potpuno novog doba, ne dozvoljavajući da vas zavara svojim bezvremenskim šikom, krasila je i našeg Ivu. I to je bilo nešto što je odlazeći na školovanje u Moskvu 1970. svakako poneo sa sobom iz rodnog Beograda kao nagoveštaj elektriciteta jedne supernove epohe što ju je baš on u klasici lično izumeo i upražnjavao svih ovih godina. Ti pomenuti njegovi dani na Međunarodnom takmičenju "Frederik Šopen" u Varšavi kao da su odista bili njegov lični "Paket aranžman" u klasičnoj muzici tog trenutka.

I ne samo tog. Posmatrajući publiku kako se okuplja za pomenuti prvi zvanični susret Beograda sa Ivom Pogorelićem nakon skoro tri decenije – iako je Pogorelić, kako se naknadno moglo čuti, u gradu svog rođenja i dečaštva boravio kratko i par godina pre, obišavši sva draga mesta iz svojih sećanja – među svim uglednim ekselencijama, kulturnim i inim poslenicima ove zemlje od značaja i težine, muzičarima, profesorima Akademije, otmenim svetom ukratko, mogli ste da vidite i proplamsaje onog novog/starog pobunjeničkog naraštaja, koji je u svoje vreme i iznedrio jednog originalnog Ivu: to je svet inteligentnih devojaka u kožnim pantalonama i momaka doslovce nalik Džoju Ramonu, u svojoj najboljoj odeći dakako, ali ponovo sa tim divljim kosama, pogledom i načinom kretanja, koji vas momentalno ozari i uveri da vatrena strast sa barikada opiranja svemu ustaljenom u umetnosti, ma kakvoj kolotečini uopšte, u ovom gradu nikada ne prestaje.

DEO KOJI JE NEDOSTAJAO

Pred sam nastup u subotu, dok se publika tek polagano vraćala sa pauze nakon Dvoržakove Simfonije u izvođenju Simfonijskog orkestra RTS, Ivo Pogorelić je već bio za klavirom opet! Gledali smo u čudu kako se veliki pijanista tokom odmora između dva dela koncerta usvirava pred nama, sevali su blicevi mobilnih telefona, ponovo je to bilo ono rokenrol oduševljenje kojim su u svoje vreme bili počašćeni i obožavanjem okruženi još samo Bitlsi – inače Ivin omiljeni bend, kako se on barem izjasnio u jednom davnašnjem intervjuu (dostupnom na yugopapir.com) – te on sam, u Varšavi 1980. i očigledno i uvek nakon nje. Ivo Pogorelić bio je u tom času apsolutno predivan, potpuno zaronjen u muziku i zadatak pred sobom, dirljivo posvećen onom najboljem što će samo nekoliko minuta kasnije početi i da daje od sebe, strpljivo podnoseći obožavanje i fotografisanje i ne negodujući zbog toga, iako je pred njim povratnički koncert i pritisak od milijardu tona što se u taj mah sručio na njegova umetnička pleća. I izdržao je pritisak tog novog susreta i ponovnog upoznavanja. Što je sigurno jedna od najuzbudljivijih stvari u vezi sa njim, ovog trenutka u Beogradu.

Nema mesta sumnji: koliko je došao da vrati jedan deo sebe koji mu je nedostajao, Pogorelić je došao i da nas bar malo vrati sebi. Jer Beogradu je više od četvrt veka nedostajao ovaj komadić opšte istorijske slagalice – njegov slavni šampion umetničkog kosmopolitizma. Hteo to ili ne, koliko god pljuvao na sebe, Beograd jeste grad za najviše domete, a Ivo Pogorelić je neporeciva legitimacija da je to baš tako.

Ima nečeg i u tome što je Pogorelić rešio da već te pomenute prve večeri odsvira bis, mada to izbegava da radi – izvođenje je izvođenje, zašto bi neko nešto ukrašavao i dodavao – i što je ponovio baš drugi stav Šopenovog koncerta, koji je odsvirao ko zna koliko puta u životu. Kao da je još jednom hteo da potvrdi svoje prisustvo. Vidljivo mu je laknulo posle zvaničnog dela koncerta i trijumfalnog aplauza koji ga je ispratio sa scene, pa bisom kao da je hteo još jednom da kaže da je tu, da nađe svoje stope iz osamdesetih i njima nastavi. Odjednom je isti muzički komad bio odsviran opuštenije, sa još većom majstorskom lakoćom, klizio je na neslućen način uz ne baš očekivan osmeh samog pijaniste, koji prepoznaje da sve najzad ide kako treba, i da su on, muzika i publika postali jedno.

Lepo je i neprepričljivo bilo čuti i videti momente u kojima kompozicije jedna za drugom dotiču viši smisao, a muzičar postaje ovozemaljsko otelotvorenje takve muzike – i on zna da je to tako, kao što zna da i mi znamo.

Kad je posle svega ustao da se konačno pokloni, nonšalantno je nogom sklo- »

nio stolicu, kako se to radi samo u Beogradu, koji sebi uvek može da dozvoli dozu mangupluka. Bio je to onaj tajni trenutak u kome je Ivo ponovo našao nas u sebi.

Druge večeri (ponedeljak, 18. 12, ciklus "Kolarac – Tvoj svet muzike" Centra za muziku Kolarčeve zadužbine), ponašao se već kao da je kod kuće – više nije bilo nameštanja stolice za vreme sviranja, niti nesigurnog ljuljanja na njoj. Bio je to jedinstveni klavirski resital suverenog umetnika koji je svaku muzičku sekundu u sebi duboko proživeo pre nego što nam je istu ponudio. Za vreme rokerski gustog i intenzivnog Betovena, a posebno tokom dragoceno dirljivog Rahmanjinova – kad stvari počnu da uzleću tražeći razrešenje, jer će inače emotivno prepući – Pogorelić i sam počinje da uzleće i odskakuje od stolice dok celim telom traži savršeni ton. Kad nas sve slomi i poravna gasećom notom koja donosi razrešenje, on nevino skuplja svoje papire, kao da ništa nije uradio, kao da nije upravo razrovao duše slušalaca muzičkom vrteškom nedostižne osećajnosti.

Prava istina je da nismo hteli da prestane.

I čim ustane sa svoje stolice i kao dete zavrti nogom, praveći se da ne zna šta je izveo, vi se više ne ustručavate da tražite još istog, ako ikako može. Posle ponovnog Rahmanjinova i jednog izuzetno kontemplativnog Šopena, kad opet proživite u kratkom dahu šta sve muzika može biti ako joj se otvoreno pristupa, gromki aplauzi dođu samo kao potvrda novouspostavljenog večnog zavereničkog jedinstva između Pogorelića i njegove publike. Na kraju, osećate se počastvovano što vam se on poklanja, umesto vi njemu.

I onda vas sve to prebaci u neku vašu stvarnu postojbinu, u kojoj napokon nije više važno ko je odakle, ko je šta, ko je ko, jer nas muzika prestrojava kako ona hoće i veselo joj se predajemo. I nema uzvišenije stvari nego predati se.

Na povratku, kad se već dosta zađe na Dorćol, onako obuzet shvatiš koliko je inače apsolutno *ne-fancy* kraj lep. I najuzaludniji deo grada vrhunski je lep posle ovakvog događaja, onda kad se vraćaš kući obasjan iznutra nečim za šta nisi ni znao da postoji. ¶

ZORICA KOJIĆ i DRAGAN AMBROZIĆ

Politika glasa

"Dobijanje novog akcenta, koji je neka vrsta glasovne maske, dozvoljava do tada 'štrčećem' imigrantu da se uklopi u novu sredinu, da postane neprimetan. Pokušavam da zabeležim tu ambivalentnost u svom delu"

Za "Vreme" iz Holandije

Katarina Zdjelar – umetnica, teoretičarka, profesorka, aktivistkinja – živi i radi u Roterdamu i Beogradu. Njen najnoviji rad, instalacija *Not a pillar, not a pile (Tanz Für Dore Hoyer)* kandidovan je za najprestižniju nagradu Kraljevine Holandije na polju umetnosti – Prix de Rome, što se u svetu umetnosti smatra izuzetnim dostignućem. S tim u vezi, prošlog petka otvorena je u roterdamskoj Kunsthali izložba *Prix de Rome*.

Katarina Zdjelar je predstavljala Srbiju na Venecijanskom bijenalu gde je njen video rad *Savršen zvuk* (2009) privukao internacionalnu pažnju. *Savršen zvuk* je deo nove postavke Muzeja savremene umetnosti u Beogradu. Nedavno je dobila nagradu Dolf Henkes grada Roterdama. Na tim povodom organizovanoj izložbi radova nominovanih umetnika u centru za vizuelnu umetnost Tent, Zdjelarova se predstavila video radom *AAA (Mein Herz)* (2016). Ovih dana je javljeno da je *AAA (Mein Herz)* izabran za beogradski Oktobarski salon.

"VREME": Da počnemo od najnovijeg: u delu *Not a pillar, not a pile (Tanz Für Dore Hoyer)*, koje je upravo izloženo u Roterdamu, bavite se ženskim identitetom, koreografijom i politikom moći u kontekstu Drugih (Istoka spram Zapada, Žena naspram Muškaraca itd.). Da li taj rad delom proističe i iz potrebe da se ispita sopstvena geostrateška-politička pozicija?

KATARINA ZDJELAR: Polazna tačka mog novog rada je umetnički susret između vizuelne umetnice Kate Kolvic (Käthe Kollwitz) i plesačice i koreografkinje Dore Hojer (Dore Hoyer), kao i njihova politička i socijalna stremljenja. Njihov susret je formalizovan *Plesom za Kate Kolvic*, koreografijom Hojerove koja je zasnovana na radovima Kolvicove, nastale (misli se na koreografiju) u posleratnom Drezdenu 1945. godine. Arhivska građa ove koreografije služi kao magnetno polje koje je prošireno i stavljeno u dijalog sa ostalim istorijskim referencama, ali i savremenim umetnicama. Jedna od odlika dela je, na primer, dizajn tekstilne šare Pausa tekstilne fabrike iz Mosingena koja je organizovala prvi antifašistički štrajk i zapošljavala žene ne samo kao tekstilne radnice, već i kao dizajnerke. Mnoge saradnice različitih generacija i iz različitih konteksta doprinele su formiranju ovog dela na različite načine, uključujući domaće umetnice Jasnu Veličković, Milanu Zarić, Branku Parlić i Sonju Vukićević. Sučeljavajući prošlost sa sadašnjošću moj rad se bavi aktom majčinskog (proto)feminističkog pacifizma, solidarnošću i kolektivnom transformacijom kroz barijere vremena, klase i socijalnih razlika.

Vaš vídeo rad *AAA (Mein Herz)* sugeriše da svi imamo različite identitete za različite kontekste. Kako i da li ta šizofonija odslikava svet danas?

Video je načinjen u Varšavi i snimljen je u jednom kadru. Delo pokazuje mladu ženu koja istovremeno izvodi četiri kompozicije. Čuvajući originalni stil, tempo, trajanje ili ritam, ona čuva srž svakog pojedinog dela. Tišina, muzika, zvuk i reči se smenjuju i sučeljavaju. Upravo je ta kompleksna, uslojena, polivokalna perspektiva ona za koju sam uvek zainteresovana, i to u aranžiranju susreta individualnog i društvenog. Postoji nešto osetljivo u društvenom i arhitektonskom materijalu Varšave i to je na neki način odslikano u glasu i izvođenju ove pevačice. Često u mom radu govore prekidanja – interesuju me forme života koje otvaraju

Foto: Vera Cornel

pitanja politike, etike i estetike prekida.

Što se tiče pitanja o šizofoniji, da, ona je relevantna baš kao i višeglasnost sveta danas, kao i istorija glasa. U vreme kada se osnažuju nacionalističke tendencije svuda unaokolo, istovremeno odrasta jedna potpuno nova generacija mladih Evropljana koji su multinacionalni, multilingvalni i koji već kao takvi preispituju i izazivaju politiku identiteta koju poznajemo.

Bavite se glasom i na umetničkom i na teorijskom polju. Kako definišete glas? Kako objašnjavate odnos između glasovnog i telesnog? Da li se može govoriti glasom drugog?

Mnogi od mojih radova bave se pitanjem kada to naš glas postaje naša privatna svojina, gde glas počinje i gde se završava. Ko govori kada mi govorimo i kome je odobreno da govori? Imam nekoliko radova povodom ovih pitanja. *Savršeni zvuk* (*The Perfect Sound*) je jedan od njih, drugi je *Glas* (*Stimme*) koji prikazuje sesiju glasovne modulacije tokom koje je klijentkinji obećano da će dobiti svoj prirodni glas, glas koji je oslobođen od postojećih socio-kulturalnih markera i zabrana. Delo kruži u vremenu i prostoru, i nikada ne stiže na željenu destinaciju. *Stimme* se fokusira na granični glas, teški rad u kome se produkuje prirodni zvuk. Nalazimo se u središtu borbe za moć koja se odvija na bojnom polju jezika i glasa, sa svom svojom utvrđenom i involviranom istorijom.

Prvi javno poznat primer modulisanja glasa je Margaret Tačer koja je prepoznala potrebu da spusti visinu svog glasa da bi dobila na autoritetu i zadržala političku moć. Tekuća primena ovih metoda je uglavnom rezervisana za žene čiji su cilj vodeće poslovne pozicije. Jednom kad neko počne da govori sopstvenim glasom, čitavo telo rezonira. Posebna vrsta prisustva je omogućena glasom, moguće je postići osećaj celine i kompletnosti. Teško je reći da li postoji glas bez svih svojih istorijskih, kulturnih i društvenih obeležja, pre svega zato što je odredište glasa govor. Ali ako bi i postojao takav glas, da li bi sa njime uopšte nešto moglo da se uradi? Da li je takav glas operativan? I šta ostaje kada su svi markeri otklonjeni? Da li postoji glas izvan predstavljačkog i da li glas može da se čuje bez svojih društvenih obeležja?

Glas je trenutno veoma eksploatisan kao teorijski objekt, čak je postalo i neka vrsta mode baviti se studijama glasa. Kako to komentarišete?

Postoji duga tradicija u kojoj glas dobija posebno značenje u okviru umetničke prakse. Tu je, na primer, čuvena scena na balkonu iz *Romea i Julije* u kojoj je glas zapravo garant identiteta jer ljubavnici ne vide lice jedno drugom, nego se prepoznaju po glasu. Ova scena je postala realna, u na primer, činjenici da prisustvo akcenta služi kao sredstvo za prepoznavanje i identifikaciju. Nečiji glas je uvek društveni jer uvek pripada grupi. Ovaj tzv. šekspirovski primer je na neki način mnogo praktikovan oko pitanja u vezi sa našom bivšom zemljom. Naime, da li je neko bio Romeo ili Julija u tribunalu za ratne zločine u Hagu, često je bilo inicirano pitanjem: kako je govorio? Kao da je glas bio označitelj prepoznavanja i razdvajanja.

Jedna od linija vašeg stvaralaštva govori o muzičkom svetu i njegovim neuzglobljenostima koje često imaju političku i socijalnu dimenziju. Koja su to čvorišta u društvu i politici koja pobuđuju vaše interesovanje?

U *Savršenom zvuku* sam se detaljno bavila fenomenom odstranjivanja stranog akcenta koji se sprovodi u Engleskoj. Prikazala sam dva glasa: mladog emigranta, klijenta, i njegovog vokalnog trenera čiji je maternji jezik engleski. Mi nikada ne vidimo da klijent stiže na lingvističku destinaciju, ali osećamo da on želi da postane neko drugi, barem da prođe kao neko ko nije on sam. Njegova posvećenost ovom invazivnom procesu odstranjivanja akcenta pokazuje ogromnu ličnu investiciju. Jezik tu nije samo lingvistički fenomen, on postaje prizor lične transformacije. Dobijanje novog akcenta, koji je neka vrsta glasovne maske, dozvoljava do tada 'štrčećem' imigrantu da se uklopi u novu sredinu, da postane neprimetan. Ja doživljavam ove normativne i asimilativne prakse razvijene i nametnute od strane našeg takozvanog liberalnog i razvijenog sveta kao simbolično "krštenje" za izmeštenu individuu. Oni olakšavaju ambivalentnu graničnu poziciju u kojoj je neko napustio neko mesto ili državu, ali još nije ušao ili se pridružio drugoj. Pokušavam da zabeležim tu ambivalentnost u svom delu. ¶

JELENA NOVAK

U prvom planu –

Najopštiji zaključak i utisak o manifestaciji "Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10" onih koji je organizuju i realizuju je – dobro je što postoji, bez obzira na to što ponekad ne privuče onoliko publike koliko se očekuje

Pokrenuta pre tri godine, manifestacija "Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10" najveća je muzejska manifestacija u zemlji. Održava se deset dana u maju, s namerom da besplatnim programima od deset ujutro do deset uveče privuče publiku. Ove godine, učestvovalo je 90 ustanova.

Osnivači ove manifestacije su osam velikih nacionalnih muzeja: Narodni muzej u Beogradu, Galerija Matice srpske, Prirodnjački i Etnografski muzej, Muzej primenjene umetnosti, Istorijski muzej Srbije, Muzej savremene umetnosti i Muzej istorije Jugoslavije. Nagradu "Muzej za 10", koja se dodeljuje za angažovanje tokom manifestacije, ove godine dobili su: Galerija savremene likovne umetnosti Niš, Gradski muzej Sombor, Zavičajni muzej Jagodina, Zavičajni muzej Petrovac na Mlavi, Muzej Vojvodine, Muzej Jugoslavije, Muzej naivne umetnosti "Ilijanum" iz Šida, Muzej Ponišavlja iz Pirota, Narodni muzej Leskovac i Narodni muzej Šabac. Nagradu "Mihailo Valtrović" za životno delo dobio je istoričar i muzejski savetnik Narodnog muzeja Kraljevo Dragan Drašković, a dr Simona Čupić iz Galerije Matice srpske dobitnca je nagrade Nacionalnog komiteta IKOM-a za publikaciju. Muzeju primenjene umetnosti i Narodnom muzeju iz Beograda uručene su nagrade "Institucija godine" Nacionalnog komiteta IKOM-a za izuzetne rezultate u oblasti međunarodne kulturne saradnje.

Zavod za proučavanje kulturnog razvitka Srbije sprovodi istraživanje o "Muzejima Srbije deset dana od 10 do 10" od prve godine manifestacije. Najnoviji rezultati istraživanja, čiji su autori Biljana Jokić i Slobodan Mrđa, pokazuju da je manifestacija postala prepoznatljiva u javnosti, ali i da oko dve trećine mladih ne posećuje ni muzeje, ni bioskope ni pozorišta.

Ove godine, istraživanje je rađeno na uzorku od 2400 posetilaca starijih od 14 godina, na 46 muzejskih lokacija u 24 grada. Najčešća publika (77 odsto) je lokalno stanovništvo. Skoro svaki drugi posetilac ima između 25 i 45 godina, visoko je obrazovan, zaposlen. Stariji i mlađi su malobrojni: 12 odsto, odnosno studenti 15 odsto i srednjoškolci oko 8 odsto. Mali je procenat i posetilaca sa decom. Uzorkom nisu obuhvaćene organizovane školske posete, tako da podatak ne govori o generalnom prisustvu dece, ali pokazuje da ovo nije manifestacija porodičnog karaktera. Iz perspektive razvoja publike, pa i muzejske, bitno je da se kulturne potrebe razvijaju u detinjstvu i to ne samo uključivanjem škola nego da se istakne uloga porodice – preporuka je ovog istraživanja.

Kao i po rezultatima istraživanja prethodne dve godine, većina posetilaca ove manifestacije je zainteresovana za muzejske sadržaje, pa ipak, nemaju naviku pa posećuju muzeje u Srbiji – nakon ove manifestacije oko 40 odsto njih ne odlazi u muzeje iako su zainteresovani za muzejske sadržaje i iako ih posećuju u inostranstvu. Značajna promena u odnosu na prošlogodišnje rezultate je povećan procenat onih koji su za manifestaciju saznali prethodne godine – više od 50 odsto 2017. u poređenju sa 33 odsto 2016. godine, pa se može očekivati da će se ovaj procenat uvećavati i narednih godina.

Podaci koji zabrinjavaju tiču se mladih: svega devet odsto maturanata poseti neki kulturni događaj iako isti procenat njih posetu kulturnim sadržajima svrstava među tri omiljene aktivnosti. Programe ustanova kulture uopšte ne posećuje više od trećine srednjoškolaca (30 odsto ne posećuje bioskope, oko 40 odsto ne posećuje pozorišta i muzeje). U svetlu ovakvih rezultata, interesovanje za muzejske festivale ima poseban značaj – kao resurs za razvoj publike i kao značajan doprinos razvoju kulturne participacije uopšte. Takođe, za dalje popularizovanje manifestacije i muzeja generalno, preporučljiva je ne samo intenzivnija saradnja u okviru muzejske zajednice, nego i aktivnije uključivanje organa uprave, medija, sponzora i donatora.

OSTVARENJA I PLANOVI

Šta su u datim (ne)okolnostima muzeji Srbije postigli 2017. godine, šta su planirali, kako žive, da li su i koliko njihovi programi uspešni, da li imaju podršku društva – neka su od pitanja o kojima smo razgovarali sa predstavnicima muzeja Srbije. Evo njihovih odgovora.

Istorijski muzej Srbije

(Dušica Bojić, direktor)

Nedelja muzeja održana je prvi put još u bivšoj Jugoslaviji, 18. maja 1954. godine, za Svetski dan muzeja. O tome je građanstvo obaveštavano bacanjem letaka iz aviona. Održavana je redovno, a onda se osamdesetih ugasila. Potom smo 2010. godine, kolega Mladen Kumović iz Muzeja Vojvodine i ja kao predsednik skupštine Muzejskog društva Srbije, obnovili Nedelju muzeja. Nažalost, Ministarstvo kulture tada nije prepoznalo tu našu ideju i manifestacija se ugasila.

Pre tri godine osam direktora velikih nacionalnih kuća koje su pod patronatom Ministarstva kulture su se dogovorili da obnove Nedelju muzeja u Srbiji. Došli smo na ideju da bi to moglo da

– muzeji

Centar za kulturu Gradac

bude deset dana od 10 do 10 otvorenih vrata muzeja. Da je naša ideja dobra, dokaz je što nam se svake godine priključuje sve više ustanova kulture. Prošle godine je prikazano 140 izložbi. Pokazalo se da velikim muzejima nije teško da realizuju ovu manifestaciju, ali da muzejima u unutrašnjosti, koji odlično rade iako imaju dva-tri zaposlena, nije lako. Zato smatramo da nagrade treba da idu prvenstveno njima. Ti muzeji zavise od lokalnih samouprava, a zna se koliko tu ima sredstava za kulturu. Često se dogodi da nemaju čak ni mobilijar za prikazivanje izložbe, a nikada ne posustanu i daju više od onoga što mogu.

Galerija Matice srpske

(Jelena Ognjanović, edukator)

Galerija Matice srpske jedan je od najstarijih i najbogatijih nacionalnih umetničkih muzeja u regionu i istovremeno savremeni evropski muzej, koji ove godine obeležava 170 godina postojanja. Ove godine, nakon samo šest meseci rekonstrukcije, Galerija je svečano otvorena 1. juna svetlosnom umetničkom projekcijom na fasadi zgrade i otvaranjem tri izložbe. Pokrenut je program *Doživi umetnost – 170 godina, 170 dana, 170 priča* u kome su kustosi svakog dana predstavljali kolekciju. Jesenja izložbena sezona započeta je izložbama *Peđa Đaković – 30 godina stvaralaštva* i *Dimitrije Avramović. Umetnik evropskih okvira i srpskog konteksta*, a potom proslavom u Tekelijanumu u Budimpešti, mestu gde je začeta ideja o osnivanju Muzeuma Matice srpske. Održan je tradicionalni Dan Galerije i otvorena izložba *Arsenije Teodorović i srpska crkva u Budimu*, rezultat petogodišnjeg rada na restauraciji i konzervaciji ikona iz porušene Srpske crkve u Budimu. Nova stalna postavka srpske umetnosti XX veka *Modernizmi XX veka: kontinuiteti i sučeljavanja* predstavlja dela najznačajnijih umetnika moderne umetnosti iz kolekcije Galerije. Kompanija "Tarkett" d.o.o. učinila je istorijski dar donacijom 83 umetnička dela – značajnim radovima srpske umetnosti XX veka i ikonama srpskih, ruskih i bokokotorskih ikonopisaca.

U 2018. godini prvi put će javnosti biti prikazana Zbirka primenjene umetnosti. Kako je 2018. godina proglašena godinom evropskog nasleđa, planirana je izložba *Evropsko nasleđe u kolekcijama Galerije Matice srpske i Muzeja savremene umjetnosti Republike Srpske.*

Centar za kulturu, obrazovanje i informisanje "Gradac", Raška

(Milojko Milićević, urednik kulturnog programa)

Raška postaje prepoznatljiva kada Centar za kulturu, obrazovanje i informisanje "Gradac" počinje sistematski da se bavi različitim oblicima kulturnog delovanja. Ustanovljene su mnogobrojne manifestacije, a u galeriji se godišnje organizuje petnaestak izložbi. Pre dve godine otvorena je memorijalna postavka "Raška – ratna prestonica Kraljevine Srbije 1915". Povlačeći se pred austrougarskim i nemačkim trupama u kući uglednog i imućnog Raščanina Ljubomira Kursulića odsela je vlada, vrhovna komanda i princ Aleksandar Karađorđević. Postavka sadrži fotografije, autentično naoružanje, rekonstrukciju enterijera, uniformi, zastava i lenti, ali i fototipsko izdanje Miroslavljevog jevanđelja, koje je upravo u Kući Kursulića, nakon što mu se od 1903. godine gubi trag, predato na čuvanje državnoj blagajni.

Tokom ove godine gostovali su Muzej naivne i marginalne umetnosti iz Jagodine, PTT muzej, Muzej "Ras" Novi Pazar, Narodni muzej Kraljevo, Galerija "Rima"iz Kragujevca i Fakultet umetnosti Univerziteta u Prištini – Zvečan. Izuzetno uspelim smatra se interaktivni program "Raščanski spomenar": prelistavanje starih fotografija i evociranje uspomena imalo je za cilj da se Raščani podstaknu na prikupljanje starih fotografija kako bi se trajno sačuvalo sve što je vezano za prošlost i sadašnjost Raške. »

Galerija savremene likovne umetnosti Niš

Galerija savremene likovne umetnosti Niš

(Milica Todorović, kustos)

Galerija savremene likovne umetnosti Niš je u manifestaciji "Muzeji Srbije" učestvovala u Galeriji "Srbija" i u Paviljonu u niškoj Tvrđavi.

Godinu je obeležilo iseljenje iz našeg najvećeg i najreprezentativnijeg izložbenog prostora Galerije Srbija, koja je po Zakonu o restituciji vraćena prvobitnim vlasnicima. Nastavili smo da radimo u Oficirskom domu koji je prošle godine adaptiran, ali da bi bio pravi galerijski prostor, zahteva dodatna ulaganja. Neke od zapaženijih samostalnih izložbi bile su izložbe Danijele Fulgosi, Siniše Žikića, Nikole Džafa, Đorđa Aralice, Mile Gvardiol, Đorđa Odanovića, Mehmeda Slezovića, kao i niških umetnika Vasilija Perevalova i Aleksandra Devića. Realizovana je i izložba Milana Konjovića u saradnji sa istoimenom galerijom iz Sombora. Priređene su i dve značajne kolektivne izložbe "Savremeno slikarstvo Bugarske" i "Stvarati zajedno – videti sebe u delu drugog /kanadski i naši umetnici profesori Univerziteta umetnosti/".

Za 2018. godinu GSLU Niš planira 30 izložbi. Pored tradicionalnih godišnjih izložbi biće i inostranih – Savremena bugarska grafika, Savremena umetnost Crne Gore, Desetoro meksičkih umetnika, Dela stranih umetnika u zbirci Trijenala grafike u Beogradu. GSLU Niš planira da u saradnji sa galerijom Viskonti iz Ljubljane realizuje izložbu grafika Pabla Pikasa.

Muzej naivne umetnosti "Ilijanum" Šid

(Ljubinka Pantić, direktor)

Početkom godine zgrada Muzeja je rekonstruisana, a nakon toga Muzej je učestovao u Muzičko-edukativnom festivalu EUFONIJA, Šidskom kulturnom letu, održavani su koncerti, a u dvorištu muzeja priređivane su pesničke večeri. Stalna postavka je nekoliko puta menjana zbog velikog fonda slika, a malog izložbenog prostora. Trinaest naših slika trenutno je u Parizu na izložbi "Turbulencije na Balkanu". Za kraj godine pripremamo izložbu dela Ilije Bašičevića koja su slikana na staklu i koja do sada nisu bila izlagana. Manifestacija "Muzeji Srbije deset dana od 10 do 10" doprinela je boljoj vidljivosti muzeja na kulturnoj mapi Srbije i većoj zainteresovanosti i kulturne i šire javnosti za naš rad. Drago nam je što je struka prepoznala da programi realizovani u okviru manifestacije zavređuju priznanje.

Zavičajni muzej Jagodina

(Branislav Cvetković, viši kustos)

Ove godine ugostili smo izložbu Etnografskog muzeja iz Beograda "Život naroda i pretrajavanje hramova: fotografska svedočanstva Etnografskog muzeja", a naše izložbe su gostovale u Ćupriji, Vrnjačkoj Banji i Paraćinu.

Za nastupajuću godinu postoje ambiciozni planovi od kojih treba izdvojiti pripremu projekta za temeljnu obnovu nove stalne postavke i muzejske zgrade koja je sama spomenik kulture (prvobitno građena za Sokolski dom 1935) i nastavak arheoloških istraživanja višeslojnog lokaliteta Gradina iznad sela Vojska.

Narodni muzej Leskovac

(Suzana Ranđelović, kustos)

Veliku pažnju izazvala je izložba "Tajne arheoloških depoa" na kojoj su posetioci prvi put mogli da vide artefakte iz naših depoa i sefova. Iduće godine, povodom sedamdesetogodišnjice, Narodni muzej priprema monografiju o svom razvoju i rezultatima. U planu je rekonstrukcija zgrade Muzeja, digitalizacija i novi vidovi prezentacije muzejske zbirke. Nastaviće se sa aktivnostima za uključivanje lokaliteta Caričin grad u Uneskovu listu svetske baštine, koji se od 2010. nalazi na preliminarnoj listi ove organizacije. A za "Muzeje Srbije" već pripremamo izložbu "Ratni put Moravske divizije", izradu 3D mapinga zgrade muzeja, radionice za decu i koncerte.

Muzej naivne umetnosti Ilijanum

Narodni muzej Leskovac

Muzej primenjene umetnosti, Beograd

(mr Milica Cukić, muzejska savetnica)

Muzej je 2017. godine uspešno realizovao tradicionalne manifestacije: 39. Salon arhitekture i 52. Dečji oktobarski salon, kao i tri Salona savremene primenjene umetnosti. U okviru ovogodišnje manifestacije, MPU je prikazao dve izložbe plakata: "Srbija, rat i plakat – tri plakata, tri autora, tri priče o Srbiji" i "Plakati Miltona Glejzera iz kolekcije MPU" povodom poklona koji je Muzej primio iz SAD, 25 plakata proslavljenog američkog dizajnera Miltona Glejzera. Sve radove potpisao je autor, a u Srbiju ih je doneo Glejzerov prijatelj Mirko Ilić, takođe poznati svetski dizajner.

Strateška orijentacija u narednom pe-

riodu je definisanje nove stalne postavke MPU, kao i izgradnja zgrade ili proširenje i adaptacija postojeće. Na taj način MPU bi se pozicionirao kao savremena, moderno organizovana regionalna muzejska institucija za sve koji se bave i kreiraju savremenu primenjenu umetnost, arhitekturu i dizajn.

Muzej savremene umetnosti, Beograd

(mr Nataša Lazić, PR)

Ova godina je bila u znaku priprema i otvaranja renovirane zgrade Muzeja izložbom "Sekvence. Umetnost Jugoslavije i Srbije iz zbirki Muzeja savremene umetnosti". Planirano je da besplatni program otvaranja traje sedam dana neprekidno, a zbog velikog interesovanja je produžen. Za prvih deset dana izložbu je obišlo 51.555 posetilaca.

Ponovnim otvaranjem zgrade i vraćanjem ovog zdanja i zbirki publici, Muzej je dobio izložbeni prostor i infrastrukturu koji prema svim standardima mogu da zadovolje organizaciju velikih muzejskih izložbi. U planu su organizovanje retrospektivnih, tematskih, problemskih i međunarodnih izložbi. Raduje nas spremnost drugih institucija iz Srbije, regiona i Evrope da sarađuju sa nama, a takve saradnje su sada moguće zahvaljujući uslovima koje renovirana zgrada nudi.

Muzej Jugoslavije, Beograd

(Ana Radić, PR)

Muzej Jugoslavije jedini je muzej u regionu koji baštini nasleđe nekadašnje države i najposećeniji je muzej u Srbiji – godišnje ga obiđe više od 120.000 posetilaca. Strani turisti čine 70 odsto ukupne posete. Česti gosti su mu i naučnici i istraživači iz zemlje i sveta, kao i visoke državne delegacije koje su u zvaničnim posetama Srbiji, i ambasadori i drugi članovi diplomatskog kora sa svojim gostima. Trenutno najveću pažnju publike privlači rad na stalnoj postavci koja predstavlja otvoren eksperimentalni proces i realizuje se od proleća 2016. godine do kraja naredne godine. Ovako osmišljen proces, u koji kroz različite akcije uključujemo publiku, iznedriće kvalitetna nestereotipna promišljanja novije prošlosti.

Gradski muzej Sombor

(Nevena Živadinović Kusonić, koordinator za međumuzejsku i međunarodnu saradnju)

Program "Muzej u mom domu", pokrenut prošle godine, postao je tradicionalan. Podstiče Somborce da budu kustosi, da u muzej donesu lične predmete, te da na taj način budu čuvari sećanja svog grada. Cilj programa je usko povezivanje građana sa našom institucijom. Gradskom muzeju Sombor porodica Todorov poklonila je deo bogate porodične tradicije svojih predaka, porodice Vuić (oko 400 predmeta koji obuhvataju istoriju, istoriju umetnosti i etnologiju). Tim povodom priređena je izložba "Legat porodice Vuić" na kojoj su izloženi svi predmeti koje je porodica Todorov zaveštala Gradskom muzeju Sombor.

Zavičajni muzej Petrovac na Mlavi

(Milica Ilić, kustos, istoričar umetnosti)

Manifestacija poznata među Petrovčanima kao "Dani muzeja" pomogla je Zavičajnom muzeju da pokaže model sa- »

Narodni muzej Toplice, Prokuplje

radnje sa zajednicom u promovisanju kulturnog nasleđa. Rezultati su bili veliki broj posetilaca, naročito školskog i predškolskog uzrasta. Autorske izložbe, u kojima su učestvovali i sugrađani, predstavile su lokalnu istoriju i baštinu. Akcenat je i na arheološkim istraživanjima važnog lokaliteta iz doba neolita – Belovode (lokalitet vinčanske kulture). Upravo zahvaljujući istraživanju tog lokaliteta pokrenuta je inicijativa za osnivanje muzeja. Od tada (1998/99) svake godine se sprovode arheološka istraživanja na ovom lokalitetu. Zanimljivo je što na teritoriji Petrovca na Mlavi žive i pripadnici vlaške nacionalne manjine, te je njihova tradicija i viševekovna interakcija sa srpskim stanovništvom stvorila autentično nasleđe karakteristično za ovaj kraj.

Muzej planira u narednoj godini tradicionalnu manifestaciju "Strip 9. trip" u spomen na Božidara Božu Veselinovića, strip crtača i ilustratora "Politikinog zabavnika", čiji legat muzej baštini, gostovanje Zavičajnog muzeja iz Jagodine, izložbu o Sportskim društvima, o rokenrolu u Petrovcu na Mlavi, likovnu koloniju Petrovac na Mlavi 2018, gostovanje Prirodnjačkog muzeja, izložbu povodom 110 godina Pozorišta "Bata Bulić" u Petrovcu, izložbu o Petrovačkim kafanama između dva rata.

Narodni muzej Toplice, Prokuplje

(Darko Žarić, direktor i viši kustos istoričar)

U okviru obeležavanja stogodišnjice Topličkog ustanka otvorena je nova stalna postavka "Toplički ustanak 1917. godine", a stara se nalazi u bivšem hotelu "Evropa" u Kuršumliji gde je planirano odeljenje Muzeja. Izložba "Stradanje Srba u Topličkom ustanku" je prikazana u Prokuplju, Beogradu, Novom Sadu, Zaječaru, Vranju i Nišu. Na Međunarodnom naučnom skupu "Toplički ustanak 1917. – 100 godina posle" učestvovao je 41 istoričara iz Srbije, Bugarske, Rusije, Republike Srpske, engleski profesori sa univerziteta u UAE i Republici Irskoj i srpski profesori koji rade u Hong Kongu i Vijetnamu.

Tokom manifestacije "Muzeji Srbije" beležimo povećanje broja posetilaca. U programu učestvuju sve kulturne ustanove u opštini, razna udruženja i osnovne i srednje škole. Programe Muzeja Toplice prošle godine posetilo je 22.392 posetioca, što je prvi put nakon 1998. da je broj posetilaca veći od 20.000.

Gradski muzej Vrbas

(Vesna Grgurović, direktor)

Pored glavne teme manifestacije, imali smo i lokalnu temu, obeležavanje pola veka rokenrola "Za koji život treba da se rodim". Izložba je podstakla veliki broj sadašnjih i bivših Vrbašana da se uključe jer su oni glavni akteri priče. Izložba se najpre može okarakterisati kao emotivna bomba za sve one koji su od šezdesetih do početka devedesetih predstavljali rok scenu u Vrbasu. A bilo ih je.

Filmska traka koja se razvlači preko zidova izložbenog prostora, s razvojem priče kroz tekst i fotografiju začinjene po kojom pločom, gramofonom, plakatom ili gitarom, od prvog zvuka rokenrola na ovim prostorima do najmlađih, sadašnjih ljubitelja i prezentera ovog fenomena, pokazala se kao odlično rešenje dizajnera. Posetioci su mogli da pogledaju i odslušaju šestočasovni snimak antiratnog koncerta "Industrijska liga" koji je održan 1991. na gradskom trgu u Vrbasu – svojevrstan oblik otpora ratnom ludilu, mobilizaciji i mržnji zabeležen na VHS traci. Antiratni koncert predstavlja ne samo važan dokument za istoriju rokenrola već i za istorijski trenutak jednog naroda, a posebno omladine Vrbasa. O koncertu je izveštavao i YUTEL.

Manifestacija "Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10" u Vrbasu je očigledno zaživela, a više od devet hiljada posetilaca, za malu sredinu kao što je Vrbas, dokaz je ove tvrdnje. Paralelno sa nastankom manifestacije i sa uključivanjem u nju, Gradski muzej pratila je i priča o prerastanju muzejske zbirke u muzej, kao i formiranje stalne postavke. Male istorije koje su ispričane u stalnoj postavci uticale su da stanovnici Vrbasa spoznaju lično učešće u istoriji, da su oni sami glavni junaci priče o gradu u kom žive, i motivisale ih da sarađuju sa muzejskim radnicima donoseći predmete i informacije bitne za sklapanje istorijskog mozaika Vrbasa. Možemo slobodno reći: inspirativna energija koju je donela manifestacija poklopila se sa fazom razvoja muzejske zbirke i donela osveženje u vidu novih ideja, mogućnosti, sadržaja i saradnji.

Gradski muzej Vrbas

Prirodnjački muzej, Beograd

(Aleksandra Savić, viši kustos)

Ove godine postavili smo tri tematske izložbe: "Rogovi – borbeno znamenje sisara", "Kafa – uzbudljiva priča o dobrom ukusu" i "Meteoriti – glasnici Svemira", koje je videlo oko 17.500 posetilaca. Šest naših izložbi gostovalo je na devet različitih lokacija.

U 2018. godini muzej planira dve velike tematske izložbe: "Oprez-otrovno", na kojoj će biti predstavljene otrovne vrste

biljaka, gljiva i životinja, delovanje otrova i protivotrova, kao i vrste koje mogu da neutrališu toksine, dok će izložba "Mika Alas" predstaviti zbirke Mike Alasa iz perioda kada je radio na prinavljanju i formiranju ihtiološke zbirke Muzeja sa tadašnjim direktorom i jednim od osnivača Muzeja, Petrom Pavlovićem.

Tokom godine Muzej poseti više od 32000 posetilaca, a naše brojne izložbe u muzejima širom Srbije obiđe oko 100 000 posetilaca. Danas, 122 godine posle osnivanja, Prirodnjački muzej još uvek u privremenom smeštaju, bez stalne izložbene postavke koja bi na jednom mestu prezentovala veliku prirodnu i kulturnu baštinu Srbije.

Muzej Ponišavlja Pirot

(Nenad Jovanović, kustos)

Ove godine veliku pažnju izazvala je gostujuća izložba "Afrički murali" Muzeja afričke umetnosti iz Beograda. Organizovana je i modna revija inspirisana narodnim stvaralaštvom ovog kraja, sa akcentom na savremenoj primeni šara sa pirotskih ćilima. Muzej Ponišavlja je izdavač nekoliko publikacija, kao što su *I nekad i sad – priče o predmetima* i *Od konaka do muzeja*. Objavljeno je i prošireno izdanje jedne od najprodavanijih knjiga vezanih za Pirot i njegovu istoriju – *Pirot kroz vekove*.

Narodni muzej Šabac

(Tatjana Marković, muzejski savetnik)

Značaj "Muzeja Srbije" za naš muzej ogleda se u nešto povećanoj poseti publike, verujemo zbog besplatnog ulaza i neuobičajenog radnog vremena. Ipak, i dalje je više hiljada posetilaca tokom jedne "Noći muzeja" pokazatelj da je šabačka publika zainteresovana za muzej najviše tokom te noći kada je u gradu velika ponuda različitih kulturnih programa u trajanju od nekoliko časova.

Krajem 2017. godine otvorena je rekonstruisana zgrada sinagoge šabačkih Jevreja. Tokom sledeće godine planirana je prva stalna postavka u ovom prostoru, koja će biti posvećena značaju i stradanju jevrejske zajednice u prošlosti grada. Iz izlagačke delatnosti izdvajano likovne izložbe slikara Dragana Bartule i Dragiše Marinkovića, arheološku izložbu Rimski kultovi, kao i 62. Oktobarski salon, a godišnjicu završetka Velikog rata obeležićemo koautorskom izložbom *Srbija u Velikom ratu*.

Muzej Vojvodine

(Slađana Velendečić, kustos, pedagog)

Centralna izložba u okviru proslave 170 godina postojanja muzeja bila je u duhu jubileja "Blago iz košnice – Od Muzeja Matice srpske do Muzeja Vojvodine (1847-1947-2017)". Prvi put su izloženi predmeti koji su prvi počeli da popunjavaju fondove budućeg, drugog po starosti i veličini, muzeja u Srbiji. Ugostili smo veliki broj izložbi od koji se posebno izdvaja "Dodir stakla – izložba savremenog nordijskog dizajna". Gostovao je i Zavičajni muzej Ruma sa izložbom "Kupinik prestonica poslednjih srpskih despota". Veliki broj izložbi gostovao je u drugim muzejima u našoj zemlji i inostranstvu. Veliki broj naših muzealija upotpunilo je velike međunarodne izložbe.

Brend Muzeja Vojvodine već godinama predstavljaju edukativni programi koji se osmišljavaju za različite kategorije posetilaca. Među tradicionalnim programima posebno mesto zauzima "Maškarada" koja je na radost naših sugrađana bila organizovana na novosadskim ulicama. Godinu završavamo organizacijom okruglog stola "Saradnja Muzeja i obrazovnih institucija" pod pokroviteljstvom Muzejskog društva Srbije, a u želji da skrenemo pažnju na značaj intenziviranja saradnje između obrazovanja i kulture i potrebu da ova međuresorna saradnja nađe svoje mesto u strategijama razvoja naše zemlje.

Za početak 2018. godine planiramo otvaranje velike izložbe "Čurug – 20 godina arheoloških istraživanja".

Muzej Kraljevo

(Nadica Lišanin, viši kustos – istoričar umetnosti)

Kustosi zaposleni u našoj ustanovi svake godine sa posebnom pažnjom pristupaju osmišljavanju programa, kako bi se ostvario osnovni cilj manifestacije, da se kroz interaktivne programe, promoviše i popularišе kulturno nasleđe. Budući da je zabavno-edukativnog karaktera, ova manifestacija nesumnjivo spada u najposećenije muzejske programe našeg muzeja i sinonim je za pozitivne emocije i nezaboravne trenutke koje mnogi Kraljevčani pamte cele godine. Iskustvo koje smo stekli svedoči da postoji razlika između manifestacija, jer je Noć muzeja jednodnevna akcija koja može da ima elemente senzacionalizma, dok desetodnevna manifestacija kvantitetom realizovanog programa gubi na svojoj atraktivnosti. Koncept koji podrazumeva da u 10 dana bude skoncentrisan uobičajeni mesečni program nije se odrazio na povećanje publike. Posetioci su dolazili isključivo na zakazane programe, ali van njih gotovo da ih nije bilo, naročito posle 20 sati. Broj posetilaca, kada se održava Noć muzeja, za 2,5 puta veći je od ukupnog broja tokom "Muzeja Srbije". Pa ipak, ova manifestacija je vredna pažnje, posebno na opštem nivou u Srbiji, jer fokusira pažnju javnosti na muzej kao instituciju.

Na kraju treba reći da je za samo tri godine održavanja, manifestacija "Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10" postala poznata u javnosti. Svake godine učestvuje sve više institucija, programi su bogatiji, a kao rezultat, povećava se i broj posetilaca. Očekuje se da će se taj trend nastaviti, a tema za sledeću godinu biće određena posle preporuke Međunarodnog saveta muzeja. ¶

Pripremili: S. DIMITRIJEVIĆ, J. PEŠIĆ i V. M.

Tekst je nastao u okviru projekta Udruženja novinara Srbije "S muzejima kroz izložbe – Upoznavanje muzejskog nasleđa Srbije".
Projekat je sufinansiran iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja.
Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva

DRAGAN ILIĆ

TV tranzicija

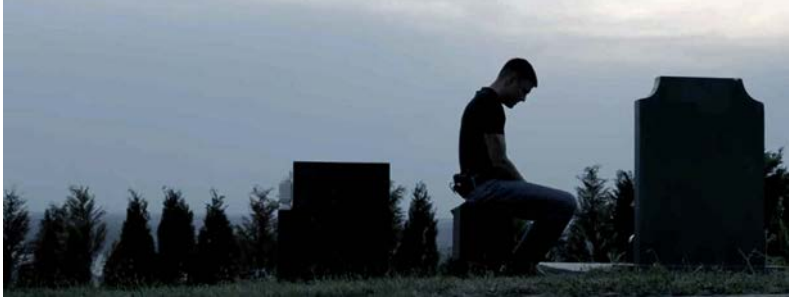

Televizija se evidentno menja ogromnom brzinom u različitim pravcima. Operateri mobilne telefonije su to shvatili

DOMAĆA SERIJA ZA ČIJE GLEDANJE MORATE DA PLATITE! Sa blagom nevericom, ali i dozom negodovanja tv publika u Srbiji prihvatila je vest da će se druga sezona izuzetno gledane serije „Ubice moga oca“ emitovati na novom kablovskom kanalu Top. Ovaj program mogu da vide korisnici SBB sistema koji obuhvata i mrežu „Ikom” te servise Total TV, „Eon” i „D3”. Dakle, višedecenijska navika naših gledalaca, nasleđena još od socijalističkog doba, jeste da plaćate pretplatu za javni servis, a ostale kanale sa nacionalnom pokrivenošću gledate besplatno.

Prema pisanju ovdašnjih tabloida, pomalo ogorčeno se konstatuje da više od 40% gledalaca neće biti u prilici da gleda omiljenu seriju. Za to se okrivljuju „Amerikanci“ odnosno investicioni fond koji je vlasnik najveće distributivne mreže na prostoru bivše Jugoslavije. Dakle, Amerikanci su u Srbiji uspostavili komercijalno tržište tv sadržaja i veoma su blizu da nad njim uspostave kontrolu.

No, ovaj proces se ipak nije desio preko noći i odvija se već nekoliko godina.

Osnovna borba se vodi između dva velika kablovska distributera, a oni su SBB i MTS. Rat je počeo podelom sportskih kanala, pa su korisnici praktično birali između kanala Sport kluba na SBB-u ili programa Arena sport na MTS-ovoj platformi. Borba se odvija naročito kada su u pitanju prenosi košarkaških utakmica u evropskim takmičenjima (gde uglavnom igra Crvena zvezda), ali i prenosima Lige šampiona, Lige Evrope i utakmicama naše fudbalske reprezentacije. RTS je poslednjih godina ispao iz ove trke i za sada je uspeo da dobije ekskluzivno pravo samo na olimpijadu, nakon koje je oštro kritikovan zbog ogromnih troškova.

Ipak, najgledaniji tv sadržaj u Srbiji i dalje su domaće igrane serije i domaći filmovi. U želji da se izbore sa piraterijom i uvedu kakav-takav red u distribuciju domaćih igranih sadržaja, ovdašnji producenti i RTS su pokrenuli platformu Netfilm, čiju reklamu možete videti pre emitovanja gotovo svih serija na RTS-u. Mesečna pretplata za gledanje domaćih serija i filmova je oko 500rsd, dakle otprilike koliko i famozna pretplata za RTS. Možda će naši ljudi u dijaspori i platiti tu cenu, ali se plašim da je za prosečne gledaoce tv serija kod nas još dosta teško da te sadržaje gledaju na kompjuteru ili mobilnom telefonu, a još teže da za to plaćaju. Ruku na srce, Srbija i njena filmska i tv publika su endemski navučeni na pirateriju u svim pojavnim oblicima. „Skidanje“ stranih serija ili gledanje putem piratskih sajtova ovde je pravilo, a ne izuzetak.

Zato su valjda među prvima ovde počele da se promovišu velike svetske distributerske kuće, nudeći ljubiteljima tv serija legalnu mogućnost pretplate na HBO, Netflix, Cinestar ili Pickbox servise. Dakle, više nije bitno čiji je kabl stigao do vaše zgrade, ne morate da zavisite od operatera, putem Interneta možete gledati serije i filmove na nekoliko uređaja – na vašem smart televizoru, računaru, tabletu ili mobilnom telefonu. Pošto ovakve gledalačke navike ima deo publike koji koristi savremene oblike komunikacije, HBO je među prvima ponudila pakete korisnicima Telenor mreže, dakle, sada ste istovremeno i pretplatnik i gledalac zahvaljujući sajtu HBO Go. Televizija se evidentno menja ogromnom brzinom u različitim pravcima. Operateri mobilne telefonije su to shvatili i danas više niko ne reklamira jeftine minute razgovora ili cenu sms poruka, već je glavni adut distribucija kontenta – bilo da je u pitanju korišćenje društvenih mreža, muzike ili tv serija poput „Igre prestola“. Ukoliko ste gledali ovogodišnju dodelu EMI nagrada za serije i tv filmove, svakako ste mogli steći utisak da se fokus novca i kapitala iz filmske produkcije prebacio na televiziju. Tu su sada vrhunski glumci, producenti, scenaristi i reditelji, kao i neverovatne količine para. Najpopularnije serije imaju odavno status koji nadmašuje holivudske blokbastere, koji svoju potpunu eksploataciju više nemaju u bioskopima, već na kablovskim tv kanalima.

Slučajno ili ne, protekle nedelje se desila premijera prvog domaćeg dokumentarnog filma iza čije produkcije stoji HBO. U pitanju je dokumentarac „Druga strana svega” naše nagrađene rediteljke Mile Turajlić koja kroz priču o svojoj porodici priča o savremenoj istoriji ove zemlje od raspada SFRJ. Film će imati svoj život na HBO kanalima, a osim novca za produkciju, možda veći benefit je njegovo istovremeno pojavljivanje i emitovanje u celom regionu. Tako ispade da su nam Amerikanci prvi put naplatili gledanje domaće serije, ali i dali pare za snimanje domaćih serija i filmova. Po svemu sudeći, uskoro će borba protiv piraterije biti sve oštrija, pa se utvrđuju pozicije u trci za dominaciju na tržištu.

Ovo ukrupnjavanje ipak vidim kao najveću promenu, koja će uz savremene modalitete gledanja tv sadržaja napraviti najveću promenu na tržištu. Verujem da će se možda šire otvoriti vrata za kvalitetne i savremene projekte koji će kvalitet potvrditi na tržištu van okoštalog sistema velikih tv emitera. Klasična televizija u Srbiji je sve dalje od mlade publike jer je glavom zakopana u uzore iz prošlog veka. Tradicija gde su javni servisi po svojim neobičnim kriterijumima birali projekte koji se zatim finansiraju državnim parama, a nepoznato je šta se dešava sa profitom, verovatno će morati da se menjaju.

Pokazalo se, na sreću, da filmski i serijski programi, pre nego informativni, lako prelaze međudržavne medijske tarabe. RTS i HRT su bez mnogo pompe emitovali prvu koprodukciju, dokumentarno-igrani serijal o Tinu Ujeviću. Izabran je neutralan sadržaj, nema mnogo političkih konotacija, prošlo je mirno i malko nezapaženo. Paradoksalno, u ovom trenutku imamo nikada podeljeniji region, pa svi regionalni informativni kanali moraju ponovo da hodaju po jajima kako ne bi narušili krhko medijsko primirje. Zato serije i filmovi mogu napraviti hrabriji iskorak, što se već desilo kada je u hrvatskom filmu „Zvizdan“ publika gledala spaljene i puste srpske kuće u Krajini, ili kada se u „Senkama nad Balkanom” pojavljuje lik Ante Pavelića. Novost je samo što ni na televiziji više ništa nema za džabe! ¶

Lagunine knjige

VREME i Laguna preporučuju

Edukativni

Istorija iz drugačijeg ugla

Nove knjige o javnim i tajnim, nacionalnim i svetskim istorijama i legendama

Tajne istorije, od Svetonija i Prokopija do naših dana, ona su vrsta spisa koji istoriju prikazuju u najkrupnijem mogućem planu i razotkrivaju najgore i najskrivenije strane njenih protagonista. Najvažniju srpsku tajnu istoriju napisao je Vuk Karadžić. Naime, jedno od ključnih Vukovih istoriografskih dela jeste knjiga *Miloš Obrenović, knjaz Serbiji, ili građa za srpsku istoriju našega vremena*. Objavljena 1828. godine, ova knjiga je predstavljala zvaničnu istoriju prvog dela Miloševe vladavine, ali u njoj Vuk nije napisao sve što bi se o njoj imalo i moralo reći. Tek kada je 1830. napustio Srbiju, Vuk je napisao dopunu svoje knjige pod nazivom *Osobita građa za srpsku istoriju našega vremena*, u kojoj je popisao sve ono što su on i svi njegovi savremenici znali o karakteru Miloševe vlasti a nisu smeli javno da objave. Vuk je ovaj spis pisao pun jeda i gorčine, bez dlake na jeziku, ostavljajući budućim naraštajima svedočanstvo o istoriji svoga doba bez ikakvog ulepšavanja i doterivanja. Na samom početku spisa, Vuk kaže: „Dok je Miloš za Kara-Đorđijna vremena živeo pod vlasti brata svoga i Kara-Đorđija, bio je istina, koliko sam ja doznati mogao, u redu mirni i pošteni vojvoda, kao što je, može biti malo *poetičeski*, kazano u žitiju njegovom na strani 50-oj; no sad, kao što sam ga ja jesenas u Srbiji ostavio, on niti zna što je greota, ni što je sramota, niti i najmanje savesti u srcu svome ima. Najkraće reći: on se može nazvati pravim tiranom i najvećim bezakonikom. Kamo sreća, kad se ovo delima njegovim ne bi posvedočilo, nego kad bi se ja u laži uvatio! Meni se čini, da će se najlakše predstaviti portret Miloševa života u vlasti i gospodstvu, kad mu se opiše ovi pet glavni svojstva njegovi: 1) Sprdnja, 2) Samoljubije i prezrenije sviju drugi ljudi, 3) Samovoljno vladanje i upravljanje zemljom i narodom, 4) Nepostojanstvo i laž, 5) Domaći život." Vukova *Osobita građa* prvi put se u zasebnoj knjizi objavljuje u Laguninom izdanju *Tajna istorija Miloševe Srbije*. „Miloš je u gospodstvu i u besposlici malo po malo dotle doterao, da mu se sad ništa tako ne mili, kao sprdnja", piše u knjizi Vuk. „Sa sprdnjom se vreme besposleno provodi, sa sprdnjom se briga razbija, sa sprdnjom se ruča i večera, sa sprdnjom se sva državna dela svršuju, sa sprdnjom se i Bogu u crkvi moli... " Možda bi i naša istorija bila drugačija da smo imali više ovakvih „tajnih istorija", manje mitologizovanih a istinitijih.

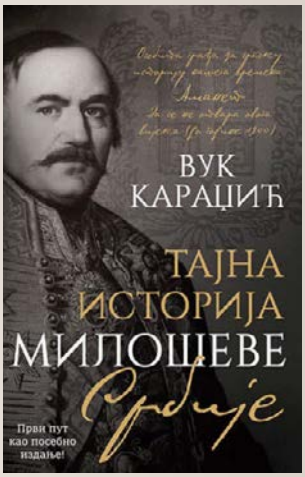

I knjiga *Zatvorenice* Milutina A. Popovića, svedočeći o naličju svakodnevnog života u Srbiji XIX veka, razbija mnoge istorijske stereotipe. Reč je o novom izdanju ilustrovanog *Albuma ženskog odeljenja Požarevačkog kaznenog zavoda*, koji je autor priredio i objavio daleke 1898. U njemu je sabrano trideset pet priča o tadašnjim zatvorenicama požarevačkog zatvora, njihovim sudbinama i zločinima koje su počinile, a među kojima su i slučajevi ubistava muževa, čedomorstva, trovanja, silovanja, sodomije, zločina protiv vlasti i vladara, pljački, hajdučije... „Svedočanstva ovih 'opasnih žena' osvetljavaju jednu malo poznatu, tabuizovanu sferu o patnjama, ali i zločinima u drugoj polovini XIX veka... Ova knjiga deo je 'kriminalne beletristike' i vrsta 'policijske književnosti' koja je u Srbiji počela da se razvija krajem XIX veka. Čitanje ovog dinamičnog i uzbudljivog dela neminovno vodi ka uspostavljanju paralela sa današnjim kriminalitetom i položajem žena u društvu."

Vladeta Janković je bio autor i voditelj popularne televizijske obrazovne emisije *Mitovi i legende*, čija su tri ciklusa posvećena monoteističkim religijama – judaizmu, hrišćanstvu i islamu – poslužila kao osnov za istoimenu knjigu. U njoj Vladeta Janković govori o tome da li je moguće valjano doživeti Danteovu *Božanstvenu komediju*, Mikelanđelov *Strašni sud* ili Bahovu *Pasiju po Mateju* ako se ne poznaju *Stari i Novi zavet*, i mogu li se stvarno razumeti verski motivisana krvoprolića, od krstaških ratova preko Vartolomejske noći i Holokausta do raspada Jugoslavije, ako se ne zna šta spaja a šta razdvaja islam i hrišćanstvo, Jevreje i hrišćane ili hrišćane među njima samima: „Sticajem nesrećnih istorijskih okolnosti, kod nas su mnogi ljudi bili lišavani osnovnih saznanja o verskim pojmovima, događajima i ličnostima koji počivaju u temeljima naše civilizacije, ali i opšte kulture svakog pojedinca. Svrha ove knjige je da se na pristupačan način pomenuta praznina koliko-toliko popuni, a da se bar donekle olakša razumevanje kako umetničkih dela tako i ljudi druge vere."

Od novijih istorijskih knjiga iz Lagunine ponude, skrećemo pažnju i na *Istoriju sveta* Timotija K. Hola iz edicije „Lagunin vodič", kao i na višetomnu, bogato opremljenu *Istoriju starog sveta* američke spisateljice Suzan Vajs Bauer. A biće toga još.

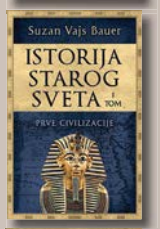

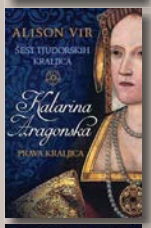

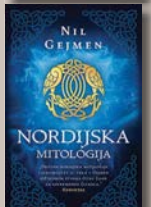

Drama

ARUNDATI ROJ:

Ministarstvo neizmerne sreće

Prevod: MAJA TRIFUNOVIĆ

Indijska spisateljica Arundati Roj je na literarnu scenu stupila 1997. godine romanom *Bog malih stvari*, jednim od najuzbudljivijih prvenaca u savremenoj književnosti, a onda je na dvadeset godina napustila književnost i bavila se uglavnom političkim aktivizmom, raznim povodima snažno podižući glas protiv indijskih i globalističkih vlasti i njihovih laži i prevara. Tek ove godine objavila je dugo iščekivani drugi roman, naslovljen *Ministarstvo neizmerne sreće*. Roman donosi uzbudljivu priču o malim ljudima uhvaćenim u kovitlac „zbunjujuće lepog, kontradiktornog i slomljenog sveta", u kome se granice rata, mira, nacije, religije i roda pokazuju kao i varljive i sputavajuće, i gde se pod raznim maskama skrivaju nepravda, pljačka i nasilje. Kao i u slučaju *Boga malih stvari*, i ovoga puta je roman Arundati Roj ocenjen kao remek-delo koje, kako je jedan kritičar napisao, vrelinom svog besa i snagom svoje saosećajnosti čitaoca udara poput munje: „*Ministarstvo neizmerne sreće* istovremeno je bolna ljubavna priča i odlučna pobuna, ispričana čas šapatom, čas vikom, kroz suze i pokatkad uz smeh. Iz slojevite pripovesti, koja se iščitava kao mapa jednog grada, odmotava se klupko priče od zagušenih četvrti Starog Delhija, preko rastuće nove metropole, do šuma Centralne Indije, gde je rat mir, a mir rat i gde se, s vremena na vreme, proglašava 'normalno stanje'. Briljantni prikazi ljudskih sudbina uklapaju se u ovaj prefinjeni kaleidoskop u kojem Arundati Roj daje glas svakome. Njeni junaci su ljudi koje je svet u kom žive slomio, a ljubav i nada opet su ih podigli na noge. Stoga su koliko krhki toliko i očelićeni, i ne predaju se nikad. Arundati Roj opominje da u današnjem svetu i oni nevidljivi ljudi i njihove borbe o kojima ne znamo ništa, njihov nemir i bol – imaju pravo da postoje."

Klasika:

ŽOZE SARAMAGO:

Kameni splav

Prevod: ANA KUZMANOVIĆ JOVANOVIĆ

Iz štampe uskoro izlazi roman portugalskog nobelovca Žozea Saramaga *Kameni splav*, politička alegorija koja danas deluje još življe i aktuelnije nego kada je objavljena prvi put daleke 1986. godine. Radnja romana počinje kada se Pirinejsko poluostrvo na volšeban način odvoji od ostatka kontinenta i otpluta prema severu Atlantika. Vlada je u panici, turisti i investitori beže, a junaci romana lutaju ostrvom u potrazi za uzrocima i smislom njegovog odvajanja. „Knjiga je tumačena na razne načine, uglavnom negativno", pisao je Saramago. „Rečeno je i bezbroj puta ponovljeno da je to knjiga protiv Evrope, koja se tada konstituisala, kao da jedan običan pisac može da se nadmeće sa tako zamašnim ekonomskim i političkim poduhvatima... Ali neko ko nije bio književni kritičar, katalonski političar Ernest Ljuš, koga je, na nesreću, ubila ETA, napisao je članak u kome je tvrdio: 'Nemojmo se zavaravati, Saramago ne želi da se Iberijsko poluostrvo odvoji od Evrope, njegova je namera da odvuče, da premesti Evropu na Jug.' Zaista, bila bi to jedna strahovita istorijska i geološka promena, da se čitava Evropa spusti na jug... Naravno da ovo pokreće večito pitanje kolonizatora/kolonizovanih, izrabljivača/izrabljivanih, i konačno, dihotomije i antinomije Sever/Jug, sa svim rasnim predrasudama, ekonomskom dominacijom i imperijalizmom koje oni donose. Izričito ili podrazumevano, sve je to sadržano u knjizi. I doista, autor bi najviše voleo da Evropa više ne bude egocentrični kontinent kakav je dosad bila, nego da se, tumačeći na nov način svoje nasleđe, kulturu, svoju Istoriju, preobrati u nov moralni entitet, koji bi dodao svemu što je pozitivno jednu novu dimenziju i postao stub odbrane čovečnosti i prava naroda koji su u prošlosti bili, a sigurno će biti i ubuduće, zapostavljeni i potcenjeni... To je utopija, dakle potpuno suprotno od istorijskog romana."

Ljubavni

LUSINDA RAJLI:

Sestra iz senke

Prevod: BRANISLAVA RADEVIĆ-STOJILJKOVIĆ

Junakinje serijala „Sedam sestara" irske spisateljice Lusinde Rajli usvojenice su jednog milijardera i vode poreklo iz različitih delova sveta. Pre svoje smrti, očuh je svakoj od njih ostavio izvestan trag na osnovu koga one zatim kreću da istražuju svoje porodične istorije, odlazeći u druge zemlje i epohe. Tako junakinju prve knjige, po kojoj je serijal dobio ime, trag vodi u Brazil, gde saznaje da je njena sudbina povezana sa sudbinom vajara Pola Landovskog, autora skulpture Hrista Iskupitelja, koja će postati simbol Rio de Žaneira, dok će junakinju druge knjige *Olujna sestra* put odvesti u Norvešku, i otkriti joj porodičnu vezu s pevačicom Anom Landvik, koja je davno pevala na premijeri Grigovog *Per Ginta*. Junakinju romana *Sestra iz senke*, trećeg toma ovog serijala, istraživanje porekla odvodi u edvardijansku Britaniju s početka XX veka, najpre u Jezersku oblast, a zatim u London, odnosno u krug ljudi oko spisateljice Beatriks Poter i Alis Kepel, ljubavnice kralja Edvarda VII i najozloglašenije pripadnice visokog društva tog vremena. I ovoga puta Lusinda Rajli u romanu prepliće ljubavnu priču, porodičnu dramu, istoriju jedne epohe i povest kulture, i to na način koji je njenim romanima obezbedio status globalnih bestselera. Njene knjige su prevedene na preko trideset jezika i prodate u više od deset miliona primeraka.

Drama

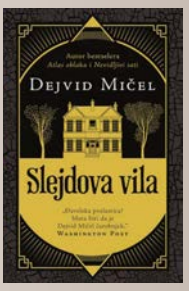

DEJVID MIČEL:
Slejdova vila
Prevod: NIKOLA PAJVANČIĆ

Nova knjiga kultnog britanskog pisca Dejvida Mičela, autora romana *Atlas oblaka, Hiljadu jeseni Jakoba de Zuta* i *Nevidljivi sati*, još jedna je njegova priča o ukrštenim sudbinama i vremenima, ovoga puta ispričana u ključu klasične gotske priče o duhovima u ukletoj kući. Stanari Slejdove vile su blizanci Džona i Nora, duhovi koji svakih devet godina „ogladne" za ljudskim dušama, i to za onima koje poseduju naročiti dar za onostrano. Roman je podeljen na pet poglavlja, od kojih je svako posvećeno po jednoj žrtvi blizanaca. U prvom poglavlju, godine 1979. jedan trinaestogodišnjak, pasionirani igrač „Zmajeva i laguma", prelazi prag derutne vile i zakoračuje u svet drugačije realnosti iz koje nema povratka. Devet godina kasnije, inspektor koji istražuje dečakov nestanak i sam nestaje u Slejdovoj vili. Devet godina zatim, nestanak dečaka i inspektora zaintrigiraće jednu studentkinju koju fasciniraju paranormalne pojave, pa će i ona iščeznuti u ukletoj kući, da bi se devet godina kasnije isto desilo i njenoj sestri. Priča o duhovima iz uklete kuće i njenim žrtvama za Dejvida Mičela samo je pozornica na kojoj se odigrava majstorsko književno poniranje u najmračnije dubine ljudskog bića, da bi se u njima čitalac suočio s nevidljivim a moćnim silama, koje duh mogu da pokrenu iz učmalosti, ali i da ga unište.

Internet

NATANIJEL POPER:
Digitalno zlato

Fenomen kriptovalute nazvane „bitkoin" jedna je od najvećih kontroverzi današnjice. Bitkoin je 2009. godine izumeo izvesni Satoši Nakamoto, ličnost čiji identitet nije rasvetljen. Godinama je ova digitalna valuta bila tek jedna od hiljadu sličnih na finansijskom tržištu, ali onda je potisnula sve ostale i njena cena je počela vrtoglavo da raste. Početkom ove godine jedan bitkoin je vredeo 1.000 dolara, da bi u decembru njegova vrednost premašila fantastičnih 20.000 dolara. Dok jedni u bitkoinu vide mogućnost uspostavljanja globalnog finansijskog sistema bez uticaja vlada ili banaka, drugi upozoravaju da je reč o prevari i naduvavanju mehura koji mora pući. O tome šta je zapravo bitkoin, o njegovoj predistoriji i kontroverzama koje ga prate, govori knjiga Natanijela Popera *Digitalno zlato*, koja će se uskoro naći i u našim knjižarama. *„Digitalno zlato* je neobična priča o jednom grupnom izumu, pripovest o živopisnim ličnostima koje su stvorile bitkoin, uključujući i jednog finskog studenta, argentinskog milionera, kineskog preduzetnika, Tajlera i Kamerona Vinklvosa, tajanstvenog tvorca bitkoina Satošija Nakamota, kao i Rosa Ulbrihta, osnivača *Silk rouda*, tržišta narkotika na internetu. U *Digitalnom zlatu*, reporter *Njujork tajmsa* Natanijel Poper iznosi zanimljivu priču o ovoj novoj tehnologiji. Na svakom stadijumu puta, bitkoin je izvanredno zanimljivo svedočio o tome kako funkcioniše novac, ko iz njega izvlači korist, i kako bi sve to moglo izgledati ubuduće."

Krimi

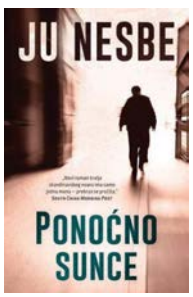

JU NESBE:
Ponoćno sunce
Prevod: JELENA LOMA

Romanom *Krv na snegu* Ju Nesbe je otpočeo nov ciklus krimića u kojima glavni junak nije nikakav borac za pravdu, već tarantinovski antijunak, plaćeni ubica mekog srca koji se zamerio mafijaškim gazdama. I novi Nesbeov roman *Ponoćno sunce* napisan je na tom tragu. Junak romana Jun Hansen bivši je hipik koji je počeo da diluje hašiš kako bi prikupio novac za lečenje ćerke obolele od leukemije. Šef narko-mafije u Oslu, s nadimkom Ribar, optužiće Juna da je odgovoran za smrt njegovog plaćenog ubice, ali će mu zatim i ponuditi da zauzme njegovo mesto. Kada mu dete umre, Jun poželi da prekine s dotadašnjim životom i beži na krajnji sever zemlje, na Finmarčku visoravan gde sunce retko zalazi, menja identitet i predstavlja se lokalnim laponskim meštanima kao lovac na ptice. A onda, dok se Jun zaljubljuje u ćerku lokalnog sveštenika čiji je muž nestao, bivši šef zatvara obruč oko njega. U nizu hvalospevnih recenzija koje su pratile izlazak *Ponoćnog sunca* pored ostalog stoji: „Ju Nesbe je na svom terenu dok nam majstorski kazuje priču o mladiću koji pokušava da pobegne od posledica zločina i koji se suočava sa teškim pitanjima o ljubavi, veri i životu... Snažna priča o ličnom porazu, očajanju i spasenju, o tome kako se možete izgubiti u divljini – i tamo ponovo pronaći sebe."

SF

DŽEJMS S. A. KORI:
Nemezine igre
Prevod: GORAN SKROBONJA

Džejms S. A. Kori je pseudonim pod kojim dva majstora naučne fantastike, Danijel Abraham i Taj Frenk, potpisuju serijal „Prostranstvo", po oceni kritičara jednu od najboljih ikada napisanih spejs-opera, „naučnofantastični ekvivalent *Pesme leda i vatre*, samo sa manje odrubljenih glava i mnogo više svemirskih brodova". Radnja serijala odvija se u XXIII veku. Zemljani su kolonizovali čitav Sunčev sistem, i tamo nastavili sve svoje političke, rasne i klasne podele i sukobe. Junak serijala Džim Holden, kapetan broda *Rosinanto*, pokušava da se snađe i preživi u haosu međuplanetarnih ratova i spletki. Nakon romana *Buđenje nemani*, *Kalibanov rat*, *Abadonova kapija* i *Sibola u plamenu*, a uoči početka treće sezone TV serije koja se emituje na SyFy televiziji, Laguna je objavila i peti tom „Prostranstva". U *Nemezinim igrama* Holden i drugari suočeni su s masovnim egzodusom kolonista ka drugim svetovima, popuštanjem centralnih vlasti, nestajanjem brodova, terorizmom, privatnim vojskama, kao i krađom poslednjeg uzorka kobnog protomolekula koji može da uništi ljudsku vrstu... Za sve ljubitelje ovog žanra, serijal „Prostranstvo" je nešto najbolje što se može naći u našim knjižarama.

Nemačka: Pregovori o formiranju vlade

GroKo, KoKo ili

Nemačke socijaldemokrate su posle izborne propasti poručile da idu u opoziciju. Ipak, nakon što su propali pregovori demohrišćana Angele Merkel sa drugim partijama, započeli su sa njima preliminarne razgovore o obnavljanju velike koalicije (GroKo) ili formiranju "kooperacione koalicije" (KoKo), novog izuma vrha socijaldemokrata sa kojim se većina medija sprda. Pregovori će biti dugi, a ishod je neizvestan

DRUGOVI SE PITAJU: Martin Šulc na kongresu socijaldemokrata

novi izbori

Za "Vreme" iz Bona

Tromesečna hronika političkih zbivanja iz ugla Socijaldemokratske partije Nemačke (SPD) izgleda ovako: 24. septembra na izborima dobijaju 20,5 odsto glasova – najmanje u istoriji. Iste večeri doskorašnja velika nada na čelu partije, a sada povesni gubitnik Martin Šulc otresito ko-

Fotografije: AP

manduje da se ide u opoziciju gde će se vidati rane. Sledi pokušaj pregovora demohrišćana (CDU i bavarski CSU), liberala (FDP) i Zelenih, koji se nekoliko sedmica kasnije završava fijaskom.

Pritisak na SPD da ipak spase zemlju novih izbora raste, te socijaldemokrate popuštaju u skladu sa svojim oportunističkim karakterom na čijoj su izgradnji decenijama radili. Početkom decembra na partijskom kongresu delegati konačno glasaju da se sa konzervativcima pregovara o novoj vladi, ali sa "otvorenim ishodom". Sondažna faza razgovora počela je u sredu (20. decembar).

Pri tome bi fraza o "otvorenom ishodu" komotno mogla biti proglašena za reč godine u političkoj čaršiji. Bio je to način da Šulc makar nakratko pomiri nekoliko struja svoje partije – one desnije koji bi i treći put da budu partneri kancelarke Merkel u vladi; one levije koji traže temeljnu obnovu SPD-a u opoziciji; i one koji ne znaju šta bi, pa pričaju o podršci manjinskoj vladi demohrišćana. Bio je to način i da Šulc za sada spase svoju fotelju partijskog šefa – eto, nije sasvim preumio i pogazio reč datu posle izbora, ali iz odgovornosti prema građanima ide u pregovore sa tobože "otvorenim ishodom".

Ipak, i pored sve te muke, sunovrata socijaldemokratije generalno, a SPD-a posebno (videti "Od crvenog džina do belog patuljka", "Vreme" 1326), mora da u stranačkoj centrali, takozvanoj "Kući Vilija Branta" u Berlinu, sede ljudi koji nisu izgubili smisao za humor. Jer odatle je usred opšteg meteža na političkoj sceni potekao predlog da se sa demohrišćanima stupi u nekakvu "kooperacionu koaliciju" – to bi značilo da se stranke dogovore o budžetu, podeli resora i još par krupnih pitanja, a da inače budu, što bi rekao Fejsbuk, u *open relationship* – da kod svake teme mogu da glasaju drugačije od svog koalicionog partnera i traže podršku opozicije.

Mediji su dosad neviđenu "kooperacionu koaliciju" smesta prozvali KoKo i danima zbijali sprdnje na račun tog predloga. Nema valjda novina u kojima KoKo nije nazvan *Kokolores* – a to je sleng koji vuče korene iz međuratne scene berlinskih ovisnika o kokainu i označava neprekidno lupetanje gluposti.

MALA VELIKA KOALICIJA

Nevolja za SPD je što Angelu Merkel ne zanimaju ni KoKo, ni manjinska vlada niti bilo šta drugo što joj, jedan mandat pred političku penziju, miriše na eksperiment. Ona hoće samo GroKo, kako se skraćeno naziva Velika koalicija (*Große Koalition*). Na kraju pregovora sa SPD mora doći do dogovora koji garantuje "stabilnu vladu", rekla je Merkelova.

Doduše, ta Velika koalicija ne bi bila preterano velika. Demohrišćani i socijaldemokrate su u septembru u zbiru dobili tek 53,4 odsto (na prethodnim izborima 67,2) i u Bundestagu imaju 399 od 709 stolica.

Kako je u razgovoru za radio Dojčlandfunk objasnila politikološkinja Zabine Krop sa Slobodnog univerziteta u Berlinu, ova za uslove Velike koalicije skromna većina značila bi da vladajuće stranke moraju da obezbede gvozdenu disciplinu u poslaničkim klubovima. A to, opet, nije ni dobro ni popularno – pogotovo bi SPD-u bilo nezgodno da levo partijsko krilo ne sme s vremena na vreme da se izduva glasanjem protiv nekog predloga vlade te tako pošalje poruku starim biračima kako SPD nije potpuno zaboravio sopstvene principe.

Zabine Krop, doduše, ne pristaje na opšte mesto većine analiza u kojima se podseća da je SPD kao stranka dvaput teško propatio u zagrljaju "crne udovice" Angele Merkel jer je ona znala da sve uspehe crno-crvenih vlada pripiše isključivo sebi. Ova profesorka veruje da je SPD zaslužan za prilično krupne pomake – tu se svakako ubraja i zakonski definisana minimalna satnica – ali da je premalo uradio da svoje uspehe reklamira. "To će morati da promene", kaže Zabine Krop.

PRITISAK JAVNOSTI

Zbilja postoji veliki pritisak na SPD da uđe u koaliciju, što se smatra "preuzima-

»

OBRATI PAŽNJU

JOŠ NEKOLIKO NEPRODATIH PRIMERAKA

knjige se prodaju u prostorijama redakcije, pouzećem i preko interneta
informacije na 011/3234-774
ili *www.vreme.com*

Knjige u izdanju nedeljnika

VREME

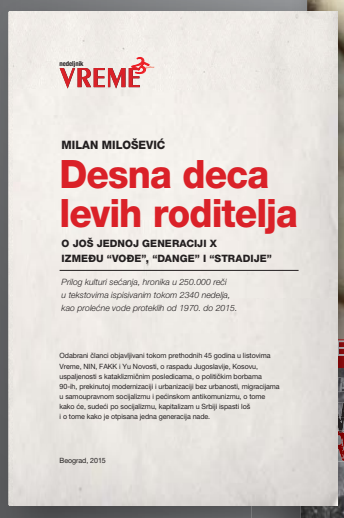
nedeljnik VREME

MILAN MILOŠEVIĆ

Desna deca levih roditelja

O JOŠ JEDNOJ GENERACIJI X
IZMEĐU "VOĐE", "DANGE" I "STRADIJE"

Prilog kulturi sećanja, hronika u 250.000 reči u tekstovima ispisivanim tokom 2340 nedelja, kao prolećne vode proteklih od 1970. do 2015.

Odabrani članci objavljivani tokom prethodnih 45 godina u listovima Vreme, NIN, FAKK i Yu Novosti, o raspadu Jugoslavije, Kosovu, uspaljenosti s katastrofičnim posledicama, o političkim borbama 90-ih, prekinutoj modernizaciji i urbanizaciji bez urbanosti, migracijama u samoupravnom socijalizmu i pećinskom antikomunizmu, o tome kako će, sudeći po socijalizmu, kapitalizam u Srbiji ispasti loš i o tome kako je otpisana jedna generacija nade.

Beograd, 2015

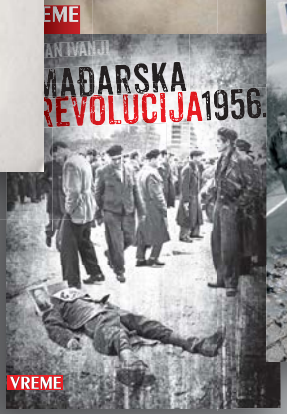

njem odgovornosti", ali i na demohrišćane da koliko treba popuste socijaldemokratama kako bi se formirala klasična stabilna vlada. Manjina Nemaca podržava održavanje novih izbora, a ankete pokazuju da bi rezultati bili skoro identični onima s kraja septembra.

Tu je znakovita mala promena – liberali se kotiraju dva procentna poena slabije, a Zeleni dva procentna poena jače nego tada i to je rezultat propalih pregovora o takozvanoj Jamajka koaliciji – njih su torpedovali liberali nespremni na krupnije ustupke, dok su se Zeleni pokazali pragmatičnim. Očito da nemački građani umetnost političkog kompromisa i dalje cene više nego preteranu principijelnost.

Na realnu matematiku koja je ostavila partijski spektar sa samo dve opcije – Velika koalicija ili novi izbori – dolazi i iracionalni strah nemačke javnosti od preteće nestabilnosti. To se videlo sredinom novembra kada su dve vodeće teme u medijima bile natezanje oko formiranja Vlade u Berlinu i puč u Zimbabveu: o obema se izveštavalo sa istom dozom drame. Strah od novih izbora dodatno je potkrepljen prognozom da bi gotovo sigurno ojačala Alternativa za Nemačku (AfD). Desničari su u Bundestag ušli sa 94 poslanika, nije im naštetilo ni istupanje iz partije dojučerašnje liderke Frauke Petri.

ZAJEDNO ILI NE: Angela Merkel i Martin Šulc

TAČKA SPORENJA

Jedna škola mišljenja kaže da je SPD nećkanjem i premišljanjem proizveo zgodnu nuspojavu – digao je sebi cenu. Iako je zvaničan stav partijskog vrha da se u pregovore sa famoznim "otvorenim ishodom" ne ide sa "ruksakom punim crvenih linija" (tako je to formulisala šefica poslaničkog kluba Andrea Nales), već su ugledne socijaldemokrate isticale određene zahteve koji bi za Angelu Merkel mogli da se ispostave kao odviše krupne prepreke.

Osim socijaldemokratskih klasika poput (malo) jačeg oporezivanja bogatih, (malo) većih penzija i (malo) veće minimalne cene rada, kao tačka sporenja pojavilo se zdravstveno osiguranje. Trenutno u Nemačkoj svi moraju da budu osigurani, pri čemu većina građana ima obavezno osiguranje. Službenici iz javnog sektora kao i mnogi boljestojeći, međutim, imaju privatno osiguranje koje ne samo da nudi više usluga, već ga i lekari više vole jer od takvih pacijenata bolje zarađuju. Tako je tokom godina de fakto stvoreno dvoklasno zdravstvo u kojem neki zakazuju preglede odmah i ulaze preko reda, a neki moraju da čekaju mesecima na termin i satima u čekaonici.

SPD bi sve to hteo da prelije u jedinstveno građansko osiguranje, čemu se protive demohrišćani i lekarske komore. Izgleda da će se taj front taktički isplatiti SPD-u jer, prirodno, čak 62 odsto Nemaca podržava ujednačavanje prava svih osiguranika, dok se tome protivi svega 28 odsto.

DIZANJE CENE

Što se "dizanja cene" za ulazak u koaliciju tiče, list "Handelsblat" je javio da je Martin Šulc u malom krugu partijskih drugova rekao da je cilj zauzimanje resora finansija, bez sumnje najvažnijeg ministarstva u kabinetu. Do sada je ulogu kerbera pred državnom kasom igrao demohrišćanin Volfgang Šojble, no on je već prekomandovan na mesto predsednika Bundestaga. San mnogih socijaldemokrata je da masne budžetske suficite kojima je Šojble plaćao stare dugove iskoriste za investicije u infrastrukturu i obrazovanje.

Zauzvrat bi SPD mogao Merkelovoj da izađe u susret kod pitanja izbeglica. Demohrišćani traže da se ograniči doseljavanje porodica migranata koji uživaju privremenu zaštitu – takvi su recimo svi Sirijci – dok bavarski konzervativci insistiraju da se broj došljaka ograniči na najviše 200.000 godišnje.

Dok preko puta stola sede stari znanci iz SPD-a, Merkelova ima barem tri muke manje nego dok je moderirala pregovore sa Zelenima i kočopernim liberalima. Prvo, SPD za razliku od Zelenih nije za brzinsko zatvaranje elektrana na ugalj i zabranu proizvodnje vozila sa motorima na unutrašnje sagorevanje jer bi to ugrozilo brojna radna mesta. Drugo, SPD ne traži da se porezi i dažbine radikalno smanje kao što su to hteli liberali, naprotiv. Treće, SPD će se zajedno sa Merkelovom zalagati za "više" Evrope, što bi mogla da ostane samo fraza, ali bi moglo i da se pretoči u podršku francuskom predsedniku Emanuelu Makronu u osnivanju ministarstva finansija evrozone.

Razgovori neće biti ni brzi ni laki – posebno je crvenima stalo da partijskoj bazi pokažu kako nisu prebrzo po treći put legli s kancelarkom u postelju. Na kongresu gde su Šulc i ekipa dobili podršku da uđu u razgovore sa "otvorenim ishodom" ugrađeno je i nekoliko pit stopova: preliminarni razgovori trajaće verovatno i tokom praznika, a 14. januara bi socijaldemokrate trebalo da održe još jedan kongres na kojem će se odlučiti da li pravi pregovori počinju. A tek kada se oni završe, konačnu reč o eventualnom ulasku u vladu daće članstvo na unutarstranačkom referendumu.

Deluje da nove vlade ne može biti pre marta, ako je uopšte bude. Pokrajinski odbor SPD-a u Tiringiji već se izjasnio protiv Velike koalicije i tako se pridružio uticajnoj omladini stranke. Nakon prošlih izbora u Nemačkoj očito ne važe stare izvesnosti prema kojima je kompromis *über alles – iznad svega*. Na kraju pomenutog intervjua za Dojčlandfunk profesorku Krop su zamolili da proceni kakav će biti ishod pregovora. Njen odgovor je glasio: "U ovom trenutku se ne usuđujem da prognoziram." ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Podeljena zemlja

Foto: AP

Vanredni parlamentarni izbori u Kataloniji koji se održavaju 21. decembra neće rešiti krizu nastalu nakon referenduma o nezavisnosti koji je centralna vlada u Madridu proglasila nevažećim: autonomna pokrajina će ostati podeljena na pobornike i protivnike otcepljenja od Španije

Nakon referenduma i proglašenja Deklaracije o nezavisnosti u Kataloniji centralna vlada u Madridu je oštro reagovala: deklaracija je suspendovana, katalonska vlada je smenjena, protiv vođa pokreta za nezavisnost pokrenute su krivične prijave, postavljena je prinudna uprava i raspisani vanredni regionalni izbori za 21. decembar. Kada ovaj broj "Vremena" bude izašao iz štampe, glasanje će biti u toku.

O uzrocima krize u Kataloniji piše se već mesecima. Španski mediji razmatraju nekoliko scenarija za prevazilaženje napete situacije, pod uslovom da obe strane budu bile spremne na dijalog i određene kompromise.

"Kriza ne može biti odmah rešena, njeni uzroci ne mogu jednostavno da iščeznu, ali nezavisnosti biti neće. Tačka. Neće biti nezavisnosti", kaže profesor Univerziteta u Barseloni Pedro Viljanova Trias.

Sa druge strane, neki kao moguće rešenje navode ponavljanje referenduma o nezavisnosti u mirnijim uslovima i sa dozvolom centralne vlade (kakav je, na primer, bio u Škotskoj), kao i promenu španskog ustava, mada nikakvih naznaka nema da je konzervativna vlada Marijana Rahoja spremna na bilo kakve ustupke.

"Postoji mnogo mogućih rešenja za katalonsku krizu. Najverovatnije su ustavne reforme koje bi uzele u obzir neke od zahteva pokreta za nezavisnost. To bi svakako bio dug proces, ali je daleko verovatniji od jednostrane nezavisnosti ili povratka na status kvo", kaže David Himenez Tores, profesor na Univerzitetu Kamilo Hoze Sela i kolumnista "Espanjola".

FISKALNE REFORME

Kao najbitniji aspekt u promeni ustava navodi se reforma fiskalnog sistema na nivou cele države i "multidimenzionalna strategija", ne bi li se prevazišla fiskalna neusaglašenost koja je uzrok za nezadovoljstvo regionalnih vlada.

"To bi značilo rebalans doprinosa u centralni budžet i povraćaja sredstava u pokrajine", objašnjava profesor Viljanova.

Španija je 2010. godine započela proces fiskalne konsolidacije kako bi smanjila javnu potrošnju. Međutim, teret kresanja troškova nije ravnomerno raspodeljen: autonomne jedinice smanjile su svoje troškove i potrošnju, dok je centralna administracija povećala troškove zbog rasta kamata, te izdržavanja socijalnog osiguranja i penzionog fonda.

Isti scenario odvijao se i po pitanju prihoda: centralne vlasti su ih povećale, dok su niži nivoi vlasti smanjili prihode. Tek 2013. javni troškovi su u celini konsolidovani, deficit je doveden na razumnu meru. Računica potvrđuje da su se tokom godina krize, pa i u prvim godina-

ma oporavka, rezovi fokusirali na novčana sredstva kojim upravljaju regioni, pre svega u oblasti obrazovanja, zdravstva i socijalnih usluga.

Nisu, međutim, sve regije podjednako podnele teret restriktivne ekonomske politike. Zajedno sa Kastiljom La Mančom, Katalonija je podnela najveći teret uz smanjenje socijalnih davanja za više od 26 odsto između 2009. i 2015. godine. Katalonija je tako bila prinuđena da najviše poveća cenu upisa na univerzitet.

UDAR NA JEZIK I KULTURU

"Ne samo da su mere u Kataloniji bile neuspešne, već je smanjivanje budžeta i donošenjem određenih zakona o obrazovanju povećan državni pritisak koji je ugrožavao kulturu i jezik Katalonije. Zato se zalažemo za nezavisnost, u nedostatku razgovora sa državom koja želi centralizaciju koju nije moguće izgraditi na uniji različitih naroda", kaže Hulija Rege, novinarka katalonskog "Periodika".

Istovremeno, agencije su smanjile kreditni rejting Katalonije, onemogućile je da se zadužuje po povoljnim kamatnim stopama i učinile zavisnom od kredita španske države.

Sve to je dovelo do nezadovoljstva kod Katalonaca. Uprkos činjenici da su se prethodne katalonske vlade bile saglasile sa rezovima, mnogi u Kataloniji smatraju da je centralna vlada glavni krivac za sve. Pokret za nezavisnost samo je iskoristio nagomilano nezadovoljstvo. U svakom slučaju, promena uspostavljenih mera štednje zavisiće od svih strana. Stoga će najveći izazov nove katalonske, ali i centralne španske vlade, biti pregovori o promeni španskog ustava nakon 39 godina (trenutni Ustav donet je 1978. godine).

"Promena bi podrazumevala veću autonomiju Katalonije, poboljšanje njenog finansiranja i prepoznala bi plurinacionalnu prirodu Španije u okviru savezne države", kaže prvi sekretar Partije katalonskih socijalista Mikel Iseta.

To bi, takođe, trebalo da znači početak kraja faze aktiviranog člana ustava 155, kojim su suspendovani vlada i parlament i nakon čega je Madrid uspostavio direktnu vlast nad ovom severoistočnom regijom, kao i povratak na red i vladavinu prava u Kataloniji.

PROBLEMI NAKON REFERENDUMA

Katalonija se nakon referenduma suočila sa ekonomskim problemima. Vlada u Madridu tvrdi da je oko 1000 kompanija odlučilo da preseli svoje pravno sedište iz Katalonije u druge delove Španije. Pojedine banke takođe su se preselile, a turizam je naglo opao.

Težište političke debate u izbornoj kampanji ipak nije bilo kako da se oporavi institucionalna, socijalna i ekonomska normalnost – katalonski nacionalizam sveo je kampanju na poigravanje emocijama. Kampanja je fokusirana na član ustava 155, sudski progon pobornika nezavisnosti, oživljavanje duha Fransiska Franka.

"Ovo je podeljeno društvo", kaže profesor Viljanova dodajući da se fiskalna konsolidacija neizbežno nameće novoj vladi, iako o tome nije bilo reči u kampanji. "Naravno da u kampanji neće otvoreno da pričaju o tome, ali krucijalna stvar je da prevaziđemo krizu u kojoj se trenutno nalazimo". ¶

KATARINA SREMČEVIĆ

Energetska efikasnost spasava budžet

Predstavnici opština i energetski menadžeri Zlatiborskog okruga sastali su se kako bi razgovarali o načinima da smanje izdatke za energiju u javnom sektoru i „spasu budžet", te pomognu građanima da umanje svoje troškove za energiju

Jedna osnovna škola u Užicu koristi lož-ulje kako bi grijala prostorije, a zbog toga troši novca koliko sve ostale škole u ovom gradu zajedno. Opština Nova Varoš potrošila je milion evra na energente za grijanje nakon što se prošle godine suočila sa izrazito hladnom zimom. Stanovnici opština u ovom regionu koriste neefikasne šporete i peći, zbog čega za jednu grejnu sezonu potroše mnogo više sredstava nego što je neophodno. Takođe, neefikasni načini grijanja dovode do zagađenja vazduha i lošeg kvaliteta javnog zdravlja, hroničnih problema dobro poznatih građanima Užica. Kako bi ovakvih primjera bilo sve manje, predstavnici opština i energetski menadžeri lokalnih samouprava Zlatiborskog okruga sastali su se u Novoj Varoši sa predstavnicima civilnog društva i energetskim menadžerima iz drugih regiona i u okviru konferencije „Dobra energija Zlatiborskog okruga" razgovarali o načinima uz pomoć kojih mogu da smanje izdatke za energiju u javnom sektoru i „spasu budžet", te pomognu građanima da smanje svoje izdatke za energiju.

Aleksandar Macura iz RES fondacije, koja je uz Beogradsku otvorenu školu i Regionalnu razvojnu agenciju Zlatibor organizovala ovu konferenciju, upozorio je da izdvajanja za energiju često prelaze deset odsto lokalnih budžeta što su značajna sredstva koja zavise od načina grijanja, opšteg stanja u kome se zgrade nalaze, visine subvencija koje su date javnim institucijama u vezi sa energetikom. „Jedan od zadataka energetskog menadžmenta je da upravljanjem procesima snabdevanja, potrošnje i proizvodnje energije smanji izdatke javnoj upravi. Ipak, promena u energetskoj efikasnosti lokalnih samouprava ne može doći od samog energetskog menadžmenta, ali je on alat za promenu. Veću energetsku efikasnost ne možemo dostići bez investicija koje se moraju fizički ostvariti tj. morate da zamenite kotao, izolujete zgradu, zamenite sijalicu itd.", rekao je.

Prošlo je četiri godine od kada je u Srbiji uveden sistem energetskog menadžmenta koji je, između ostalog, sve lokalne samouprave sa više od 20 hiljada stanovnika obavezao da imaju energetskog menadžera. Trenutno ovu obavezu ispunjava tek petina opština i gradova Srbiji, a upravo toj manjini pripadaju gotovo sve lokalne samouprave u Zlatiborskom okrugu, što je učesnike konferencije dovelo do zaključka da su one zainteresovane za rješavanje problema energetske efikasnosti.

Zlatiboru je dovoljno drvo

Zlatiborski okrug spada u red najšumovitijih područja u Srbiji. U prilog tome govori podatak da ovaj okrug, bez teritorije opštine Sjenica, godišnje može da ponudi 325.000 kubnih metara biomase. To je drvo koje može da bude iskorišćeno za ogrev, ali se samo četvrtina iskoristi za tu namjenu. Zlatiborski okrug je toliko bogat šumama da nema potrebe da se na njegovoj teritoriji za grejanje koriste ugalj, mazut, lož-ulje ili bilo koji drugi energent jer ima dovoljno drveta za sve toplane i domaćinstva – pokazalo je istraživanje o efikasnosti potrošnje drvne biomase u domaćinstvima koje je u okviru projekta GIZ-a sproveo Đorđe Marić, inženjer šumarstva. Čak 90 odsto domaćinstava Zlatiborskog okruga toplotnu energiju dobija iz drveta, ali je efikasnost potrošnje takve energije mala jer u velikom broju slučajeva domaćinstva koriste sirova drva, nemaju termičku izolaciju, te koriste neefikasne šporete i kotlove koji ne održavaju trenutno stanje tehnologije na evropskom tržištu. Laboratorijsko istraživanje je pokazalo da šporeti koji deklarišu efikasnost od 80 procenta, u najboljem slučaju dostižu tek 30 procenata.

Istraživanje je razbilo zabludu da su domaćinstva ta koja sagorijevaju ugalj jer svega 15 odsto domaćinstava koristi taj energent, a i kada ga koristi, to je po pravilu u kombinaciji sa drvetom. Dakle, onaj dio problema koji potiče od sagorijevanja fosilnih goriva prije svega je odgovornost javnih kotlarnica na području lokalnih samouprava. Rezultati iz 2016. su bolji u odnosu na 2014. godinu kada je ovo istraživanje prvi put rađeno jer broj domaćinstava koja koriste pelet četiri puta je veći, a broj onih koji koriste suvo drvo (sušeno najmanje 6 mjeseci) je dva puta veći.

SISTEMSKA PROMENA

Direktor RRA Zlatibor Slavko Lukić rekao je da je najvažnije praviti sistemsku promjenu u pristupu kako bi se ostvarila veća efikasnost i da opštine treba da omoguće pristup javnog i privatnog sektora, te strukovnih organizacija energetskoj oblasti. „Iskorištavanje dostupnih energenata koji sada jednostavno propadaju, pravljenje novih poslovnih modela, jačanje „lanca od šume do kotla", neke su od stvari koje dodatno mogu da budu vetar u leđa u ovoj oblasti i zato je bitno regionalno planiranje. Ako na nivou zlatiborskog regiona nastavimo da sarađujemo, Ministarstvu energetike, koje treba da odobri sredstva za projekte, urađeno je 90 odsto posla, dok u suprotnom rizikujemo da sredstva ostanu neiskorišćena." Prednosti ovog kraja Srbije, bogatog šumama, istakao je i predsednik opštine Nova Varoš Radosav Vasiljević. „Kada bi se prešlo na grejanje na drvnu biomasu koje u Novoj Varoši ima na pretek, troškovi bi bili mnogo manji od pomenutih milion evra koje su utrošene na različite skupe energente. Izgradnje kotlarnica na pelet su jedan od najboljih načina da spasimo budžet svoje opštine i takve projekte smo već osmislili."

Predstavnici opštine Priboj ranije su uvidjeli pomenute prednosti pa su u novembru prošle godine pustili u rad toplanu snage 0,9 MW koja koristi pelet, a koja sada grije četiri javna objekta i to zgradu opštinske uprave, jednu školsku i jednu predškolsku ustanovu, te dom kulture. Po riječima zamijenika predsednika opštine Saše Vasilića, ovaj prelazak sa strategija i akcionih planova na konkretna djela doveo je do smanjenja emisije ugljen-dioksida za oko 500 tona na godišnjem nivou, kvalitetne usluge daljinskog grijanja, novih radnih mjesta kod lokalnog proizvođača peleta i energetske nezavisnosti ove opštine. „Pre toga smo koristili ugalj i imali velike ekološke probleme. Iako svesni da je pelet skuplja opcija od uglja, odlučili smo da je zdravlje sugrađana bitnije. Bitno je naglasiti da se pelet nabavlja od lokalnih proizvođača što je pokrenulo lokalnu ekonomiju". Uz pomoć Kancelarija za upravljanje javnim ulaganjima planirana je izgradnja još nekoliko toplana koje će koristiti drvnu biomasu, ali Vasilić naglašava da u vezi sa tim postoji i određena doza straha. „Potrebno je razgovarati sa akterima koji mogu da utiču na razvoj tržišta drvne biomase. Ne sme nam se desiti da ulažemo veliki novac, a da kasnije nemamo dovoljno energenta, u ovom slučaju peleta. Zato je bitno je da razgovaramo sa predstavnicima Srbijašuma. Takođe, potreban nam je logistički centar za drvnu biomasu i udruživanje Priboja, Prijepolja i Nove Varoši jer se sve tri opštine nalaze u radijusu od 50 km i samim tim je prevoz biomase isplativ", rekao je Vasilić.

MAKSIMALNA KORIST UZ MALA ULAGANJA

Da bi se ostvarilo dobro upravljanje energijom, neophodno je inače mala ulaganja iskoristiti tako da od njih opštine imaju maksimalnu korist, upozorili su energetski menadžeri opštine Vrbas koja predstavlja primjer dobre prakse u sistemu energetskog upravljanja. Nikola Vujević i Željko Zečević su energetskim menadžerima Zlatiborskog okruga predstavili način na koji to ostvaruju i naglasili da osim zakonske obaveze, motiv za rad treba da budu i brojne koristi lokalne zajednice odnosno zaštita životne sredine, ušteda u budžetu i promovisanje vrednosti održivog razvoja. „Moramo znati koji su nam ciljevi, a oni moraju da budu veći od 1 odsto smanjenja potrošnje energenata u odnosu na prethodnu godinu, koji predviđa zakon. Ako imate pozitivne podatke, odnosno ostvarenu uštedu u novcu i emisiji ugljen-dioksida, dobro radite svoj posao."

Za rješenje problema koji je uočen u svim opštinama, a koji se tiče nedostatka lokalnih kadrova obučenih da se na odgovarajući način bave energetskim menadžmentom, predloženo je uspostavljanje regionalnog „djeljenog" energetskog menadžera, angažovanje eksternih eksperata ili osnivanje regionalne radne grupe za energetiku kako bi sve ove opštine lakše prošle kroz proces energetske tranzicije u kojem se, kako kažu, nalaze. ¶

JOVANA PREŠIĆ

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

RES
RES Foundation
Partnerships
for Resilience

Bešumna norveška šuma

Norveška je 13. decembra postala prva zemlja u kojoj se FM radio-signal više ne emituje legalno. Prva reakcija je da deset do dvadeset odsto slušalaca više voli radio koji šušti

ZA MUZEJ: Dobri stari radio-prijemnik...
Foto: darkside/*freeimages.com*

Prvo su došli po vinilne ploče koje su pucketale. Nisam se bunio jer sam već nabavio ce-de plejer. Onda su došli po kompakt diskove. Nisam se bunio jer sam ionako sve već slušao na Napsteru. Pa su došli po analogni televizijski signal. Bilo me je baš briga jer sam ionako batalio televizor zbog Jutjuba i torenta, a za utakmice imam kablovsku. Sada sedim u kolima i vrtim po radiju tražeći neku stanicu, ali čujem samo pucketanje. Da li je moguće da svi istovremeno puštaju "Zamišljeni pejsaž broj 4" Džona Kejdža?

Ovo bi moglo da bude razmišljanje nekog Norvežanina u Svalbardu u sredu 13. decembra 2017. Čovek je na krajnjem severu zemlje, blizu polarnog kruga i tog dana su mu sa radio-prijemnika u kolima nestali svi FM signali jer je Norveška upravo okončala prelazak sa analognog na digitalni (DAB) radio pogasivši sve FM predajnike po zemlji. Izuzev nekoliko u Oslu koji su nastavili da rade kao pirati.

Ideja da je u vreme digitalizacije sve što je analogno čist luksuz, naročito ako država učestvuje u troškovima, nije nova. Televizija se digitalizovala u poslednjih petnaest godina, čak i u Srbiji. Ali, radio je izmicao iz mnogih razloga. Prvo, analogni radio je na neki način najjeftiniji medij koji postoji, jeftiniji čak i od internet portala. Za emitovanje programa danas je dovoljno da imate mikrofon, laptop (eto i tu malo digitalizacije) i predajnik (a ima ih i za stotinak dolara) i čuju vas svi u krugu od par stotina metara, možda dobacite i koji kilometar ako je geografija dobra. Sve što slušaocima treba je tranzistorče, kako se popularno zove jeftini radio-aparat od nekoliko stotina dinara. Tranzistor koristi baterije koje traju danima, možda i nedeljama, a vaša stanica troši manje struje nego kuhinjski bojler. Zapravo, možete da emitujete i na prostoru gde nema ni struje ni interneta, uključujući mobilni. Naravno, dozvola za emitovanje nije uključena u cenu, kao ni izvođačka prava i druge kapitalističke i režimske zavrzlame.

Međutim, troškovi rapidno rastu sa legalizacijom, samim tim i obavezom da kvalitetnim signalom pokrijete prostor koji vam je iznajmljen. Kada se sva pravila poštuju, FM radio-stanica je oko osam puta skuplja od digitalne, barem su tako izračunali u Norveškoj.

PREDNOSTI I MANE

Najveća prednost digitalnog radija, za onog ko ga sluša, ogleda se u kvalitetu signala. Digitalni signal može da bude savršen ili ga nema uopšte. Za razliku od analognog koji krcka, šumi, nestaje i pojavljuje se. A ako ste u kolima i nemate RDS, onda još morate i da znate napamet frekvencije svoje omiljene stanice po regionima. I da se spremite na upade sa susednih predajnika što zna da bude zabavno ili neprijatno.

Svega toga kod digitalnog radija nema. Signal je jedinstven za celu državu, samo je važno da pokriva teritoriju na kojoj se nalazite. To je prvi problem s kojim su se Norvežani suočili. Zemlja im je planinska, obala razuđena (fjordovska) i nije lako niti jeftino da se premreži digitalnim signalom kvalitetno jer je drugačije besmisleno. Sreća, pa imaju para.

Najveći problem je, ipak, na strani slu-

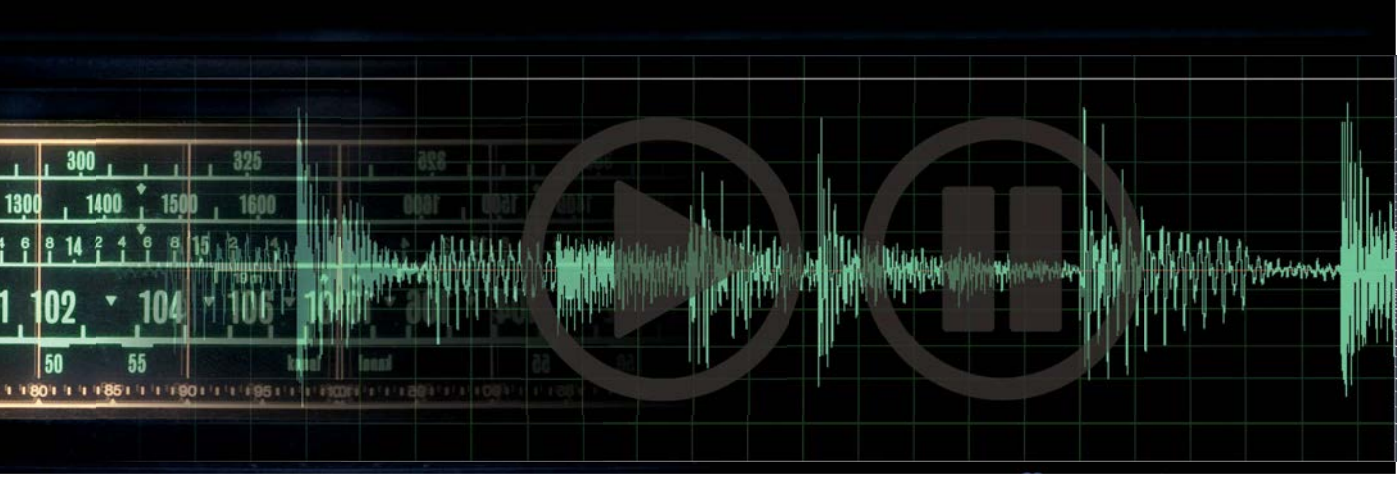

Ilustracija: VREME/IH

šalaca. Oni moraju da promene svoje FM uređaje koji im postaju bezvredni ili da nabave dodatke koji će hvatati signal i slati ga na pojačalo. Ima takvih uređaja i za radio u kolima, kače se na komandnu tablu gde i navigacija. Mada će kod starijih radio-prijemnika koji nemaju nikakav spoljni ulaz povezivanje svejedno teže ići, to jest zahtevaće pomoć stručnog lica zvanog majstor. Ali takvi dodaci često koštaju više nego vaš FM radio, kućni ili onaj u autu.

Kada je Norveška pre godinu dana definitivno objavila da od januara 2017. kreće sa gašenjem FM signala, upravo su automobilisti bili najgrlatiji protivnici. Podaci su pokazivali da 80 odsto automobila nema digitalni prijemnik (taj procenat je pao na 49 do kraja godine), a procena je bila da više od polovine ne može lako da unapredi analogni radio-aparat u kolima. To znači bez pomenute majstorske intervencije koja dodatno košta. Nije bio zanemarljiv procenat (44 odsto) ni onih koji nikakav digitalni radio nisu imali u kući, pa je bilo neophodno da ga kupe.

S druge strane, norveški javni servis NRK je pre godinu dana digitalnim signalom već pokrivao 99,5 odsto teritorije, komercijalne radio-stanice oko 92 odsto, dok je najlošija statistika bila kod lokalnih, tek polovina je bila digitalizovana. Na putevima je DAB stajao barabar sa FM-om, samo je trebalo promeniti predajnike u tunelima.

Norvežani su kao nacija takođe bili prilično digitalizovani, više od polovine (55 odsto) domova imalo je barem jedan DAB prijemnik. Razlog je taj što je država najavila prelaz na digitalni radio još 2011, te je poruka svima bila da ne kupuju analogne prijemnike. I opet im je ostalo oko osam miliona radio aparata nespremnih za digitalizaciju. Deo može da se nadogradi, ostatak je planiran za reciklažu.

ANALOGNI SLUŠAOCI

Prvi rezultati digitalizacije nisu ohrabrujući. Broj slušalaca radija, inače medija koji je najviše ugrožen internetom, opao je za deset odsto, NRK je izgubio čak petinu slušalaca. Sada se svi pitaju da li je to samo posledica prelaza na novu tehnologiju ili medijski trend. Jer internet i digitalizacija dramatično ugrožavaju radio, više nego štampane medije, a i bolji su prijatelji FM-u nego digitalnom. Većina mobilnih telefona ima FM prijemnik za koji je potrebno samo da uključite slušalice koje preuzimaju ulogu antene. Telefoni sa DAB prijemnicima tek su počeli, stidljivo, da se pojavljuju 2016. Niko ne može da proceni da li će DAB radio postati obavezni dodatak mobilnom aparatu umesto FM-a, mada za to postoje dobri razlozi. Radio-prijemnik u telefonu, bilo digitalni ili analogni, ne koristi internet vezu, dakle moguće ga je slušati i kada internet "padne" ili ga uopšte nema. Troši manje struje i ne zauzima nikakav prostor u memoriji, za razliku od internet radija koji je ozbiljan konzument megabajta.

Interesantno je da su frekvencijska modulacija (FM) i internet gotovo vršnjaci. FM tehnologija nastala je pedesetih godina prošlog veka i odmah se primila i masovno raširila zbog praktičnosti. Naročito su je zavoleli automobilisti, čitaj Amerikanci. S vremenom je tehnologija napredovala i signal sa FM radija, ako se prima dobrim uređajem, ume da bude kristalno čist. Ipak, po prirodi stvari i prenosa, s njim uvek putuje i nekakav šum, čega kod digitalnog signala nema. Druga prednost digitalnog signala je što se na istu frekvenciju može smestiti od 6 do 16 programa (kod FM samo jedan). A to znači da za razliku od FM, sa jednog predajnika (uređaja) možete slati više različitih radio-programa. Noviji predajnici su energetski efikasniji i ne mora ih biti više nego FM predajnika da bi pokrili istu oblast, što je do sada bio slučaj.

U slučaju digitalnog radija, glavni trošak se prebacuje na korisnika koji mora »

da kupi znatno skuplji aparat. Takođe, kodiranje digitalnog signala je mnogo komplikovaniji proces od pretvaranja zvuka u električni signal, koji je onda prenosi radio-talasom. FM radio-prijemnik, pa i predajnik, mogao je da napravi malo veštiji elektroničar amater. Za DAB radio potrebni su ozbiljnije znanje i uslovi.

STANDARDI PRE STATUSA

Hoćemo li se sada svi povesti za Norveškom i krenuti masovno da gasimo FM radio? Teško. Za sada samo Velika Britanija, Švajcarska i Danska najavljuju da bi u dogledno vreme mogle da ugase FM signal. U svim pomenutim zemljama digitalni radio je u ekspanziji, ali se emituje paralelno sa analognim. Mnogi veruju da bi tako trebalo i da ostane.

Što se Srbije tiče, digitalizacija radija je tek u nacrtu, bukvalno. Planirana je kada i digitalizacija televizije, ali je marginalizovana. Određeni su standardi (DAB+) i tehnički parametri za emitovanje, a koga interesuju detalji, može ih pronaći na sajtu RATEL-a. Ono što ne postoji su rokovi. Nigde se ne pominje obaveza da se do tada i tada ukine FM u korist digitalnog radija. A budući da se u definisanju nije otišlo dalje od nacrta, digitalni radio-signal u Srbiji može da se emituje samo eksperimentalno ili ilegalno.

Digitalni radio takođe ima svoje mane. Pri brzinama većim od 200 kilometara teško ga je ako ne i nemoguće uhvatiti (u slučaju zemaljskog emitovanja). Na ivici dometa dolazi do neobičnih zvukova koji onemogućuju slušanje, dok se u slučaju FM radija povećava šum, ali se glas spikera, na primer, može nekako razaznati.

Digitalizatori će vam reći da je FM radio poslednja analogna tehnologija koju svet koristi. Ljubitelji FM radija pitaće zašto bi menjali funkcionalnu, jeftinu, dobru i popularnu tehnologiju samo da bi se sve digitalizovalo. Proizvođači za svaki slučaj sve više prave radio-aparate koji hvataju i jedno i drugo, naročito za automobile.

To je najbolji indikator digitalizacije. Ako se ispostavi da se prodajom takvih aparata pravi veći profit nego prodajom analognih, digitalizacija radija biće neizbežna i ubrzana. Što se raznovrsnosti programa tiče, ni sa analognim se baš nismo proslavili. ¶

ZORAN STANOJEVIĆ

Brajan Ino: 40 godina od albuma „Before And After Science“

U plavoj budućnosti

Kad je godine 1977. izašao poslednji pravi rok album koji je potpisao Brajan Ino, malo ko se okrenuo. Mnogo godina kasnije, „Before And After Science“ i ostali njegovi poduhvati sa pesmama čitaju se kao biblija postroka i vodič za budućnost, jednako izazovan kao i njegova slavna ambijentalna muzika koju je utemeljio kao žanr te vizionarski producentski rad

Brajan Ino (Brian Peter George St John le Baptiste de la Salle Eno) sebe je opisivao kao „ne-muzičara“ mnogo pre nego što je to postalo moderno. U stvari, sve što je radio posle izvesnog vremena postalo je moderno.

Kad je decembra 1977. objavio svoj poslednji pravi rok album „Before And After Science“, Ino je u širim krugovima bio poznat kao producent „berlinskog“ albuma koji je obezbedio budućnost Dejvida Bouvija „Low“, dok je „Heroes“ bio u najavi; kao jedan od osnivača Roxy Music, odakle je otišao posle svađe sa Brajanom Ferijem, pošto je u bendu „mogao biti samo jedan Brajan“; kao jedan od prvih rok muzičara koji su svirali sintisajzere na sceni, u vreme kad se to smatralo izrazito antirokerskim; kao potpisnik nekoliko upečatljivo otkačenih rok albuma u svojstvu solo umetnika; kao smeli eksperimentator u svemu, pa i izgledu – nosio je odeću od raznobojnog perja i upražnjavao jedan androgini uzgled što je išao korak dalje od onog što je *glam rock* zapovedao, rušeći granice kako god se okrenuo.

U tom trenutku, u Beogradu je tri nedelje za redom Sloba Konjović kao muzički urednik Radija Studio B čitao prevedeni intervju sa Inom iz NME, i to u vreme kad skoro niko ovde nije znao šta ili ko je Ino. Naravno, Beograd je u tim danima vladao sam sobom, makar potajno koristeći privilegiju da se oseća kao svetski grad i ponaša u skladu sa tim. Drugačije se ne može objasniti taj mali trijumf uređivačkog ludila, koji je zauvek upisao u kulturnu istoriju ove sredine nesvakidašnju pop ličnost Brajana Ina, predstavljajući ga kao velikog umetnika što iz pozadine oblikuje muzičke tokove svojim razmišljanjima i producentskim radom. Bar jednom, ovakva tvrdnja bila je tačna.

GODINA PREVRATA

Kao da 1977. nije donela sa sobom pregršt revolucionarno važnih albuma, pri njenom kraju pojavio se i „Before And After Science“, na kome je rađeno mukotrpno od 1975, za koji je bilo spremljeno čak 120 pesama, da bi na njega ušlo tek samo njih 10. Razlog za ovo je Inov postupak koji je podrazumevao da se muzici daje šansa da sama živi, te da se stvara dopuštajući slučaju da interveniše – često je snimao tako što je sjajne muzičare koji se nikad ranije nisu videli postavljao u situaciju da zajedno rade na pesmi, ili bi ih izdvojio u delove studija, ogradio tako da skoro ne čuju jedan drugog i... čekao rezultat. Minirajući tada vladajuću dogmu po kojoj morate biti virtuoz na svom instrumentu da biste uopšte svirali rok muziku, naterao je selekciju brilijantnih, revolucionarnih svirača onog doba – kao što su Persi Džouns (Percy Jones) i Pol Rudolf (Paul Rudoph) na basu, Fil Kolins (Phil Collins) i Jaki Libecajt (Jaki Liebezeit) na bubnjevima, Fil Manzanera (Phil Manzanera), Robert Frip (Robert Fripp) i Fred Frit (Fred Frith) na gitarama, te sam Ino na sintisajzerima i raznim drugim elektronskim spravicama – da se snalaze po instinktu sastavljajući pesme na licu mesta, čuvajući njihovu magiju od bilo kakve iskalkulisanosti. „Before and After Science“ zato je ploča koja ima toplinu – mada govori o svakodnevnoj otuđenosti.

Ino je ploči pristupio sa novostečenim optimizmom čoveka koji pouzdano zna u kom smeru ide njegova karijera, pošto je otkrio sebe kao producenta. To se naročito vidi u poletnom početku albuma kog diktiraju brze numere tada i na tom mestu izmišljenog belog *art-fank-rok* zvuka, kao inteligentne muzike za ples – što će u *postpank* periodu postati jezik svih drugačijih, zahvaljujući prenesenom uticaju Geng of for i Tokinghedsa, što su se otvoreno ugledali na ovu matricu. Zagonetna „No One Receiving“, koja otvara album, te „Kurt's Rejoinder“ definišu poziciju predodređene izgubljenosti u svetu i prave su proklamacije vremena koje će tek doći, „Backwater“ je razigrani rokerski odušak nadrealne radosti, a „King's Lead Hat“, oponašajući rad mašine, donosi iskidan, drastično direktan gitarski zvuk– onako eksperimentalan koliko je *new wave* originalno trebalo da bude. I sve ovo, pre nego što su gomile novotalasnih ploča uopšte bile snimljene, što najrečitije govori o tome koliko je snažna bila Inova vizija o sasvim novoj pop muzici.

Ipak, u svoje doba i u svoj toj buci, njegova muzička delatnost ni po čemu nije bila prepoznata kao senzacionalno prevratnička – u njoj nije bilo ni traga nevine hipi razigranosti, ni traga pank ogorčenosti, ni tračka novotalasne rezigniranosti – ona se nekako oduševljavala životom takvim kakav je bio i u njemu nalazila mesta za čudesnost, što je zapravo »

bio ključni preokret. Zapitanost nad svime što se dešava, najočiglednija je u najmirnijim momentima, kao što je jedna od centralnih pesama celog albuma – dramatično nežna, ponavljajuća mikromelodija „By This River“ (sa Mebijusom i Rodelijusom iz grupe Klaster). U njoj Ino priča iz svoje omiljene pozicije posmatrača, hvatajući momenat začuđenosti nad vremenom i svojim mestom u njemu, postavljajući sebe i nekog drugog pored reke, čiji tok sve nosi ne pitajući ništa. Upravo je Inova ključna sposobnost kao autora bila u tome da se izmesti izvan sebe i sebe samog posmatra kao junaka pesme, koji stalno stoji pored svoje sudbine, što je njegovu muziku učinilo vanvremenskom i još uvek modernom.

Veliki deo kompozicija zato ima veze sa rekom i morem – tim sinonimima proticanja i našeg stajanja pokraj obala života dok nam on neumitno prolazi – i skoro da voda opisuje muziku. Tako je drugi važan trenutak ovde *magnum opus* pod tajnovitim imenom „Julie With...“ – gde zamišljenost nad ishodom onog što nam se dešava dobija skoro epske razmere, bez obzira na minimalističku prirodu teme koja priziva plutanje na pučini. U čamcu su dvoje i oni ništa ne znaju o svojoj sudbini, a mi još manje – da li su u pitanju brodolomnici ili turisti blizu obale, da li upravljaju svojim plovilom ili ih struja nosi kako hoće – situacija neodlučnosti i neizvesnosti sudbine prvi put je verno opisana u Inovoj pop umetnosti.

Činjenica da cela B strana protiče kao čulna kontemplacija u kojoj muzika skoro da može da se pipne, zaokružena je iznenađujuće klasičnom, a ipak neuteš-

no eteričnom „Here He Comes“, nošenom nebesko lakom gitarskom temom očiglednog hit potencijala. Ovo je konačan dokaz da je Ino zamišljao ove pesme kao paralelni svet rok muzike, pun zanesenih, romantičnih anti-heroja nove generacije, ljudi koji sanjare u opasnom svetu, jer ništa više od toga ne može da se uradi.

GLASNO SANJARENJE U OPASNOM SVETU

Dve godine koje je proveo radeći na ovom albumu bile su godine kad je pank morao da se desi, pa je i priča o vezi sa dadaizmom nekako visila u vazduhu. Ali jedino kod Ina je ona bila očigledna u njegovim apsurdističkim stihovima i kompletnom pristupu fenomenu popa. Popularna kultura ovde je postala daleka, distancirana kulisa modernog sveta, kulisa u kojoj moramo živeti, ali koju možemo razotkriti u svakodnevnom životu i kroz procepe sami doći do slobodnijeg i možda smislenijeg bivstvovanja.

Uprkos tome što je ploča još uvek podržavala strukturu rok pesme, ona je bila uvek otvorenog kraja, pomalo enigmatična. Nije davala razrešenje, nije ga ni sugerisala, nego je, kao što često biva u životu, ostavljala sve mogućnosti na stolu – čuvajući priliku da se stvari razviju na drugačije načine, Inova muzika je potragu za slobodom ostavljala slušaocu.

Bio je to poziv na revoluciju u nama, kao što je to davno nemački dadista Kurt Šviters (Kurt Schwitters) govorio praveći kolaže od nađenih stvari. On ih je zvao merz, radio ih je od ranih dvadesetih pokušavajući da dâ novi smisao spoljnom svetu koji se upravo raspao na fragmente

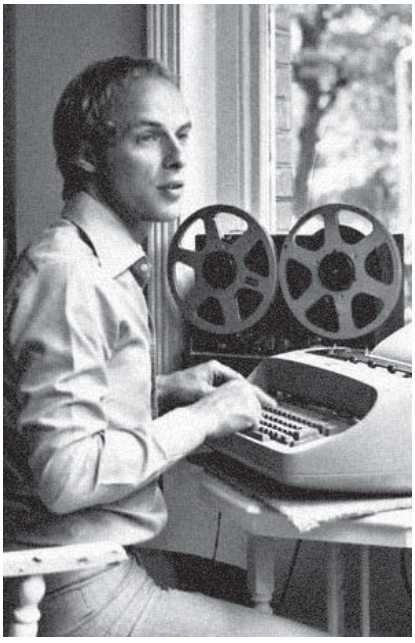

tokom Prvog svetskog rata. Pokušavao je – njegovim rečima – da pokaže „ne revoluciju kakva je bila, nego kakva je trebalo da bude“. Tako su i Inove pesme pokušavale da otkriju pop muziku kakva je trebalo da bude, ali krpeći fragmente unutrašnjeg života.

Šviters se pojavljuje kao uticaj na više mesta, pa čak i lično glasom u „Kurt's Rejoinder“, kako recituje svoju avangardnu poemu „Ursonate“ na jednom predratnom snimku, sve to smiksovano u dopuni efektnog Inovog pevanja, uz fank vožnju u brišućem letu. Bilo je jasno da Ino traži svoje praoce u najsnažnijoj umetničkoj avangardi XX veka i da tako kontekstualizuje rok i ceo proces stvaranja popularne muzike na drugačiji način.

Most ka naslućenoj budućnosti ovde se prepoznaje kroz osnovnu atmosferu albuma, što protiče u borbi sa osećajem čamotinje proisteklim iz činjenice da su sve mogućnosti da se nešto suštinski vredno uradi sa sobom zatvorene. Danas,

Antiques Art & Hobby

Агенција ***Antiques Art and Hobby*** Вас позива на

Antiques Art & Hobby

Велики новогодишњи

САЈАМ АНТИКВИТЕТА,

ХОБИЈА и УМЕТНИЧКИХ ПРЕДМЕТА

у хотелу ***Славија,*** 23. и 24. децембра, од 10 до 18 часова.

Све информације на: **064-1948-357** и **064-308-37-18**

ANALOGNOM TEHNOLOGIJOM DO ZVUKA BUDUĆNOSTI: Brajan Ino u kreativnom zamahu

kad jedna slična vrsta ubistvene predvidljivosti vlada svetom, kad je otuđenost ušla u nas, pejzaž opisan ovim albumom sasvim je familijaran. Ispostavlja se da je, u novom čitanju, Inov album sastavljen od nežne muzike koja svojom neinvazivnošću i zavodljivim ritmovima, te ambijentalnom nežnošću, pokušava da leči otuđenje od sebe i rasparčanost individue, tu novu normu digitalizovanog društva. U vreme kad je Ino pokušavao da odgovori na ovaj novi izazov čovekove unutrašnje raskomadanosti, taj problem još ni filozofija nije dovoljno uočila.

Ino je, pre svih autora pop muzike, pokušao da odgovori na pitanje šta je ostalo od ljudskosti u visokotehnologizovanom svetu današnjice. Zato i danas zvuči tako neprijatno savremeno.

Pre i posle nauke.

NEPODNOŠLJIVA VAŽNOST KOŠULJE

Njegova četiri rok albuma tokom ove godine doživela su novo remasterovano izdanje na vinilima, te „Here Come the Warm Jets“ (1974), „Taking Tiger Mountain (By Strategy) (1974)“, „Another Green World“ (1975) i „Before and After Science“ polako postaju deo opšteg kulturnog dobra.

Tako je i kod nas – od ekipe oko časopisa „Izgled“, preko unutrašnjeg kruga beogradskih muzičkih i likovnih krugova iz osamdesetih, sve do danas, svako ko misli da se razume u to šta je ono neprolazno ultra-hip u pop umetnosti, pre ili kasnije zna da navede Ina kao referencu posle koje prestaje razgovor. Toliko je neupitan njegov večni *cool*. Upravo ovde je Goran Vejvoda sa Slobodanom Cicmilom još 1986. objavio jedinstvenu knjigu „Zaobilazne strategije” („Oblique strategies”) o Brajanu Inu. Ovaj potpisnik imao je priliku da svojevremeno, na jednom međunarodnom skupu u Pavaroti centru u Mostaru oktobra 2000, pokaže poslovično suzdržanom Inu tu relikviju – što je Brajana prijatno oduševilo mada je tvrdio kako ne zna za ovo izdanje na srpskom, i jedino što je mogao da prokomentariše bilo je da iz nekog razloga potpisi godina ispod priloženih fotografija nisu tačni, te da svi imaju grešku od tačno jednu godinu unapred – gde piše 1975. treba 1974. i tako dalje. Upitan kako to zna, izjavio je da se svake godine savršeno seća po košuljama koje je tad nosio... Modno svesni, veliki prijatelj Beograda na daljinu, Ino će sledeće godine konačno stići u naš grad sa jednom instalacijom o kojoj se mnogo pričalo širom sveta.

Ino se, naime, posle rokerskih ekskurzija, legendarno okrenuo „ambijentalnoj muzici“, otvarajući novo poglavlje popularne kulture pločama kao što su „Music For Airports” (1978), „The Plateaux Of Mirror” (1980, sa Haroldom Badom), „On Land” (1982). Najavljen još 1975. prologom pod imenom „Discreet Music”, serijal muzičkih ugođaja apstraktne lepote „Ambients” doneo je Inu odloženu, ali zasluženu svetsku slavu i na izvestan način još uvek traje kroz njegova novija izdanja. Paradoksalni vrhunac ovog rukavca njegovog rada svakako je činjenica da je svojevremeno bio angažovan kao kompozitor muzike koja prati podizanje programa Microsoft Windows, a koju smo svi čuli nekoliko miliona puta. Poslednje dve decenije karijere obeležene su kontinuitetom istraživanja odnosa zvuka i slike u prostoru, svojevrsnim umetničkim intervencijama na lokacijama.

Njegovo „zbogom“ svetu rokenrola, album „Before and After Science“ ostaje kao mali dragulj iz vremena kad je muzika služila da se njome nešto kaže i kad je vrhunska umetnost bila pravljena za mase. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

+ BONUS! 4 tj. 8 brojeva gratis za uplate karticom do 15. januara 2018.

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

VIŠE OD FILMA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

UPRKOS PREDRASUDAMA, KOJE SU NA ZAPADU STVORENE NAKON KRVAVIH SUKOBA DEVEDESETIH, JUGOSLAVIJA JE BILA ZEMLJA SA SOLIDNO REŠENIM STATUSOM NACIONALNIH MANJINA. IPAK, S OBZIROM DA SE NISU UKLAPALI U VEĆ UNAPRED DEFINISANE OBRASCE, ROMI SU ČESTO ŽIVELI NA MARGINI DRUŠTVA. OVU SITUACIJU JE IZVANREDNO ODSLIKAO FILM "**SKUPLJAČI PERJA**" IZ 1967. GODINE, SRPSKOG REŽISERA **ALEKSANDRA PETROVIĆA**. POREĐ PROFESIONALNIH GLUMACA, U FILMU SE POJAVLJUJU VEĆINOM ROMI-NATURŠČICI BIO JE TO PRVI FILM U KOJEM SE GOVORILO (VEĆINOM) ROMSKIM JEZIKOM, A PESMA "**ĐELEM, ĐELEM**", KOJU JE OVO OSTVARENJE PROSLAVILO, JE 1971. PROGLAŠENO ZA INTERNACIONALNU HIMNU ROMA.

FILM JE TUŽAN I STRASTVEN, OPORAN ALI NIKAKO BEZ HUMORA PRIKAZ ŽIVOTA ROMA U IMPROVIZOVANIM NASELJIMA. SNIMLJEN NA RAZLIČITIM LOKACIJAMA U VOJVODINI, NEKE OD GLAVNIH SCENA NASTALE SU U NASELJU **MALI LONDON** KRAJ PANČEVA, KOJE I DANAS POSTOJI. NASELJE JE NASTALO TOKOM ŠEZDESETIH, I BILO JE RELATIVNO NOVO KADA JE SNIMAN FILM, ALI JE VEĆ TADA DELOVALO KAO IZ NEOLITA. U MEĐUVREMENU JE U BLIZINI IZGRAĐEN ZAOBILAZNI PUT ZA BEOGRAD, TAKO DA JE TOKOM GODINA BILO MOGUĆE POSMATRATI KAKO UDŽERICE NESTAJU I DIŽU SE NOVE... S OBZIROM DA I SAM ŽIVIM U BLIZINI INDUSTRIJSKE ZONE GRADA, RAZMIŠLJAO SAM O BOMBAMA KOJE SU PALE U BLIZINI MALOG LONDONA TOKOM NATO BOMBARDOVANJA 1999. GODINE, KADA JE ŽENA KOJA TU ŽIVI IZJAVILA TV REPORTERIMA: "NAŠA KUĆA NIJE PRETRPELA MNOGO OŠTEĆENJA, KROV JE IONAKO OD NAJLONA".

LIST "PANČEVAC" JE 1967. GODINE IZVEŠTAVAO O REKORDNOJ GLEDANOSTI "SKUPLJAČA PERJA", UZ LOKALNE "GLUMCE" KOJI SE POJAVLJUJU U FILMU, KAO ŠTO JE **ETELKA FILIPOVSKI**, KOJA JE BILA PRISUTNA NA GOTOVO SVIM PONOVLJENIM PROJEKCIJAMA...

U JEDNOJ OD GLAVNIH ULOGA SE NAŠLA TADA ŠESNAESTOGODIŠNJA **GORDANA JOVANOVIĆ** IZ VRŠCA, ČIJI JE LIK U MNOGOME OBELEŽIO FILM. NJENA KARIJERA ZAUSTAVILA SE NAKON ŠTO SE UDALA ZA POZNATOG PREPRODAVCA ANTIKVITETA, **ĐURICU JOVANOVIĆA**, KOJI JE NAKON ŽENIDBE PREUZEO NJENO PREZIME... KADA JE GORDANA UMRLA, 1999. GODINE, ĐURICA JOJ JE NA VRŠAČKOM GROBLJU IZGRADIO GROBNICU U OBLIKU KUĆICE SA FRESKAMA – IZMEĐU PRAVOSLAVNIH SVETACA NA PLAFONU I KATOLIČKIH ANĐELA U POZADINI, CENTRALNU KOMPOZICIJU ČINE PORTRETI ĐURICE I GORDANE, KOJA NA SAMRTNOM ODRU DRŽI CIGARU U RUKAMA...

NAKON ŠTO JE I ĐURICA UMRO 2012. GODINE, POSEBNO ODELJENJE U GROBNICI JE UKRAŠENO BISTAMA I PORTRETIMA SUPRUŽNIKA, ZAJEDNO SA MODELOM KIPA SLOBODE, I TELEVIZOROM KOJI JE U MEĐUVREMENU POHARAN ...IAKO SE SVE TO MOŽE ČINITI KAO PRETERIVANJE, SPOMENIK MI JE DELOVAO VRLO DIRLJIVO, I SASVIM U SKLADU SA LEGENDOM O FILMU KOJI JE POSTAO DEO JUGOSLOVENSKE POPULARNE KULTURE ...

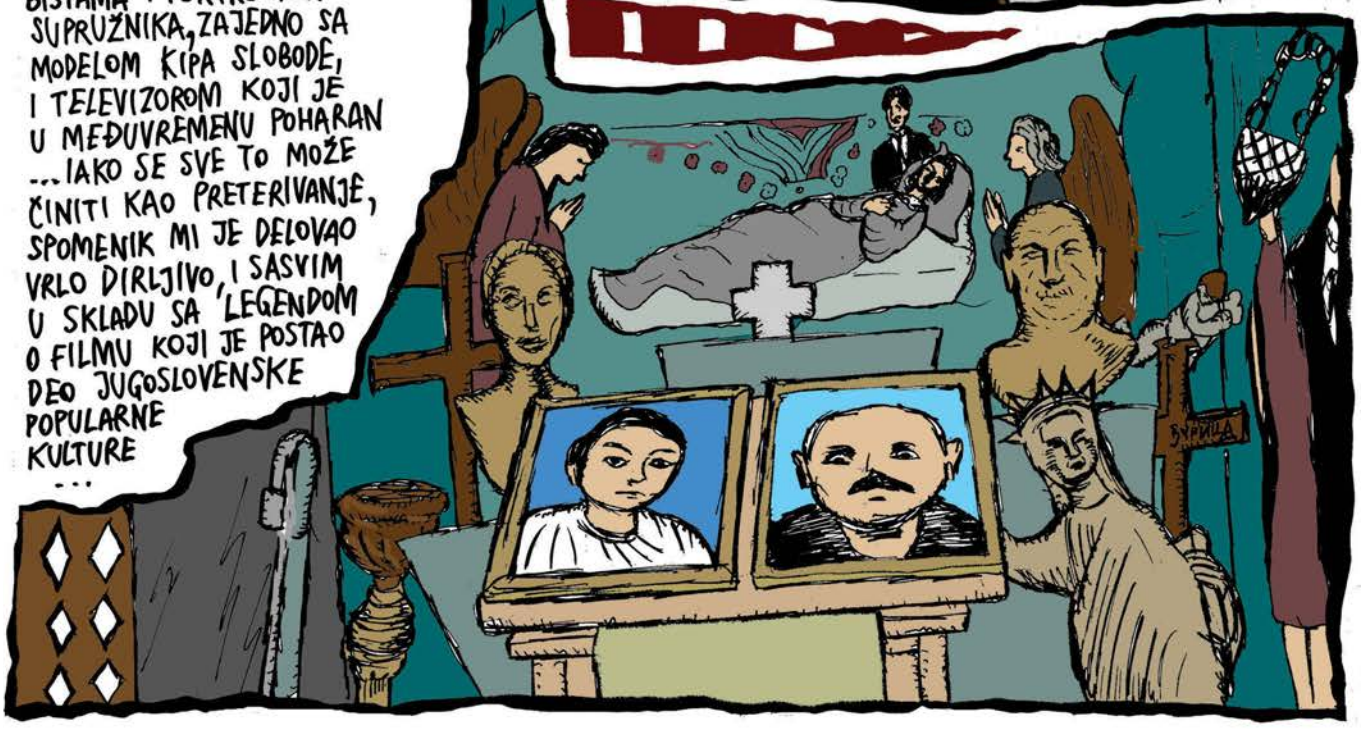

Deda Mraz

Bilo je to ne iza sedam mora i iza sedam gora, nego u septembru dve hiljadite godine. Nisam mogla ni samoj sebi da poverujem. Pa, ja ne podnosim noževe! Osim kada kuvam ili kada jedem. Čim u filmu vidim da neko uzima nož i počinje njime da maše, okrećem glavu i ne gledam dok se scena ne završi. Bila ona krvava ili ne. Izbegavam da gledam i ono neshvatljivom brzinom cak, cak, cak – po šargarepi ili luku. Nisam verovala samoj sebi ni kada sam sela i napisala pismo:

"Poštovani direktore,

Znam da nije Nova godina, znam da nisam dete, imam pola veka, ipak, obraćam Vam se kao Deda Mrazu. Živim u Vojvodini, Vojvodina je u Srbiji, Srbija je u Jugoslaviji, a zahvaljujući hrvatskoj televiziji, koja se gleda i u Vojvodini, gledala sam izvanrednu emisiju o švajcarskim noževima – i prvi put u životu poželela da imam nož. Vaš. Verujem da Vaših noževa ima i kod nas, cenu ne mogu da pretpostavim, a koliko ima falsifikata, to mogu samo da slutim. Jedno je sigurno – televizijska emisija potvrdila je ono što je autor uporno ponavljao. Kada se vidi Vaš nož, on zaista postaje predmet želja.

Foto: *freeimages.com*

Pošto ne znam Vašu adresu, iskoristila sam dečju mudrost. Kao što svi znaju da Deda Mraz živi na Severnom polu, pa deca jednostavno samo tako adresiraju svoja pisma, tako i ja znam da u Švajcarskoj svi znaju u kom gradu je fabrika švajcarskih noževa, te sam samo tako adresirala-Fabrika švajcarskih noževa. Adresu i sadržaj pisma preveo je moj sin. On zna engleski. Da piše u svoje ime, sigurno bi poželeo kompjuter.

Inače, firma u kojoj radim 'čestitala' mi je pedeseti rođendan i obavestila me da ću do odlaska u penziju biti na prinudnom odmoru i dobijati šezdeset posto od plate. To je pet godina, a iznos plate ovaj put – Vi ne možete pretpostaviti. Sada sam polupenzioner, majka, domaćica – i pisac. Pišem poeziju, objavljujem – ali od toga se ne živi, a i nevažno je za Vas.

Pišem o tome tek toliko da malo više o meni znate. Šaljem Vam i jednu pesmu. Bez prevoda na engleski. Možda neko među vama govori i naš jezik, možda nož stigne kao honorar. Ne prevodiocu, nego meni. Uostalom, pesnici smeju verovati u Deda Mraza, zar ne? U svakom slučaju, bez obzira da li ispunjavate želje ili ne, želim Vam puno uspeha u daljem radu."

Naravno da sam posle pisanja pisma otišla u poštu, jer nigde više u gradu nema poštanskih sandučića, niti se igde može kupiti marka osim u pošti; naravno da sam se namrštila i na cenu koju sam platila za marku "za Evropu", ali kada su pismo primili, obradovala sam se potpuno dečje i sa smeškom pošla kući. Bilo me sramota da putem još i skakućem od sreće, a nisam baš bila ni sigurna da li ja to još uvek umem.

Ne znam kod kog mora ili kod koje gore se moje pismo zaglavilo. Posle više od mesec dana pismo se vratilo. Bez ikakve oznake da je uopšte mrdnulo iz Sombora, ali sa vidnim tragovima da je negde dugo, dugo bilo presavijeno. Nigde nije bilo onog uobičajeno obrazloženja da je primalac nepoznat. Koverta je bila prljava, preškrabana drvenom crvenom olovkom, a istom bojom napisan je poštanski broj i mesto – adresa na koju je pismo trebalo slati. Državu sam "pogodila". Nju nisu preškrabali.

Pismo, takvo kakvo je, bez otvaranja, stavila sam u novu kovertu i napisala onu crvenu adresu. Posle deset dana dobila sam *Charge* pismo. Sa svim mogućim nalepnicama, pečatima, prelepim markama i znakom da je pismo prioritetno. Kao i sa našim pečatom da sadržaj ne podleže carini. Šta su carinici mislili o meni, ne znam, kao što ne znam ni u kojoj je to našoj carini pismo otvarano. Tog pečata nije bilo.

A u pismu, poruka na engleskom. Od Deda Mraza. Verovali ili ne, zaista se, uz najlepše želje, potpisao *Santa Claus*. I priložio, opet na engleskom, obaveštenje da u Beogradu imaju predstavništvo, adresu predstavništva i internet adresu. I prospekt sa fotografijama četrdesetak vrsta noževa. I – nož!

I? Ko kaže da Deda Mraz ne postoji?

P.S.

"Pa, to je bilo dvehiljadite!", znam, uzviknuće "mudrice" koje su devedesetih godina prošlog veka otkrile Božić Batu i Svetog Nikolu, a nas počele da bombarduju podacima kako je Deda Mraz izmišljen, kako je nemoguće da za jednu noć uđe u više od sto miliona odžaka i ostavi poklone pod jelkom, jer onda bi brzina njegovih sanki bila tri hiljade i dvesto puta veća od brzine zvuka...

Kojom brzinom Sveti Nikola ili Božić Bata ostavljaju poklone ili, ako je dete bilo nevaljalo, šibu, istina ne pod jelku, već u štrikanu čarapu ili lepo očišćene cipele – "mudrice" ni danas nisu izračunale. Ja, još manje. Da mi je računica išla od ruke, ne bih devedesetih godina bila bez kompjutera, ne bih stalno bila u "dozvoljenom minusu", ne bih... A u Deda Mraza i dalje verujem. I opet sam mu pisala. Nije preko sedam mora, preko sedam gora, ali, pismo će bez ponovnog slanja, znam – sigurno stići. ¶

ZDENKA FEĐVER

SBB

EON

NAJBOLJI NAČIN DA GLEDAŠ
VRHUNSKI TV SADRŽAJ

PRVIH 6 MESECI PO

990 DIN

u TRIO paketu + + akcija za nove korisnike

www.sbb.rs • www.eon.tv

EON je uključen u Trio pakete. EON Smart TV aplikacija je uključena u Gold Extra i Gold Premium pakete. Akcija važi za nove korisnike Trio paketa uz ugovor od 24 meseca. Uslovi korišćenja usluga i ponuđenih paketa dati su u zvaničnoj ponudi sa cenovnikom I akcijskoj ponudi na www.sbb.rs I www.eon.tv.

PARK | HOTEL ★★★
BEOGRAD

Spremili smo nedeljni ručak

Vaš "Park" u centru grada

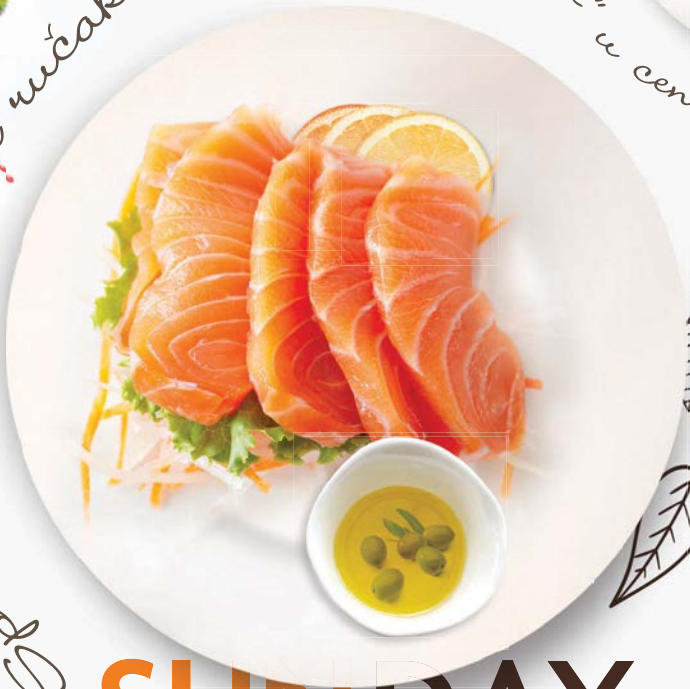

SUNDAY BRUNCH

RESTORAN CONTINENTAL

NEDELJA 13-17H

1.199RSD

Caffè latte

PARK HOTEL
NEDELJNI RUČAK

Bife sto bez ograničenja količine
za decu do 10 godina besplatno

INFORMACIJE I REZERVACIJE:

+381 65 242 11 20 • reception@hotelparkbeograd.rs • Njegoševa 2. 11000 Beograd • hotelparkbeograd.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec